

913239

63.3(4Укр-43ап-5Гул)

КДБ

Іван КУШНІРЕНКО
Володимир ЖЕЛЕНСЬКИЙ

ЛЮДИ
ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ

63.3 (4Укр-4Зап-5Гул)
К96

Іван КУШНІРЕНКО
Володимир ЖИЛІНСЬКИЙ

ЛЮДИ ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ

Біографічно-довідкове видання

Коллективу бібліотек
м. М. Горького з нагоди
її 100-річчя.
З повного
серія з авторів
22.12.2004 г. *Гул*
м. Гуляйпіль.

м. Запоріжжя
«Дніпровський металург»
2004

ПЕРЕВІРЕНО

913239

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О. М. Горького

ББК 63.3(4Укр-43ап-5гл)-8я222

УДК 94(477.64-22)"19"(092)

К 96

Кушніренко І. К., Жилінський В. І.

К 96 Люди Гуляйпільщини: Бібліографічно-довідкове видання. —

Запоріжжя: Дніпровський металург, 2004 — 224 с.

ISBN — 966-7748-69-3

Дана книга — спроба вітворити історію Гуляйпільського краю в долі людей.
Розрахована на учнів, вчителів, студентів краєзнавців — всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

ББК 63.3(4Укр-43ап-5гл)-8я222

УДК 94(477.64-22)"19"(092)

ISBN — 966-7748-69-3

© І. Кушніренко, В. Жилінський

© КП "ЗМД "Дніпровський
металург", 2004

ДО ЧИТАЧА

Шановний друже! Ти взяв у руки довідник, якого ще немає в інших районах Запорізької області. Ми ж, дбаючи про духовне відродження рідного краю, поставили собі за мету підготувати біографічно-довідкове видання про людей Гуляйпільця, на скупих даних показати, які люди жили і живуть у цьому незвичайному своєю історією степовому краї.

Ми щиро вдячні всім, хто відгукнувся на наш поклик і допоміг у збиранні матеріалу, виданні цієї унікальної праці.

Прочитавши запропоновану книгу, ти, шановний друже, ясно усвідомиш історію Гуляйпільщини в особах.

З пошаною
Автори

Лідія КОШЕЛЄВА

(1930 р.н.)

*Доярка, кавалер ордена
Жовтневої Революції*

Лідія Омелянівна Кошелєва народилася 22 березня 1930 року в селі Успенівці Гуляйпільського району Запорізької області в селянській сім'ї. Батько загинув на фронті в 1942 році. Тому не довелося їй закінчувати вузів. Рано почала трудове життя. 14-

річною пішла працювати на ферму телятницею. Тринадцять років віддала вона догляду телят, а тоді стала дояркою. До душі припала їй нова робота. Цікавилася всім, вивчала передовий досвід, допізна затримувалась на фермі, доглядаючи своїх підопічних. По праці і результатів добилась — щороку надоювала більше 3 тисяч кілограмів молока від корови. Одна вона в колгоспі "Україна" досягла своєрідного рекорду — 5 тисяч кілограмів молока від корови за рік.

Самовіддана праця Лідії Омелянівни була гідно оцінена: її нагороджено орденами Трудового Червоного Прапора, Жовтневої Революції та "Знак Пошани". Доярка брала активну участь у громадському житті. Кілька разів її обирали депутатом обласної, районної та сільської Ради.

Зараз Лідія Омелянівна Кошелєва на заслуженому відпочинку.

Семен ХОХОТВА

(1930 р. н.)

*Механізатор, повний кавалер
ордена Трудової Слави*

Семен Васильович Хохотва — відомий механізатор у краї — народився 12 серпня 1930 року в селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї селян.

Трудитися почав у 1944 році причіплювачем, потім були курси трактористів, служба в армії і знову воздвижівський колгосп імені Горького — до щему знайомі поля, товариші по тракторній бригаді.

Мінялися у тракториста трактори від американського "Фордзона" до вітчизняного "Кіровця" (К-700). На останньому він пропрацював беззмінно 28 років (з 1972 по 1999 рік). Та не мінялася вдача у хлібороба.

Ударник комуністичної праці, наставник молоді, вдумливий раціоналізатор. Змінні норми виконував не менше, ніж на 180 — 210 відсотків. Неодноразово заносилося ім'я С. В. Хохотви на районну Дошку пошани. Він учасник Виставки досягнень народного господарства УРСР.

Невтомний труд хлібороба було достойно поціновано. В 1973 році С. В. Хохотву нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, в 1976 — орденом Трудової Слави III ступеня, в 1984 році — орденом Трудової Слави II ступеня, 7 серпня 1991 року — орденом Трудової Слави I ступеня. Має він ще 6 різних медалей та нагрудних знаків, Почесні грамоти Міністерства сільського господарства УРСР і ЦК профспілки працівників сільського господарства. Неодноразово сільський механізатор обирався депутатом Воздвижівської сільської ради.

У 2003 році Семен Васильович став лауреатом районного конкурсу "Людина року" у номінації "Гордість Гуляйпільського краю".

Віктор КОСАРЕНКО

(1935 р. н.)

*Садівник, кавалер двох
орденів Трудової Слави*

Народився відомий на Гуляйпільлі садівник Віктор Іванович Косаренко 16 грудня 1935 року в місті Гуляйполі в сім'ї колгоспників. Навчався у міській СШ № 1. По її закінченні — студент Мелітопольського інституту зрошувального садів-

ництва, де отримав спеціальність техника-плодоовочівника, і працював в колгоспі імені Енгельса Гуляйпільського району.

З 1966 року агроном по захисту рослин, потім — бригадир садово-огородньої бригади, з 1971 по 1997 рік — садівник колгоспу імені Енгельса. В цей час закінчив Приморський сільськогосподарський технікум (заочно), де отримав диплом агронома.

Свого часу сад Віктора Івановича був найкращим у районі. В 1985 році на суходолі енгельсівці зібрали 130 центнерів яблук з гектара.

За чесну, самовіддану працю в саду В. І. Косаренко двічі удостоювався орденів Трудової Слави (1975 і 1976 р. р.) Неодноразово нагороджувався Похвальними грамотами, виходив переможцем районного соціального змагання. Обирався депутатом міської ради.

Він і зараз працює садівником у ТОВ "Агрофірма" Зелений Гай" і сповнений нових планів по відродженню садівництва на Гуляйпільлі.

Микола ЗИМА

(1936 р. н.)

Доктор філософії

Микола Павлович Зима народився 12 серпня 1936 року в селі Солодкому Успенівської сільради Гуляйпільського району Запорізької області.

В 1954 році закінчив Успенівську середню школу і вступив до Кам'янецьк-Подільського сільгоспінституту. По закінченні його в 1959

році і до 1961 року працював за фахом.

З 1961 року висунутий на громадську роботу — перший секретар Якимівського та Оріхівського райкомів АКСМУ Запорізької області, з 1963 року — відповідальний організатор ЦК комсомолу України.

З 1968 року у центральному апараті профспілок України. Організував філіал Вищої Московської профшколи у м. Харкові (нині це Харківський соціально-економічний інститут). Без відриву від основної роботи закінчив аспірантуру ВШПР ВЦРПС (м. Москва).

1978 рік — захистив кандидатську дисертацію. З 1993 року доктор філософії в історичних науках. З 1997 року — професор. Коло наукових інтересів — теорія, історія і політика громадських організацій України.

В 1987 по 1992 роки — завідувачий відділом проблем профруху Інституту політичних досліджень, з 1992 року — радник Голови Федерації профспілок України.

Головним підсумком наукової роботи вважає розробку і наукове обґрунтування сучасної моделі профспілкового руху як організації захисту людей праці. Це реалізувалось в основному документі — Програмі профспілок України (авторська робота), прийнятій і схваленій на трьох останніх з'їздах профспілок України.

Має більше 200 наукових робіт, статей, брошур, монографій — загальним обсягом більше 100 друкованих аркушів.

На викладацькій роботі у ВУЗах України з 1970 року.

Микола Павлович Зима стояв біля основ фундації товариства Нестора Махна "Гуляй-Поле". Над експертною науковою оцінкою актуальних проблем махновського руху працює і в даний час.

Борис БРАЖКО

(1938 р. н.)

*Партійний
і радянський працівник*

Борис Семенович Бражко народився 21 лютого 1938 року в селі Іскра Сокмарезького району Оренбурзької області.

З 1940 року проживає на Україні, тут батьківські корені. До війни сім'я мешкала в с.м.т. Петропавлівці, згодом на станції Демуріно Межівського району Дніпропетровської області. В 1943 році батько загинув на війні. З 12 років хлопець виховувався братом батька.

В 1955 році Борис закінчив середню школу в м. Одесі, а в 1960 році — Одеський сільськогосподарський інститут (агрономічний факультет). За розподілом на роботу був направлений у Запорізьку область.

З 1960 по 1972 рік працював у Оріхівському районі: агрономом радгоспу "Оріхівський", головним агрономом Оріхівського управління сільського господарства.

В 1972 році призначений начальником управління сільськогосподарства Токмацького райвиконкому.

З 1975 по 1980 рік — голова Гуляйпільської районної Ради.

В 1980 році обраний першим секретарем Чернігівського райкому партії. Першим секретарем працював десять років. З цієї посади пішов за особистою ініціативою і повернувся в Гуляйполе.

Тут був обраний головою ВАО (назва управління сільськогосподарства на той час), очолював сільськогосподарську службу Гуляйпільського району до 1998 року або в ролі начальника управління, або заступника голови райдержадміністрації. З цієї посади звільнений у зв'язку з досягненням граничного віку держслужбовця (60 років).

В 1998 році обраний головою райкому профспілки працівників агропромислового комплексу Гуляйпільського району.

За час трудової діяльності стаж роботи у Б. С. Бражка не переривався ні на один день. Працював там, куди направляли і вважав працювати за честь.

Вів активну громадську роботу. П'ять разів обирався депутатом Запорізької обласної Ради депутатів трудящих (15-18, 20 скликань), з 1972 по 1982 рік був головою комісії обласної Ради по дорожньому будівництву і благоустрою. Вісім разів обирався депутатом районних Рад народних депутатів: Токмацької, Гуляйпільської (тричі), Чернігівської.

Чесна, самовіддана праця Бориса Семеновича для людей і суспільства відзначена трьома орденами "Знак Пошани": в 1966 році — за роботу головного агронома радгоспу імені Димитрова; в 1973 році — за роботу голови Токмацького районного управління сільського господарства; в 1977 році за роботу головою райвиконкому Гуляйпільського району. Має із нагород ще і медалі.

Вся трудова діяльність Бориса Семеновича Бражка була присвячена зміцненню економіки країни, спрямована на благо людей і суспільства.

У 2003 році Б. С. Бражка — голову профспілки працівників АПК району нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Олексій ЯКУШЕНКО

(1938 р. н.)

Член Спілки художників України

Олексій Михайлович Якушенко (людина непрості біографії) народився 28 березня 1938 року в м. Макіївці. В роки Великої Вітчизняної війни з матір'ю переїхав до Гуляйполя, де пройшли його дитинство і юність. Учився в першій міській середній школі, де народилися його перші малюнки. В 1953 - 1954 ро-

ках хлопець відвідував іЗОстудію, якою керував місцевий художник В. П. Григорук.

Олексій Михайлович продовжив освіту в Дніпропетровському училищі, а далі — у Харківському художньому промисловому інституті. Одержавши кваліфікацію дизайнера, працював на заводі "Запоріжсталь" спочатку художником-конструктором, згодом — начальником бюро художнього конструювання.

З 1972 року О. М. Якушенко бере активну участь в обласних і республіканських виставках. Частина його робіт знаходиться в Запорізькому художньому музеї.

В 1978 році твори Олексія Михайловича експонувалися на першій персональній виставці в Запоріжжі. Виставка одержала високу оцінку художньої критики.

За виконання кращих зразків наочної агітації О. М. Якушенка було нагороджено медаллю ВДНГ. В 1980 році він став членом Спілки художників України. З 1982 по 1986 рік — він відповідальний секретар правління обласної організації Спілки художників України.

Олексій Михайлович багато їздив по країні і за кордоном і повертався з прекрасними роботами. Його картини

прикрашають художні музеї багатьох міст України і країн СНД. Їх придбали Міністерство культури і мистецтва України, підприємства, організації. Роботи художника експонуються також в кращих музеях світу — США, Фінляндії, Польщі, Швеції, Югославії. Серед знаних приватних колекцій, де є талановиті малюнки Олексія Михайловича, — зібрання космонавта Ю. М. Глазкова.

Сім разів О. М. Якушенко був у творчому відрядженні в Югославії, де він добре знаний художник-професіонал. Ще з 1995 року він є членом культурно-художнього товариства "Лозниця", яке носить ім'я великого просвітителя, письменника і державного діяча Вука Стефановича Караджича. Олексія Михайловича прийняли в члени Спілки художників Югославії, а за його вагомий внесок у розвиток мистецтва сербського народу та духовне збагачення югославського і українського народів відзначено бронзовою медаллю.

Персональна виставка художника в 2000 році в Белграді, Вишеграді, Бані Ковеля, Лозниці, Щабаці, Драгниці стала визначною подією в культурному житті країни. Живописні роботи, графічні аркуші майстра із Запоріжжя засвідчили різносторонність і широту художніх інтересів О. М. Якушенка. Він вправно володіє як мистецтвом ліричного пейзажу, так і психологічного портрета, "філософського натюрморту"...

Основна тема — рідна земля і люди, які на ній живуть. Гуляйпільців окремі акварельні листи художника цікавлять тим, що на них вони впізнають вулиці і пейзажі міста і краю. Це "Околиця Гуляйполя", "Річка Гуйчур", "Осінь в Гуляйполі", "На хуторі Зеленому". Портрети відомих земляків: Героя Соціалістичної Праці Г. К. Коровки та повного кавалера ордена Слави Ф. В. Зінзікова. Напрочуд живі, експресивні, яскраво передають характери земляків. Ними О. М. Якушенко ніби стверджує свою закоханість у рідний край, в оточуючу його красу.

У 2003 році члена Спілки художників України О. М. Якушенка нагороджено іменним годинником «За заслуги перед Гуляйпільським краєм».

Василь ТОВСТИК

(1938 р. н.)

*Доктор філософії, академік
Академії економічних наук
України, ректор Макіївського
економіко-гуманітарного
інституту*

Відомий український вчений, доктор філософії, академік Академії економічних наук України, засновник і ректор Макіївського економіко-гуманітарного інституту

Василь Антонович Товстик народився 26 червня 1938 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області в селянській сім'ї. Дитинство видалося тяжким (батько не повернувся з війни, хлопця виховувала мати).

Свій трудовий шлях майбутній вчений розпочав після закінчення Вербівської середньої школи (м. Гуляйполе) в 1955 році. Працював ковалем у колгоспі, душа рвалася до науки, та материні нестатки заступали до неї дорогу. І все ж ковальський молот Василь Антонович змінив на навчання у Запорізькому бухгалтерському технікумі. Та вчитися довелось недовго, все ті ж нестатки змусили кинути навчання і податися в Донбас.

В місті Макіївці, яке стало для нього другою малою батьківщиною, пішов працювати на шахту "Південну" кріпильником. І віддав їй п'ять років життя. Водночас навчався на заочному відділенні філологічного факультету Донецького університету. На четвертому курсі почав викладати російську мову і літературу у вечірній школі, а згодом кинув шахту і перейшов на роботу в денну середню школу № 54.

Отже, В. А. Товстик з 1964 року в системі народної освіти. Шість років працював учителем, потім — директором школи, завідувачим районним відділом освіти, керував експериментом з соціальної педагогіки, за що нагороджений знаком "Відмінник народної освіти".

З 1986 року працює в системі вищої освіти. Спочатку в Донецькому університеті: викладачем кафедри педагогіки і психології, деканом факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

У 1992 році з ініціативи Василя Антоновича при підтримці міськвиконкому був створений Макіївський економіко-гуманітарний інститут зі змішаною формою власності, ректором якого В. А. Товстик є весь цей час.

Завдяки наполегливості ректора і колективу в інституті вдалося створити достатню матеріальну базу для навчання 2400 студентів. Це 18 учбових аудиторій, 3 комп'ютерних класи, 2 лінгафонних кабінети, бібліотека, що має понад 30000 книжок.

Під керівництвом ректора сформовано кваліфікований професорсько-викладацький склад інституту. На 14 кафедрах працює 4 академіки, 9 докторів наук, 50 кандидатів наук. Викладання навчальних дисциплін проводиться українською та російською мовами. В 1999 році інститут акредитовано за третім рівнем (Сертифікат про акредитацію Сі-ІІІ № 054543).

Одночасно з великою організаторською роботою В. А. Товстик веде плідну викладацьку, наукову і науково-методичну роботу. Він автор більш як п'ятидесяти наукових публікацій з питань організації та управління освітою. Вчені інституту розробляють програми розвитку промисловості та соціальної сфери регіону та міста Макіївки, опубліковано більше ста наукових робіт, в тому числі понад 50 підручників і навчально-методичних посібників.

Результатом організаторської роботи ректора є 4 випуски студентів, які працюють на підприємствах регіону та за його межами, успішний виступ студентів інституту на Всеукраїнських олімпіадах, наукових конференціях.

Під керівництвом В. А. Товстика інститут у 1999 році увійшов до складу учбово-наукового комплексу "Макіївський економіко-гуманітарний інститут. — Університет внутрішніх справ МВС (м. Харків)".

У березні 1998 року Центр по академічному визнанню і

мобільності при Міжнародній Кадровій Академії підтвердив визнання диплома кандидата педагогічних наук В. А. Товстика на рівні доктора філософії в педагогічних науках.

В 1999 році Міністерство освіти України нагородило Василя Антоновича Почесною грамотою за визначні заслуги у вихованні, навчанні, професійній підготовці студентської молоді в умовах відродження і розвитку національної освіти України, в організації та удосконаленні навчальної, виховної, науково-методичної та науково-дослідної роботи.

В 2000-у році В. А. Товстик отримав листа від президента Міжнародного науково-дослідного комітету Американського Біографічного Інституту Дж. М. Еванса такого змісту: "Дорогий професор Товстик!

Мені приємно оголосити Вам, що Вам присуджено престижне звання Людина Року — 2000, Міжнародний науково-дослідний комітет Американського Біографічного Інституту прийняв це рішення, беручи до уваги Ваші заслуги і внесок у розвиток сучасного суспільства.

Розглядаючи Вашу кандидатуру, ми змушені були обговорити досягнення багатьох авторитетних учених всього світу, які увійшли до нашої енциклопедії "Хто є хто". Ось чому було так складно виділити певне число осіб, які могли бути номіновані на отримання грамоти Людина Року. Необхідно було врахувати всі досягнення номінантів, які обговорювались в комітеті. Вітаю Вас з присудженням такого почесного звання!"

В 2002 році громадськість Макіївки урочисто відзначила 10-річчя економіко-гуманітарного інституту, випестуваного дитяти нашого земляка Василя Антоновича Товстика, якого в тому ж році нагороджено орденом Асоціації вузів недержавної форми власності "За розбудову освіти".

В. А. Товстик написав десятки праць з проблем управління шкіл і банківської системи. Серед робіт останніх років такі, як "Управління науково-технічним прогресом в умовах ринкових відносин", "Збірник педагогічних ситуацій", "Дослідницький підхід в управлінській діяльності" тощо.

1 січня 2000-го року, звертаючись до земляків, Василь Антонович через районну газету "Голос Гуляйпілья" писав: "Благодаренний будь, мій рідний краю. Віряться, що двадцять перше століття принесе нам добрі зміни, що все зміниться на краще і в рідному селі, і в рідному краї, і в цілій нашій державі Україні, і в цілому світі. Не може по-іншому бути, на те і є ми — діти своєї невмирущої землі, просто люди".

Василь ПІХОТА

(1938 р. н.)

Радянський працівник

6 жовтня 1938 року в селі Затишші Гуляйпільського району народився Василь Микитович Піхота. По закінченні семирічки пішов працювати у місцевий колгосп та Затишанську сільську Раду.

В серпні 1954 року разом з групою молоді поїхав у Казахстан допомагати збирати врожай. У Кокчетавській області (Кокчетавський район, с. Куропатки, колгосп імені Жданова) працював причіплювачем на тракторі. Після повернення додому з цілини — робота в колгоспі.

У вересні 1957 року пішов на службу в армію. Після служби (11 жовтня 1960 року) працював на заводі сільгоспмашин токарем. З 1963 по 1968 роки заочно навчався в Оріхівському сільгосптехнікумі.

З 1966 по 1968 роки — слюсар Гуляйпільської "Райсільгосптехніки". З 1968 по 1972 працював майстром, викладачем автошколи.

В 1972 році обраний заступником голови міськвиконкому, а з 1980 року — голова Гуляйпільської міської Ради. З 22 березня 1994 року — заступник голови міськвиконкому.

З 1973 по 1978 роки заочно навчався у Вищій партійній школі.

З 7 травня 1997 року на заслуженому відпочинку.

За роботу мав ряд подяк, заохочень, нагороджувався Почесними грамотами.

У 2003 році відзначений регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Володимир БОЛТЯНСЬКИЙ

(1938 р. н.)

Кандидат технічних наук

Володимир Михайлович Болтянський народився в 1938 році в селі Жовтень Гуляйпільського району Дніпропетровської області (нині Запорізької).

В 1945 році пішов до першого класу Туркенівської початкової школи, а в 1955 році закінчив 10 класів Полтавської середньої школи.

З 1955 по 1957 рік працював у колгоспі імені Шевченка (нині ТОВ "Батьківщина") різноробочим. З 1957 по 1960 рік служив у армії. Після демобілізації вступив до Мелітопольського інституту механізації сільського господарства, який із відзнакою закінчив у 1965 році. По закінченні інституту був залишений на викладацьку роботу.

В 1971 році захистив кандидатську дисертацію і отримав вчену ступінь кандидата технічних наук. У 1975 році став доцентом.

З 1973 по 1985 рік — заступник декана факультету механізації сільського господарства. З 1985 року — завідувач кафедрою ЕМТП (експлуатація машинно-тракторного парку). Має

понад 130 друкованих наукових праць, автор трьох книг, навчальних посібників.

Праця Володимира Михайловича відзначена грамотами Міністерства сільського господарства СРСР, Академії Наук СРСР, Міністерства сільського господарства України.

З 2003 року В. М. Болтянський виконує обов'язки завідувача кафедрою МВЗ (Машиновикористання в землеробстві).

Олексій РЯБКО

(1939 р. н.)

Самобутній художник

Добре знаний на Гуляйпільці самобутній художник Олексій Мусійович Рябко народився 14 квітня 1939 року в місті Гуляйполі на вулиці 9 Січня. Малювати почав з раннього дитинства, коли йому було років п'ять.

Закінчив Олексій десять класів Піщанської школи (ЗОШ № 3), відслужив три роки в армії, а потім вступив до Оріхівського сільськогосподарського технікуму. Після його закінчення за направленням працював два роки механіком у колгоспі імені Куйбишева Пологівського району.

Повернувшись після відпрацювання додому, Олексій Мусійович пішов у приміський колгосп імені Енгельса художником-оформлювачем, де і промайнуло 32 роки трудового життя.

Самобутній художник пише пейзажі, портрети, натюрморти, ікони. Роботи О. М. Рябка вражають яскравою палітрою, чистотою фарб, чіткими контурами.

Віталій ІВАНОВ

(1940-2004)

*Суддя міжнародної категорії,
член-кореспондент
Міжнародної Академії
економіки і бізнесу*

Віталій Васильович Іванов народився 29 січня 1940 року в м. Гуляйполі у сім'ї вчителя. Середню освіту здобував у міській СШ № 1, яку закінчив у 1957 році. Улюбленими предметами були: військова підготовка, математика, фізкультура, історія. Захоплювався спортом,

особливо рухливими видами. Був чемпіоном школи з бігу на 400, 800 і 100 м, чемпіоном району серед дорослих з бігу на 400, 800 м, з потрійного стрибка.

Любов до військової професії привела у Двінське військово-авіаційне радіотехнічне училище. На першому курсі попав у збірну з гандболу. Став першорозрядником.

В. Іванов училище закінчив з відзнакою в 1960 році, у вересні того ж року направили його на Вищі академічні курси Військової академії імені Ф. Е. Дзержинського в Москву. Грав за збірну гандбольну команду академії на першість Москви.

В 1962 році Віталій Васильович вступає на навчання до згаданої академії, де поєднує навчання зі спортом. Гандбольна дружина, в якій виступав і наш земляк, була чемпіоном академії, гарнізону м. Москви. З бігу на 100-метрівці він мав перший спортивний розряд, але мріяв про звання "Майстер спорту".

В 1968 році на базі академії, яку В. Іванов успішно закінчив, створили гандбольну команду ЦСКА. Капітаном її обрали Віталія (до речі, і військово звання було у нього капітан).

Команда ЦСКА вписала не один рядок в досягнення гандболістів країни. А за усім тим — колосальні навантаження —

виснажливі щоденні дворазові тренування, збори, участь у першості Збройних Сил, Всесоюзних чемпіонатах тощо.

В 1969 році його мрія здійснилась: йому присвоїли звання "Майстер спорту СРСР".

В тридцять років В. В. Іванов вирішує залишити великий спорт. А грав у команді за військову академію практично до 40 років. Паралельно займався й суддівством. Виступав арбітром на багатьох змаганнях різних рівнів. Тільки практика і старанність давали перепустку в суддівство вищого рангу. Тепер він поставив перед собою іншу мету: отримати звання судді міжнародної категорії. І за десять років досяг свого. Після Олімпіади в Москві у липні 1981 року в м. Варні (Болгарія) Віталій Васильович успішно склав екзамен на звання судді міжнародної категорії. А це була путівка на суддівство чемпіонатів найвищих рівнів.

В 1986 році В. В. Іванова обирають головою колегії суддів СРСР, в 1992 році — Російської Федерації. В рік йому доводилося судити по 70 ігор. Що це давало? Пізнання світу і крокування в ногу з розвитком улюбленого виду спорту.

Після 50-річного віку В. В. Іванов — інспектор Європейської і Міжнародної Федерації гандбольного спорту. Дякуючи цьому суддівству, він побував по декілька разів у Польщі, Німеччині, Болгарії, Угорщині, Чехії, Словаччині, Румунії, Австрії, Данії, Югославії, Швеції, Голландії, Туреччині, відвідав всі столиці колишніх союзних республік. Неодноразово був у гандбольних містах України, які охоче відвідував.

Віталій Васильович обслуговував у якості інспектора всі центральні матчі чемпіонатів Росії та міжнародних змагань.

— Зізнаюсь, де б мені не довелося бути, я завжди акцентую увагу на свої витоки з махновського Гуляйполя, — ділився член-кореспондент Міжнародної Академії економіки і бізнесу, голова колегії суддів Спілки гандболістів Росії, суддя міжнародної категорії Віталій Васильович Іванов.

7 жовтня 2004 року Віталія Васильовича Іванова не стало серед нас — він помер.

Володимир Білий

(1940 р. н.)

Журналіст, член Національної спілки журналістів України

Володимир Володимирович Білий народився 12 серпня 1940 року в селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області.

Закінчив Сімферопольський педагогічний інститут (1971). Працював майстром заводу лакофарбових ви-

робів, на партійній роботі, заступником редактора газети "Зоря комунізму" в м. Гуляйполі.

З травня 1983-го по 2001 рік — редактор Новомиколаївської районної газети "Наше життя" (Запорізька область).

Член Національної спілки журналістів України.

Василь САМСОН

(1941 р. н.)

Радянський працівник

Василь Митрофанович Самсон народився 4 серпня 1941 року в селі Веселий Гай Новомиколаївського району Запорізької області в сім'ї селянина. В 1959 році закінчив середню школу № 1 с.м.т. Червоноармійське (нині Вільнянськ) Червоноармійського району Запорізької області. Тоді ж вступив до Нікопольського технікуму

механізації сільського господарства, який закінчив у 1962 році. З червня по жовтень того року працював нормувальником Червоноармійського міжрайонного відділення "Сільгосптехніка".

З 1962 по 1965 роки служив у рядах Радянської Армії. Після демобілізації працював майстром ВТК 310/55, слюсарем, нормувальником Запорізького будремонтного заводу.

З липня 1972 року по квітень 1976 року — головний інженер Гуляйпільського комбикормового заводу. Потім до 1979 року — головний інженер Гуляйпільського ремонтного заводу.

З листопада 1979 року по 1988 рік — завідуючий промислово-транспортним відділом Гуляйпільського райкому партії. З 1990 року по квітень 1992 року — голова районного комітету народного контролю. Наступні два роки працював головою Гуляйпільської районної Ради народних депутатів, потім ще два роки — головний інспектор райдержзаготінспекції.

З липня 1996 року працював начальником субсидій, з січня 2000 року по серпень 2001 року — начальник управління праці та соціального захисту населення. З серпня 2001 року по липень 2002 року був директором територіального центру соціального захисту населення.

Анатолій ТАРАСЕНКО

(1942 р. н.)

*Почесний консул України
в м. Костанай (Казахстан),
письменник*

Анатолій Володимирович Тарасенко народився 28 вересня 1942 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області. Закінчив Гуляйпільську міську середню школу № 1, Мелітопольське технічне училище № 4.

Трудову діяльність розпочав у 1961 році столяром тресту "Бердянськбуд" (м. Великий Токмак Запорізької області). Потім

працював монтажником, слюсарем у сільських будівельних організаціях Костанайської області Казахстану, куди прибув у грудні 1961 року.

Протягом тридцяти років А. В. Тарасенко був активним функціонером комсомольських і партійних органів районного, міського і обласного масштабу. Ініціативний, високоерудований керівник, володіє глибокими знаннями історії і світової культури. Він вніс вагому частку у розвиток економіки і спорту Костанайської області.

А. В. Тарасенко має вищу освіту. Закінчив Костанайський педагогічний інститут за спеціальністю історія.

З грудня 1992 року Анатолій Володимирович в умовах становлення і зміцнення ринкової економіки в Республіці Казахстан очолює відкрите акціонерне товариство "Костанайский печатный двор", є його беззмінним президентом і одночасно головним редактором одноіменної щотижневої газети (тираж 5000 примірників).

За час свого існування "Печатный двор" випустив у світ більше півмільйона примірників книжок, монографій, журналів, підручників. Ряд матеріалів надрукованих на спонсорській основі за ініціативи А. В. Тарасенка, який постійно і дуже активно подає всебічну допомогу дитячим і медичним установам, фізкультурним організаціям і перш за все учасникам та інвалідам Великої Вітчизняної війни, ветеранам праці.

А. В. Тарасенко є членом Спілки журналістів Казахстану. Лауреат премії у цій галузі. Автор книг "В начале было слово..." (2003 р.), "Слово и я" (2003 р.), "Не исчез в степной поляне" (книга о Тарасе Шевченко в Казахстане) (2003 рік, у співавторстві), "Целинная хроника" (затянувший контракт) (2004 р.).

У книгу "В начале было слово" увійшли нові і надруковані раніше твори про літературний шедевр Київської Русі — "Слово о полку Ігоревім". І авторський його переклад з поясненням деяких "темних" місць і загального смислу поеми, дещо відмінного від академічного.

29 грудня 2003 року в Міністерстві закордонних справ Рес-

публіки Казахстан А. В. Тарасенку було вручено екзекватуру (дозвіл на виконання функцій) Почесного (нештатного) консула України в м. Костанай.

Анатолій Володимирович — патріот, палкий пропагандист міжнародної згоди народів, які живуть у Казахстані, неодноразово відвідував рідні гуляйпільсько-варварівські місця. Останній раз 3 березня 2004 року.

Трудова діяльність земляка відзначена медалями: "За освоєння цілинних земель" (жовтень 1968 р.), "За трудову доблесть" (грудень 1972 р.), "За доблесний труд" (грудень 1976 р.).

Анатолій СТАРОВОЙТ

(1946 р. н.)

Доктор технічних наук

Анатолій Григорович Старовойт народився 9 березня 1946 року в місті Гуляйполі Запорізької області. В 1964 році закінчив міську середню школу № 2 з атестатом зрілості і посвідченням механізатора широкого профілю і вступив до Дніпропетровського металургійного інституту.

В 1969 році закінчив інститут з відзнакою по спеціальності "Хімічна технологія твердого палива". Здобув випускника вузу рекомендували в аспірантуру на кафедру того ж профілю. Успішно закінчив аспірантуру в 1972 році і в 1973 році захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата технічних наук.

В 1990 році А. Г. Старовойт захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора технічних наук.

У 1994 році його запросили на роботу в об'єднання коксохімічних підприємств України на посаду заступника генерального директора по науці і нових технологіях.

У 1996 році Анатолія Григоровича обрали генеральним директором об'єднання.

За сумісництвом працює у своєму рідному інституті (тепер він називається "Національна металургійна академія України"),

завідує тією ж кафедрою, де отримав свою спеціальну освіту і по ній проходив аспірантуру.

А. Г. Старовойт має 110 наукових статей, 11 авторських патентів на винаходи. Він член редколегії журналів "Металлургическая и горнорудная промышленность" (м. Дніпропетровськ), "Углехимический журнал" (м. Харків), "Кокс и химия" (м. Москва).

Керує Анатолій Григорович навчанням 4 аспірантів.

В процесі своєї діяльності наш земляк побував у 14 іноземних державах (Китай, Австрія, Туреччина, Ліван, Єгипет, Польща, Угорщина, Сербія, Боснія і Герцеговина, Німеччина, Голландія, Бельгія, Франція, Англія). Виступав на різних конгресах, працював консультантом.

Віктор МАЛЯРЕВИЧ

(1946 р. н.)

Кіноактор

Віктор Маляревич народився 25 вересня 1946 року в м. Гуляйполі Запорізької області. По закінченні Гуляйпільської міської СШ № 1 навчався на акторському факультеті Київського державного інституту театрального мистецтва ім. Карпенка-Карого (1969). З 1969 року — актор Київської кіностудії ім. О. П. Довженка. Знявся у стрічках: "Родина Коцюбинських" (Антонів-Овсієнко), "Поштовий роман" (денщик), "Іду своїм курсом" (морський піхотинець), "Марина" (Григор'єв), "Повість про жінку" (Борис), в епізодах фільмів: "Комісари", "Щовечора після роботи", "Тут нам жити", "Нічний мотоцикліст", "Дума про Ковпака", "Коли людина посміхнулась", "Юркові світання", "Анна і Командор", "Хвилі Чорного моря" (7, 8 с. "Катакомби"), "Дім з привидами", "Алтунін приймає рішення", "Ярослав Мудрий" та ін.

В останній час Віктор Григорович є приватним підприємцем.

Анатолій БУРЕНКО

(1947 р. н.)

*Генерал-майор, член-кореспондент
Академії військових наук Російської Федерації*

Народився Анатолій Миколайович Буренко 28 листопада 1947 року в селі Басані Пологівського району Запорізької області в сім'ї колгоспника. Українець.

В 1953 році батьки переїхали в селище Залізничне. У 1965 році Анатолій закінчив Гуляйпільську одинадцятикласну політехнічну школу-інтернат. В тому ж році вступив до Київського загальновійськового училища ім. М. Фрунзе, яке закінчив у 1969 році (лейтенант) і почав служити в Прикарпатському військовому окрузі помічником начальника штабу батальйону, потім — командиром батареї.

В 1973 році вступив у загальновійськову Академію ім. М. Фрунзе, яку в 1976 році закінчив. Далі проходив службу в центральному апараті Генерального штабу. Виконував інтернаціональний обов'язок в Анголі, Афганістані. В 1997 році закінчив Академію Генерального штабу Російської Федерації.

Генерал-майор А. М. Буренко займається науковою роботою. В 2000 році став кандидатом військових наук, в 2001 році — професором, в наступному — членом-кореспондентом Академії військових наук Російської Федерації.

Нагороджений орденом Червоного Прапора, "За службу Родине" III ступеня, "За военные заслуги", медалями.

Микола ТИМОФІЄВ

(1948 р. н.)

Господарський керівник

Микола Григорович Тимофієв народився 4 січня 1948 року в селі Успенівці Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї колгоспників.

По закінченні 11 класів Успенівської середньої школи продовжив навчання у Оріхівському сільськогосподарському технікумі,

який закінчив у 1967 році, здобувши спеціальність "Бухгалтер".

Після служби в рядах Радянської Армії з 1970 по 1983 рік працював у колгоспі імені Ілліча бухгалтером, головним бухгалтером. В 1983 році поступив до Дніпропетровського сільськогосподарського інституту (заочне відділення), де отримав спеціальність "Економіст по бухгалтерському обліку і аналізу".

З 1983 по 1992 рік працював заступником начальника Гуляйпільського районного сільгоспуправління по економіці і головним бухгалтером того ж управління.

З 1992 по 1994 рік — перший заступник представника Президента України в Гуляйпільському районі.

З 10 липня 1994 року спочатку голова колгоспу "Україна", а з 2000 року — директор ТОВ "Україна".

У зв'язку з 80-річчям утворення Гуляйпільського району М. Г. Тимофієва у 2003 році нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", Золотою медаллю Міжнародної Кадрової Академії та Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України.

ТОВ "Україна" під керівництвом Миколи Григоровича є одним із економічно міцних сільгосппідприємств району, який очолює дбайливий, грамотний господар.

Євген КОРОВКА

(1949 р. н.)

*Голова Гуляйпільської районної ради,
кавалер ордена
"За заслуги" III ступеня*

Євген Григорович Коровка народився 9 березня 1949 року в селі Зелений Гай Гуляйпільського району Запорізької області. Після закінчення середньої школи навчався у Мелітопольському інституті ме-

ханізації сільського господарства, який закінчив у 1972 році, отримавши спеціальність інженера-механіка.

Трудову діяльність розпочав у вересні 1973 року старшим інженером-електриком Гуляйпільської інкубаторної станції. З жовтня 1976 року — старший інженер-електрик цеху Гуляйпільського міжколгоспного об'єднання по виробництву яєць та м'яса птиці. З жовтня 1978 року — секретар партійної організації радгоспу "Червоний". З жовтня 1984 року Євген Григорович призначається директором Гуляйпільської харчосмакової фабрики, а з 1992 року — заступником голови Гуляйпільської районної державної адміністрації, з 1994 року — заступник голови районної Ради по виконавчій роботі, з 1995 року — заступник голови Гуляйпільської райдержадміністрації.

24 квітня 1998 року Є. Г. Коровка обирається головою Гуляйпільської районної ради.

Голова районної ради має свій стиль керівництва, добре розуміється на проблемах сільського господарства, соціально- побутових, вміє швидко налагоджувати контакти з людьми і здатний забезпечити на належному рівні керівництво районною радою.

В 2003 році нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня і регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Леонід ГОРПИНІЧ

(1949 р. н.)

Господарник

Директор ТОВ "Перемога" Леонід Васильович Горпинич народився 17 червня 1949 року в селі Виноградівці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селянина.

В 1960 році вступив до Полтавської середньої школи і в 1964 році закінчив 8 класів.

З 1964 року навчався в Оріхівському сільськогосподарському технікумі по спеціальності технік-механік. З 1968 року по листопад 1968 року працював механіком Успенівського відділення "Сільгосптехніка".

В армії служив з листопада 1968 року по грудень 1970 року. Після демобілізації за направленням районного управління сільського господарства в 1971 році працював бригадиром тракторної бригади в колгоспі імені Держинського Гуляйпільського району.

В 1972 році — бригадир тракторної бригади колгоспу імені Шевченка Пологівського району. З 1973 по жовтень 1977 року знову бригадир тракторної бригади колгоспу імені Держинського Гуляйпільського району. В 1977 році переведений на роботу в колгосп "Мир" заступником голови колгоспу.

В 1978 році направлений на навчання в Одеську вищу партійну школу, яку закінчив у 1982 році. З липня 1982 року працював заступником голови колгоспу "Заповіт Леніна". З грудня 1983 по жовтень 1985 року був головою Гуляйпільського районного комітету народного контролю.

З 4 жовтня 1985 року обраний головою колгоспу "Перемога". З жовтня 1998 року — директор ТОВ "Перемога". Господар-

ство під керівництвом Леоніда Васильовича першим в районі провело реформування земельних відносин і міцно стоїть на фінансово-господарських позиціях.

За значний особистий внесок у соціально-економічний розвиток регіону, вагомі досягнення у професійній діяльності Президія Міжнародної Кадрової Академії від 13 січня 2003 року нагородила Л. В. Горпинича Золотою медаллю, а Кабінет Міністрів України (постанова від 12 березня 2003 р., № 314) — Почесною грамотою.

Крім того, у зв'язку з 80-річчям району директор ТОВ "Перемога" отримав регіональну медаль "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Олександр НОВІКОВ

(1950 р. н.)

*Партійний працівник,
помічник-консультант
народного депутата України*

Олександр Федорович Новіков народився 1 липня 1950 року в селі Красноармійське Свердловського району Орловської області. Після закінчення Якимівської середньої школи Запорізької області у 1966 році вступив до Мелітопольського технікуму гідромеліорації і механізації сільського господарства.

З 1969 по 1971 рік проходив військову службу. Після демобілізації працював інженером-будівельником Якимівської РСС, завідувачим господарством "Сільгосптехніка". З 1972 по 1975 рік — виконроб Гуляйпільської ПМК-121.

З червня 1975 року по червень 1985 року у Куйбишевському райспоживтоваристві на посадах: виконроба, директора районного об'єднання громадського харчування, головного інженера, заступника голови правління по будівництву і транспорту.

У червні 1985 року обраний головою правління Гуляйпільського районного споживчого товариства.

У 1986 році закінчив Запорізький філіал Донецького інституту радянської торгівлі. За фахом — товаровознавець.

Брав активну участь в організації, створенні і становленні партійної організації Партії регіонів у Гуляйпільському районі. З дня її заснування (червень 2001 року) очолює районну організацію Партії регіонів.

З квітня 2002 року призначений помічником-консультантом народного депутата України по виборчому округу № 84 О. М. Пеклушенка у Гуляйпільському районі.

У зв'язку з 80-річчям району у 2003 році Олександр Федорович Новіков нагороджений іменним годинником "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" з написом "Від голови Гуляйпільської райдержадміністрації".

Олексій ДОЛЖЕНКО

(1950 р. н.)

Господарський керівник

Олексій Андрійович Долженко народився 26 липня 1950 року в Новосибірській області у сім'ї колгоспників.

В 1971 — 1974 роках навчався у Оріхівському сільськогосподарському технікумі, де отримав спеціальність "Механізація сільськогосподарської техніки".

Трудову діяльність почав у 1971 році шофером Гуляйпільської райсанепідемстанції, по закінченні технікуму — старший інженер по дефектовці-комплектовці Гуляйпільської райсільгосптехніки, старший інженер-контролер, завідувачий ремонтної майстерні.

У 1984 — 1990 роках навчався у Мелітопольському інституті механізації сільського господарства (спеціальність "Організація і ремонт сільськогосподарських машин").

1987-1990 роки — працював на заводі сільгоспмашин заступником і начальником цеху.

З 1990 по 1996 рік працював інженером, начальником цеху Гуляйпільського заводу лакофарбових виробів.

З 1998 року працює директором дочірнього підприємства "Гуляйпільський машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ".

О. А. Долженко нагороджений Почесною грамотою Гуляйпільської райради і райдержадміністрації (2001 р.).

У 2002 році колектив ДП "Машинобудівний завод" ВАТ "Мотор Січ" (директор О. А. Долженко) став переможцем районного конкурсу "Людина року" в номінації "Підприємство року". В 2003 році Олексій Андрійович Долженко нагороджений Почесною грамотою голови Запорізької облдержадміністрації та регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

О. А. Долженко є депутатом міської ради.

Ігор БІРЮКОВ

(1952 р. н.)

Голова Гуляйпільської районної державної адміністрації, кавалер ордена "За заслуги" III ступеня

Ігор Олексійович Бірюков народився 3 лютого 1952 року в м. Дніпропетровську в сім'ї службовців.

Трудову діяльність почав пресувальником на Гуляйпільському заводі сільгоспмашин. Два роки служив у

лавах Радянської Армії.

Здобув освіту інженера-технолога у Дніпропетровському

металургійному інституті. В 1977 році повернувся до Гуляйполя, почав працювати на заводі лакофарбових виробів, спочатку інженером-технологом, потім — завідуючим відділом технічного контролю.

З червня 1980 року по січень 1982 року — інспектор районного комітету народного контролю. Проявив себе принциповим, вимогливим працівником.

У січні 1982 року І. О. Бірюков був затверджений інструктором організаційного відділу райкому Компартії України, а через рік — його завідуючим. На цій посаді Ігор Олексійович працював до обрання в березні 1990 року заступником голови районної ради народних депутатів, а потім — головою.

Вміння органічно поєднувати власні сили з колективною думкою, глибока внутрішня культура та величезна працездатність дозволили йому не тільки приймати виважені рішення, а й організувати людей на їх виконання.

Без відриву від виробництва в 1991 році Ігор Олексійович закінчив Мелітопольський інститут механізації сільського господарства за спеціальністю інженер-механік.

Указом Президента України від 9 квітня 1992 року І. О. Бірюков був призначений представником Президента України в Гуляйпільському районі. З травня того ж року в районі почала діяти державна адміністрація, яку очолив Ігор Олексійович.

За останнє десятиріччя район, не зважаючи на економічні труднощі в країні, міцно утримує лідерство серед інших сільських районах області. Гуляйпільці успішно провели земельну реформу, зберегли компактність колективів, старанно працюють над виконанням своїх регіональних програм. Вони єдині в країні мають програму забезпечення регіону сучасними висококваліфікованими кадрами, проводять велику роботу по підтримці соціально незахищених верст населення. І в цьому заслуга І. О. Бірюкова, який зумів організувати людей на потрібну і благородну справу.

Чесна самовіддана праця не залишилась непоміченою. 28

грудня 2000 року голова Запорізької обласної державної адміністрації за заслуги перед Гуляйпільським краєм нагородив голову Гуляйпільської районної державної адміністрації І. О. Бірюкова іменним годинником.

Напередодні Нового, 2001-го року, голова правління Пенсійного фонду України, враховуючи піклування про зміцнення матеріально-технічної бази Пенсійного фонду і турботу про стабільну виплату пенсій в районі вручив Ігорю Олексійовичу почесну відзнаку Пенсійного фонду України.

7 грудня 2001 року тодішній голова Адміністрації Президента України В. М. Литвин вручив голові Гуляйпільської районної державної адміністрації І. О. Бірюкову на урочистому обласному зібранні з нагоди відзначення Дня місцевого самоврядування медаль "За працю і звитягу".

3 лютого 2002 року Ігорю Олексійовичу виповнилося 50 років. З цієї нагоди і, відзначаючи значний внесок у соціально-економічний розвиток регіону, Президент України нагородив Ігоря Олексійовича Бірюкова орденом "За заслуги" III ступеня.

І. О. Бірюков веде активну громадську роботу. Він — депутат районної ради і завзятий спортсмен — волейболіст. Своє знання продовжував поповнювати у Дніпропетровській академії управління та підготовки кадрів, що діє при Президенті України, яку успішно закінчив у 2004 році, отримавши диплом "Магістра управління".

У 2003 році у зв'язку з 80-річчям району Міжнародна Кадрова Академія нагородила І. О. Бірюкова Золотою медаллю, а Український Союз промисловців і підприємців удостоїв його Золотим Знаком.

З 2004 року І. О. Бірюков є президентом спортивного клубу "Гуляйполе", ініціатором більше 10 районних програм.

Олександр ЧУБ

(1952 р. н.)

Господарський керівник, кавалер ордена "За заслуги" III ступеня

Олександр Григорович Чуб народився 3 червня 1952 року в селищі "XX лет Октября" (нині це селище Залізничне — Авт.) у сім'ї робітника. В 1969 році закінчив Гуляйпільську міську середню школу № 1 і пішов працювати слюсарем на авторемзавод.

В 1970 році поступив до Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, де отримав спеціальність "Учений — агроном". По закінченні вузу спочатку працював агрономом по захисту рослин і насінництва, після служби у армії — головним агрономом господарства.

10 лютого 1979 року обраний головою колгоспу "Мир" Гуляйпільського району. В 1991 році нагороджений Почесною Грамотою Верховної Ради Української РСР.

У 1997 році О. Г. Чуб обраний головою правління КСП "Мир", а 1 березня 2000 року став директором приватного сільгоспідприємства "Мир".

За роки головування Олександра Григоровича господарство із слабого середняка перетворилося на одне із економічно міцних господарств не тільки району, а й області. Вдумливого, мудрого керівника знають і в Києві.

В 2003 році у зв'язку з 80-річчям Гуляйпільського району Олександра Григоровича Чуба нагороджено орденом "За заслуги" III ступеня, регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" та Золотою медаллю Міжнародної Кадрової Академії.

У районному конкурсі "Краще сільськогосподарське підприємство 2002 року" лауреатом визнано ПСП "Мир".

Високу оцінку трудової діяльності О. Г. Чуба дав голова райдержадміністрації, назвавши його "агрономом від Бога". І це справді так.

Лілія БІРЮКОВА

(1952 р. н.)

Соціальний працівник

Лілія Вікторівна Бірюкова народилася 2 жовтня 1952 року в Красноярьському краї. Трудову діяльність розпочала у 1970 році обліковцем у районному військкоматі міста Кам'янки Черкаської області.

У 1976 році закінчила Дніпропетровський металургійний інститут за спеціальністю "Хімічна технологія кераміки та вогнетривів" та здобула кваліфікацію інженера-хіміка-технолога.

З 1976 по 1977 рік працювала контрольним майстром, майстром цеху, інженером-технологом Ізмаїльського заводууправління цегельних заводів.

З приїздом до Гуляйполя у 1977 році призначена на посаду інженера по соцзмаганню заводу лакофарбових виробів. За 22 роки роботи на цьому підприємстві пройшла шлях від інженера по соцзмаганню до начальника відділу праці та заробітної плати.

У 1998 році Л. В. Бірюкова закінчила однорічний заочний економічний факультет Дніпропетровського державного аграрного університету, де отримала кваліфікацію економіста-менеджера сільськогосподарського виробництва.

З лютого 1999 року Л. В. Бірюкова працює на посаді начальника управління Пенсійного фонду України в Гуляйпільському районі Запорізької області.

За сумлінну, добросовісну роботу (пенсіонери району завжди вчасно отримують пенсію) Лілія Вікторівна нагороджувалася Почесною грамотою обласної ради (2001 р.), Почесною грамотою правління Пенсійного фонду України (2002 р.), Почесною грамотою Запорізької міської ради (2003 р.).

Депутат районної ради.

Олександр ПЕКЛУШЕНКО

(1954 р. н.)

Народний депутат України

Олександр Миколайович Пеклушенко народився 29 серпня 1954 року в місті Запоріжжі. У 1981 році закінчив Запорізький філіал Донецького інституту радянської торгівлі. За фахом — економіст. Трудову діяльність почав після 8 класу — пішов працювати на Запорізький експериментальний завод учнем фрезерувальника, фрезерувальником першого розряду (1970-1971 рр.).

У 1971 — 1974 рр. навчався в Одеському кооперативному технікумі. У 1974—1976 рр. проходив військову службу в армії.

У 1976—1981 рр. працював у Запорізькому районному споживчому товаристві, ОРС НОД-3 заступником директора, директором торговельно-роздрібного підприємства.

З 1981—1982 рр. — голова правління Пологівського районного споживчого товариства.

З 1982 по 1986 рр. — інструктор Запорізького обкому Компартії України.

З 1986 по 2002 рік — голова правління Запорізької облспоживспілки.

Двічі обирався депутатом Запорізької обласної ради.

Член Партії регіонів України. Заступник голови обласної організації Партії регіонів.

У 2002 році виборці Пологівського виборчого округу № 84, куди входив і Гуляйпільський район, обрали Олександра Миколайовича Пеклушенка народним депутатом України.

У Верховній Раді України є членом Комітету з питань правової політики, а також членом міжнародної парламентської комісії ОБСЄ.

У 2004 році О. М. Пеклушенку присвоєно звання "Почесний громадянин Гуляйпільського району" і нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Іван БІЛАЙ

(1955 р. н.)

*Доктор медичних наук Росії
і України, професор*

Іван Михайлович Білай народився 25 квітня 1955 року в місті Гуляйполі Запорізької області в сім'ї службовців. У 1972 році закінчив Гуляйпільську міську середню школу № 1 і тоді ж вступив до Запорізького державного медичного інституту на лікувальний факультет, який

закінчив у 1978 році. Після закінчення інтернатури з 1979 по 1982 роки працював терапевтом у 2-й міській лікарні міста Запоріжжя. З вересня 1982 року — асистент кафедри фармакології Запорізького державного медичного інституту, а з 1986 року — асистент щойно відкритої кафедри клінічної фармакології та фармакотерапії.

У 1987 році успішно захистив дисертацію на пошук вченого ступеня кандидата медичних наук у першому Московському медичному інституті ім. І. М. Сеченова на тему: "Вплив ацефену, ностропіну та рибоксину на біологічні процеси та фізичну працездатність" по спеціальності — фармакологія.

В 1988 році праця молодого вченого І. М. Білая, за якою він здобував науковий ступінь, зайняла перше місце на Всесоюзному конкурсі робіт молодих вчених-фармакологів. У 1988-1989 роках він став переможцем конкурсу "Найкращий молодий вчений Запорізького медичного інституту".

З 1992 року Іван Михайлович став завідуючим кафедри клінічної фармакології та фармакотерапії.

З 1994 року обраний за конкурсом на посаду доцента цієї кафедри.

У 1999 році успішно захистив докторську дисертацію у Волгоградській медичній академії на тему: "Експериментально-

клінічне дослідження ефективності фармако- та фітотерапії атеросклерозу" і отримав вчену ступінь доктора медичних наук Росії. Був обраний на посаду професора.

У 2003 році пройшов переатестацію докторської дисертації у м. Києві в інституті фармакології та став доктором медичних наук України.

І. М. Білай є висококваліфікованим викладачем. Підготував учбово-методичні посібники для студентів та інтернів по клінічній фармакології, фармації та фармакотерапії. Успішно поєднує педагогічну діяльність з науково-дослідницькою роботою.

Іван Михайлович розробив новий науковий напрямок у клінічній фармакології антиатеросклеротичних препаратів природного походження та їх синтетичних аналогів, сформував принципи фітотерапії атеросклерозу та ішемічної хвороби серця. Він є організатором наукових досліджень на кафедрі клінічної фармакології, фармації та фармакотерапії.

І. М. Білай є автором більш як 350 наукових праць, 2 авторських свідоцтв, 4 патентів, 5 раціоналізаторських пропозицій.

Людмила КІРІЄНКО

(1956 р. н.)

Педагог, громадський діяч

Людмила Єгорівна Кірієнко народилася 27 вересня 1956 року в радгоспі "Переможець" Якимівського району Запорізької області.

По закінченні середньої школи в 1973 році вступила до Мелітопольського державного педагогічного інституту, який закінчила в 1978

році та отримала кваліфікацію вчителя хімії та біології. Працювала вихователем групи продовженого дня та вчителем хімії середньої школи № 1 міста Гуляйполя.

З 1981 по 1987 рік — відповідальний секретар комісії у справах неповнолітніх Гуляйпільського райвиконкому. З 1987 по 1989 рік — методист з виховної роботи райметодкабінету, з 1990 по 1997 рік — інспектор шкіл Гуляйпільського відділу освіти.

З 17 квітня 1997 року призначена на посаду начальника відділу освіти Гуляйпільської райдержадміністрації.

Восени 2001 року обрана головою районної партійної організації "Жінки за майбутнє України", в 2002 році — депутатом Запорізької обласної ради. Член постійної комісії з питань освіти, науки, культури, фізкультури і спорту.

Була делегатом II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти України (2001 р.), IV з'їзду Всеукраїнського політичного об'єднання "Жінки за майбутнє" (2004 р.).

У 2003 році з нагоди 80-річчя утворення Гуляйпільського району Л. Є. Кірієнко нагороджена іменним годинником голови райдержадміністрації "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Володимир ЩЕРБИНА

(1956 р. н.)

Господарський керівник

Володимир Борисович Щербина народився 29 червня 1956 року в м. Гуляйполі Запорізької області. Успішно закінчив у 1978 році Запорізький машинобудівний інститут ім. В. Я. Чубаря за спеціальністю радіоінженер і розпочав трудову діяльність інженером одного із промислових Запорізьких конструкторських бюро.

Після переїзду до м. Гуляйполя (1980 р.) працював на експериментальному заводі сільгоспмашин. Спочатку електриком, далі — начальником цеху, заступником головного інженера.

В. Б. Щербина був учасником Виставки досягнень народно-

го господарства в м. Москві за створення і впровадження автоматизованих ліній на підприємствах сільгоспмашинобудування.

Протягом 1989-2003 років був начальником районного, а згодом і міжрайонного центру електрозв'язку.

У 2003-2004 роках — начальник Запорізького сервісного центру. З 14 вересня 2004 року В. Б. Щербина затверджений директором ТОВ «Агро-Континент» Гуляйпільського району. Він неодноразово нагороджувався Почесними та грошовими преміями. У 2003 році В. Б. Щербина отримав регіональну медаль "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Сергій ДУДКА

(1957 р. н.)

Капітан 1 рангу

Сергій Павлович Дудка народився 29 жовтня 1957 року в селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї колгоспника. В 1974 році закінчив Полтавську середню школу-інтернат. Опісля працював електриком на автозаводі "Комунар" в м. Запоріжжі.

З листопада 1975 року — служба у Військово-Морському Флоті. Спочатку (до липня 1976 року) моряк Чорноморського Флоту, а з 1976 по 1981 рік — курсант Вищого Військово-морського училища радіоелектроніки ім. О. С. Попова. По закінченні училища проходив службу командиром групи бойової частини зв'язку на ракетному підводному крейсері стратегічного призначення (РПКСП) "К-51" Північного флоту.

У 1986 році призначений командиром бойової частини зв'язку РПКСП "К-441". В 1987 році здійснив перехід північним морським шляхом під льодами Арктики з Північного флоту на Тихоокеанський у місце постійного базування м. Петропавлівськ-Камчатський.

За час служби на атомних підводних човнах С. П. Дудка здійснив 11 бойових походів.

У 1988 році брав участь у арктичному переході підводного човна К-449 з Північного флоту на Тихоокеанський у якості офіцера зв'язку похідного штабу.

З 1994 року капітан 1-го рангу С. П. Дудка проходить службу старшим викладачем 8 Навчального центру ВМФ Росії, передає свій досвід і знання особовому складу екіпажів підводних човнів і морякам молодого поповнення.

Нагороджений Сергій Павлович Дудка орденом "За службу Батьківщині у Збройних силах" III ступеня і шістьма медалями.

Олександр ФІЛІПЧЕНКО

(1958 р. н.)

Господарський керівник

Олександр Іванович Філіпченко народився 1 січня 1958 року в місті Гуляйполі у сім'ї колгоспників. По закінченні середньої школи № 4 вступив до Мелітопольського інституту механізації сільського господарства.

По завершенню в ньому навчання розпочав трудову діяльність у колгоспі імені Карла Маркса Гуляйпільського району помічником бригадира тракторної бригади. Далі — інженер, головний інженер у названому господарстві, партійна робота і з 1986 року — секретар парткому колгоспу імені Енгельса. З третього грудня 1991 року — голова новоствореного колгоспу "Рівнопілля", а після реорганізації — директор товариства з обмеженою відповідальністю "Рівнопілля".

Депутат районної ради.

Починаючи фактично з нуля, Олександр Іванович проявив себе вмілим організатором сільського виробництва, вдумливим керівником. За роки роботи у «Рівнополі» невпізнанно змінилося село: вирости нові житлові будинки, виробничі приміщення, повністю телефонізовано село, всі дороги мають тверде покриття.

Добросовісний труд О. І. Філіпченка відзначений Почесними грамотами, регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм" (2003 р.).

Олександр МИХАЙЛЮТА

(1958 р. н.)

Письменник, журналіст

Олександр Олександрович Михайлюта народився 20 січня 1958 року в місті Гуляйполі (околиця Заріччя) Запорізької області. Навчався у третій міській середній школі.

В 1980 році закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Працював кореспондентом Гуляйпільської райгазети, завідувачим відділом обласної газети "Комсомолец Запоріжжя", власним кореспондентом газет "Молодь України", "Голос України", політичним оглядачем "Пресового Агентства Новин".

О. О. Михайлюта — член Спілки журналістів України з 1983 року, член Спілки письменників України з 1995 року. Був одним з організаторів запорізького товариства "Меморіал" та організації «Солдатських матерів України» (ОСМУ). Керував науково-редакційним підрозділом з підготовки та випуску серії книг "Реабілітовані історією".

У 1989 році О. О. Михайлюта був делегатом ІХ Всесоюзної наради молодих письменників у Москві.

З 1997 року — завідувачий оргвідділом Спілки журналістів

України, з 1998 року — секретар, директор Журфонду України, з 2002 року — секретар Національної спілки письменників України. Головний редактор журналів "Епоха", "Кияни", "Журналіст України".

В 1998 році Олександр Олександрович брав активну участь у відзначенні 110-ї річниці від дня народження Н. І. Махна, у створенні громадської організації товариства Нестора Махна "Гуляй-Поле".

О. О. Михайлюта — автор книг прози і публіцистики: "Алілуя" (1990), "Ми не раби" (1990), "Секретний ешелон" (1995), "Літаючий "Мерседес" (1997), "Вольниця" (1998), "Ложа преси" (2002), "Химерія" (2004), Автор відеофільмів "Рана", "Где так вольно дишит человек...". За повістю "Секретний ешелон" знято повнометражний одноіменний художній фільм (Одеська кіностудія "Благовіст", 1993, режисер Я. Лупій).

Олександр ГОРПИНИЧ

(1958 р. н.)

*Доктор медичних наук,
професор, член-кореспондент
Російської Академії
природничих наук, академік*

Майбутній доктор медичних наук народився у селищі Новомиколаївці Запорізької області 24 січня 1958 року. Після переїзду батьків у м. Гуляйполе навчався у міській СШ № 2.

В 1981 році закінчив Запорізький державний медичний інститут і ординатуру. Два роки працював хірургом у Пологівській районній лікарні. В 1984 році переїхав до м. Курська, де навчався в клінічній ординатурі і аспірантурі на кафедрі хірургічних хвороб першого Курського державного медичного інституту.

В 1989 році захистив кандидатську дисертацію по спеціальності "Хірургія".

В 1997 році О. Б. Горпинич захистив у Інституті хірургії ім. О. В. Вишневського РАМН (м. Москва) докторську дисертацію і був обраний Вченою радою Курського державного університету на посаду професора кафедри загальної хірургії. В тому ж році йому присвоєна вища кваліфікаційна категорія лікаря-хірурга.

У 2002 році Олександра Борисовича обирають членом-кореспондентом Російської Академії Природничих наук, а з 2003 року — він академік.

Вчений опублікував 84 наукових робіт, автор методичних посібників, має 5 патентів на винаходи, 10 раціоналізаторських пропозицій.

О. Б. Горпинич активно співпрацює з науково-дослідним центром при Інституті хірургії ім. О. В. Вишневського РАМН, де брав участь у розробці вперше у світі відкритого раніше невідомого синдрому серотонінової недостатності, профілактика і лікування якого дозволяють продовжити життя людини на 20-30 років.

Віктор САВОВСЬКИЙ

(1958 р. н.)

Господарський керівник

Віктор Миколайович Савовський народився 19 липня 1958 року в селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї колгоспників. Батько працював трактористом у місцевому колгоспі імені Свердлова, мати — дояркою.

В 1975 році Віктор Миколайович закінчив Полтавську середню школу-інтернат і до осені 1976 року працював у місцевому колгоспі. Потім — служба в армії. Після повернення додому

(1978 рік) працює на заводі "Запоріжсталь" (Дніпродомнаремонт, управління № 2) слюсарем, водієм у автобазі № 8 міста Запоріжжя. З червня 1980 року — водій колгоспу імені Свердлова Гуляйпільського району.

В 1982 році вступив на заочне відділення агрономічного факультету Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який успішно закінчив.

З серпня 1984 року працював заступником голови колгоспу імені Свердлова.

В лютому 1996 року обраний на посаду голови правління колгоспу "Родина" Гуляйпільського району. На цій посаді проявив себе здібним організатором, вдумливим творчим керівником.

В. М. Савовський — керівник нового типу. Діловий, конкретний, реаліст. У січні 2000 року за його ініціативою було проведено реорганізацію господарства і утворено товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) "Батьківщина". Його директором став В. М. Савовський.

Товариство взяло в оренду землі колишнього КСП, уклало з власниками земельних ділянок (паїв) договори на оренду землі, про спільне володіння, користування і розпорядження майном.

З року в рік товариство працює стабільно. Постійно зростає виробництво валової продукції. Успішно розвивається як рослинницька, так і тваринницька галузь. Відчутний прибуток дає мала переробка (два млини, олійниця, крупорушка), створена за ініціативою Віктора Миколайовича. Як і закладка молодого саду на площі 13 гектарів.

За останні роки в господарстві збудовано два зерносховища, олійницю, літній майданчик для свиней з механізованим виділенням гною, пробито артезіанську свердловину, прокладено 5 кілометрів водопроводу, зводяться житлові будинки, поповнюється новою технікою машинно-тракторний парк.

Розвивається соціальна сфера на селі: працюють їдальня, кафе, магазин товариства, ремонтуються дороги у селі Малинівці, очищенні 5 кілометрів русла річки Янгул.

За вагомих внесок у соціально-економічний розвиток

регіону, активну діяльність по стабілізації виробництва колектив ТОВ "Батьківщина" і його керівник В. М. Савовський неодноразово нагороджувалися Почесними грамотами, заносилися на районну Дошку пошани. В 1999 році Віктор Миколайович визнаний Кращим за професією. В 2001 році ТОВ "Батьківщина" стало переможцем Запорізької регіональної програми "Зоряний шлях" в номінації "Сільськогосподарський виробник року". Отримало за це грамоту і "Золотого дельфіна". В перемозі значна заслуга директора ТОВ "Батьківщина" Віктора Миколайовича Савовського, якого голова Гуляйпільської райдержадміністрації І. О. Бірюков назвав дбайливим господарем і відзначив регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

12 березня 2003 року (постанова № 314) Кабінет Міністрів України висловив подяку В. М. Савовському з нагоди 80-річчя утворення Гуляйпільського району.

Сергій МАЛЮКА

(1959 р. н.)

Господарський керівник

Сергій Іванович Малюка народився 30 квітня 1959 року в м. Красноводську Ашхабадської області. В 1976 році закінчив Гуляйпільську середню школу № 1.

З 1976 по 1977 рік працював у Гуляйпільському міжколгоспному будівельно-монтажному управлінні.

З 1977 по 1983 рік навчався у Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті.

З 1983 по 1985 рік служив у армії. Потім працював у Гуляйпільській міжколгоспній будівельній організації, а з 1987 року по 1990 рік перебував на партійній роботі. З 1990 по 1991 рік — заступник голови з будівництва районного управління сільського господарства.

З 1991 по 1992 рік — заступник директора малого підприємства. З 1992 по 1993 рік працював заступником голови колгоспу "Заповіт Леніна".

З 1993 року С. І. Малюка є головою правління закритого акціонерного товариства "Агрошляхсервіс".

В 2003 році закінчив Дніпропетровську академію державного управління та підготовки кадрів, що діє при Президенті України.

В 2003 році голова правління ЗАТ "Агрошляхсервіс" С. І. Малюка нагороджений регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", Почесною грамотою корпорації Укראгропромбуту.

С. І. Малюка — депутат районної ради трьох останніх скликань.

Леонід ВИНОВИЙ

(1960 р. н.)

Господарський керівник

Леонід Миколайович Виновий народився 13 лютого 1960 року в селі Бурлацькому Великоновоселківського району Донецької області. По закінченні середньої школи в 1977 році навчався у Красногірському СПТУ.

В 1978-1981 роках проходив службу у Військово-Морському Флоті. В 1981-1984 роках навчався у Дніпропетровському технологічному технікумі.

З 1984 року А. М. Виновий працював директором Стульневського хлібоприймального підприємства. З 1990 року — директор, а потім голова правління ВАТ "Гуляйпільський елеватор".

А. М. Виновий неодноразово відзначався Похвальними грамотами за виконання доведених завдань. У 2003 році нагородже-

ний іменним годинником голови Гуляйпільської райдержадміністрації "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Леонід Миколайович активно допомагає навчально-виховному комплексу селища Залізничного у ремонті приміщення, наданні спонсорської матеріальної допомоги.

З 1990 року є незмінним депутатом Гуляйпільської районної ради.

Григорій Федько

(1960 р. н.)

Господарський керівник

Григорій Олександрович Федько народився 24 березня 1960 року в сім'ї колгоспників у селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області.

В 1977 році закінчив Полтавську середню школу і до служби в армії працював водієм автомашини.

З 1978 по 1980 роки служив у армії. З 1980 року навчався у Мелітопольському інституті механізації сільського господарства. В 1986 році закінчив вуз за спеціальністю інженер-механік. Працював у колгоспі імені Свердлова Гуляйпільського району інженером з експлуатації сільгоспмашин, начальником мехзагону № 1.

В 1992 році Г. О. Федька обрано головою колгоспу імені Свердлова, з 1996 року — головою КСП імені Свердлова, з березня 2000 року — директором ТОВ "Полтавка".

В 2003 році з нагоди 80-річчя Гуляйпільського району Г. О. Федько нагороджений Почесною грамотою райдержадміністрації.

Депутат районної ради.

Валентина РОМАНЕЦЬ

(1960 р. н.)

Господарський керівник

Валентина Сергіївна Романець народилася 16 червня 1960 року в селі Хороше Петропавлівського району Дніпропетровської області в сім'ї колгоспників.

По закінченні середньої школи працювала препаратником лабораторії зберігання насіння кукурудзи

при Всесоюзному науково-дослідному інституті кукурудзи в м. Дніпропетровську.

В 1978 році вступила до Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який закінчила в 1983 році і одержала професію "Учений агроном".

З 1983 року працювала агрономом-інспектором Гуляйпільської держнасінінспекції, з жовтня 1986 року — агроном-насічник в колгоспі імені Карла Маркса, а з 1995 року — головним агрономом.

У 1998 році обирається головою правління КСП (колективного сільськогосподарського підприємства) імені Карла Маркса, після реорганізації КСП у закриті акціонерне товариство (ЗАТ) "Аграрний дім" — голова правління.

З року в рік ЗАТ "Аграрний дім" отримує високі врожаї сільгоспкультур, є одним з економічно міцних господарств району. В цьому заслуга умілого керівника — Валентини Сергіївни Романець.

У 2003 році Валентина Сергіївна Романець нагороджена регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".
Депутат районної ради.

Людмила ГРИШАЄВА

(1961 р. н.)

Господарський керівник

Людмила Сергіївна Гришаєва народилася 9 вересня 1961 року в місті Гуляйполі у сім'ї робітника. В 1978 році закінчила СШ № 4 і вступила до училища ДВШО імені Володарського у м. Дніпропетровську.

З 1979 по 1981 працювала швачкою-мотористкою у Дніпропетровському виробничому швейному об'єднанні. В 1981 році переїхала до Гуляйполя, де була оператором зв'язку, контролером-касіром.

У 1987 році вступила до Харківського обліково-кредитного технікуму Держбанку СРСР, який з відзнакою закінчила в 1989 році, отримавши спеціальність бухгалтера.

В 1990 році — заочне відділення Одеського державного економічного університету, де у 1994 році отримала диплом економіста. Далі — референт Представника Президента України в Гуляйпільському районі, завідувача відділом районної ради. З жовтня 1997 по березень 1998 року працювала у ЗРККБ "Приватбанк".

З березня 1998 року — начальник Гуляйпільської районної державної податкової інспекції.

За період роботи нагороджена Почесною грамотою Запорізької обласної державної адміністрації, Почесною грамотою державної податкової адміністрації у Запорізькій області, регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Олександр ДУДКА

(1962 р. н.)

*Генеральний директор
ТОВ "Еталон"*

Відомий на Гуляйпільці керівник ТОВ "Еталон" і меценат Олександр Іванович Дудка народився 17 серпня 1962 року в селі Зелений Гай.

Свій трудовий шлях розпочав робітником Бердянського машинобудівного заводу. Після служби в армії з 1986 по 1991 рік — інженер-технолог, заступник директора Гуляйпільського ремонтно-механічного заводу. В 1991 році О. І. Дудка закінчив (заочно) Запорізький машинобудівний інститут.

У 1991—1994 роках — заступник голови правління Гуляйпільського райспоживтовариства.

В 1994 році збори колективу обрали його директором товариства "Продпромсервіс". З 1996 року — генеральний директор товариства з обмеженою відповідальністю "Еталон".

Олександр Іванович веде активну громадську діяльність, виступає спонсором шкіл і дитсадків, допомагає ветеранам війни і праці, малозабезпеченим сім'ям, навчатися обдарованим дітям у вузах і технікумах. Він був депутатом районної ради кількох скликань.

В 2001 році обраний секретарем районного комітету Соціал-демократичної партії України (об'єднаної), в 2002 році — депутатом Запорізької обласної ради.

Олександр Івановичу не бракує наполегливості, завзятості. Йому притаманні такі риси характеру, як компетентність і відповідальність, принциповість і невичерпна енергія, любов до рідного краю і повага до людей.

Олександр Іванович Дудка — реаліст і не обіцяє неможливого. Він знає, що і як робити.

О. І. Дудка — людина слова. Він виступав ініціатором створення ТОВ "Агрофірма "Зелений Гай", до складу якого увійшли села Веселе, Зелений Гай, Червоне. Жителі їх на місцевому референдумі висловили бажання відділитися від міської ради і стати під руку Дудки. Олександр Іванович — директор названого товариства. Він не підвів земляків. За короткий строк у селі Зелений Гай (малій його батьківщині) було заасфальтовано дорогу, проведено водопровід, благоустроєно територію біля пам'ятника воїнам, що загинули у роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945рр. Він став ініціатором акції "Посади і вирости своє дерево", що пройшла у селах Полтавці і Червоному. Постійно опікується загальноосвітньою школою і дитсадком, що в селі Червоному. На його рахунку чимало корисних справ, про які з вдячністю говорять гуляйпільці.

У 2003 році О. І. Дудка нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Золотою медаллю Міжнародної Кадрової Академії, регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Володимир ЛИСЕНКО

(1962 р. н.)

Господарський керівник

Володимир Ілліч Лисенко народився 1 вересня 1962 року в селі Зелений Гай Гуляйпільського району Запорізької області.

Директор ТОВ "Лан-Агрос" (м. Запоріжжя), генеральний директор ТОВ "Долинка" Гуляйпільського району Запорізької області.

У 2004 році ТОВ "Долинка" зібрало один з найвищих у районі врожаїв озимої пшениці, окремі ділянки давали по 50 центнерів зерна з гектара.

Ігор БОДНЯ

(1962 р. н.)

*Депутат Запорізької
обласної ради*

Ігор Васильович Бодня народився 16 жовтня 1962 року в місті Гуляйполі Запорізької області.

В 1985 році закінчив Запорізький машинобудівельний інститут, Міжрігіональну академію управління персоналом за спеціальністю "Економіка і управління виробництвом".

Трудовий шлях в енергетиці пройшов від слюсаря до начальника Гуляйпільського району електричних мереж. З 2002 року — директор Запорізьких міських електричних мереж.

У 2002 році гуляйпільці обрали Ігоря Васильовича депутатом обласної ради.

Олег ЗАКАРЛЮКА

(1967 р. н.)

Державний службовець

Олег Васильович Закарлюка народився 23 грудня 1967 року в м. Гуляйполі Запорізької області в сім'ї службовця. В 1985 році закінчив середню школу. В 1986-1988 рр. пройшов службу в лавах Радянської Армії. Після працював робітником на Гуляйпільському заводі будівельних матеріалів.

У 1994 році закінчив Українську фармацевтичну академію в м. Харкові за спеціальністю "Провізор". З 1994 року — генеральний директор ТОВ "Віола" м. Поліг.

У квітні 2002 року Олег Васильович Закарлюка обраний міським головою міста Поліг. Отримав другу вищу освіту — закінчив Запорізьку міжрегіональну академію управління персоналом за спеціальністю "Економіст-фінансовий менеджер".

З листопада 2003 року Президент України своїм розпорядженням призначив Олега Васильовича Закарлюку головою Полігівської районної державної адміністрації Запорізької області.

II. ГЕРОЇ

Іван ТАРАСЕВИЧ

(1905-1987)

Герой Соціалістичної Праці

20 жовтня 1905 року в селі Бродятин Брестської області в селянській сім'ї народився Іван Федорович Тарасевич. Трудову діяльність розпочав у 1918 році пастухом. Працював у радгоспах на Волині, служив у Червоній Армії. В 1926 році вступив до Комуністичної партії.

По закінченні у 1932 році Кам'янець-Подільського педагогічного інституту Іван Федорович був направлений в одну з шкіл Новомиколаївського району тоді Дніпропетровської області.

Суворі випробування випали на його долю в роки Великої Вітчизняної війни. З боями він пройшов від Сталінграда до Берліна. Про бойові заслуги Івана Федоровича красномовно розповідають нагороди. Він — кавалер орденів Червоної Зірки, Вітчизняної війни I і II ступенів і ордена Болгарської республіки.

Після війни І. Ф. Тарасевич працював директором Гуляйпільського педагогічного училища. Тільки не довго довелося попрацювати директором.

У 1948 році комуністи Гуляйпільського району виявили Івану Федоровичу високе довір'я, обравши першим секретарем райкому партії.

Більше десяти років очолював І. Ф. Тарасевич Гуляйпільську районну партійну організацію. Район за цей час став одним з передових в області.

26 лютого 1958 року Указом Президії Верховної Ради СРСР за особливі заслуги в розвитку сільського господарства і досягнення високих показників по виробництву зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших продуктів сільського господарства і впровадження у виробництво досягнень науки й передового

досвіду першому секретареві Гуляйпільського райкому КП України в Запорізькій області Тарасевичу Івану Федоровичу було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці і вручено золоту медаль "Серп і Молот" та орден Леніна.

В 1958 році І. Ф. Тарасевич за почином Валентини Гаганової перейшов на роботу у відстаючий Чернігівський район. Працював також головою партійної комісії при Запорізькому обкомі Компартії України. Двічі обирався депутатом Верховної Ради УРСР, нагороджувався Почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР.

Іван Федорович Тарасевич помер 12 листопада 1987 року.

Марія МИХАЙЛИК

(1907-1991)

Свинарка,

Герой Соціалістичної Праці

Марія Павлівна Михайлик — перший в Гуляйпільському районі Герой Соціалістичної Праці — народилася 10 серпня 1907 року в селі Кирилівці теперішнього Якимівського району Запорізької області.

Згодом сім'я переїхала в село Святодухівку (колишня назва Любимівки). У родині було 6 дітей, жили бідно. Голод 1921 року не оминув і сім'ю Гончарових, помер батько і 5 дітей. Тяжко переживала дівчина втрату рідних людей. Удвох із матір'ю вони дуже бідували. З 14 років пішла в найми. У тяжкій праці минули її юні літа.

Та щастя прийшло до дівчини. Покохала вона Максима, круглого сироту. Одружились в 1924 році.

Коли у двадцять дев'ятому році у Ворошилівці (тодішня назва Любимівки) почали організовувати колгосп, вони першими вступили до нього.

Спочатку Марія Павлівна доглядала 5 телят, а коли вони вирости і потелилися стала працювати дояркою. В 1935 році її призначили свинаркою. До нової справи вона прикипіла всім серцем. Після визволення села від німецько-фашистських загартників у вересневі дні 1943 року Марія Павлівна знову на фермі, але довелося починати спочатку. Колгоспники пригнали на ферму двоє свиней, які чудом уцілили від німців.

В 1946 році на фермі вже було 60 свиней. Їх доглядала не тільки Марія Павлівна.

В 1947 році від кожної з 7 свиноматок своєї групи вона одержала по 18 ділових поросят, а у 1948-му — по 25.

Радянський уряд достойно і високо оцінив труд Марії Павлівни — їй присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

В Указі Президії Верховної Ради СРСР від 24 червня 1949 року говорилося: "... присвоїти звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Серп і Молот" Михайлик Марії Павлівни — свинарці колгоспу ім. Кірова Гуляйпільського району Запорізької області, яка виростила на протязі року до відлучення від 7 свиноматок по 25 поросят в середньому на свиноматку, при середній живій вазі поросяти в 2-місячному віці 15,9 кілограма."

У відповідь на високу оцінку її праці Марія Павлівна дала слово одержати по 26 ділових поросят на свиноматку. Добивалася Героїня і вищих результатів. На запитання "Як це їй вдалося?" вона відповідала: "Я завжди стараюся передати нашим свинаркам свій досвід. А він дуже простий: за збереження поросят я турбувався не лише тоді, коли вони народилися, а значно раніше. Я знаю, що поросята, які народжуються міцними і добре розвиненими, майже ніколи не хворіють, швидко ростуть і майже всі виживають. А тому надаю виняткового значення доглядові за свиноматками, підготовляю їх до парування, уважно доглядаю під час поросності, готую до опоросу. А коли добре прийму опорос, тоді вже можна вважати, що основне забезпечено..."

Марія Павлівна зробила не тільки трудовий, але і громадянський обов'язок. Вона народила і виростила разом із чоловіком Максимом Петровичем семеро дітей. Її материнський

подвиг увінчаний орденом "Материнська слава" III ступеня.

"Золоті руки. Щедре серце", — так про неї говорили її односельці.

Померла Марія Павлівна Михайлик 9 квітня 1991 року.

У 2003 році її нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Іван МАРТИНЕНКО

(1910-1980)

Герой Соціалістичної Праці

Народився Іван Полікарпович Мартиненко 3 травня 1910 року в м. Гуляйполі в селянській сім'ї.

Доля не балувала його з дитинства. Велика сім'я в батька й нестатки не дозволили довго ходити до школи, примусили залишити навчання й успадкувати нелегку долю селянина — одноосібника. Вже в 14 років почав він трудитися.

В 1929 році Іван вступає до щойно створеного колгоспу. Очевидці, які знали його, розповідали, що земля була його любов'ю, пристрастю і постійною турботою. З дитинства він засвоїв просту і вічно хвилюючу заповідь: земля — годувальниця. Але вона віддячує тільки працюючим господарям.

В 1931 році закінчив курси трактористів і працював механізатором у Гуляйпільській МТС.

В колгоспі хлопець трудився трактористом, комбайнером, у армії став шофером. А прагнення далі вчитися ніколи його не полишало. Навіть у тяжкі дні війни він глибоко вивчав артилерійську техніку.

У серпні 1942 року подав заяву з проханням прийняти до лав КПРС.

З двома урядовими нагородами комуніст І. П. Мартиненко в

1946 році повернувся до Гуляйполя. І вже на другий день пішов у МТС на роботу. Тяжкі то були роки. Майже не залишилося техніки, бракувало досвідчених механізаторів. Але в спільній наполегливій праці переборювалися всі труднощі.

Одного дня запросили Івана Полікарповича до райкому партії. Звідти він вийшов з рекомендацією на бригадира тракторної бригади, яка обслуговувала колгосп "Заповіт Леніна", а згодом влилася в нього. Керував бригадою Іван Полікарпович беззмінно більше двадцяти п'яти років.

Тут і розцвів талант хлібороба, дбайливого господаря, майстра землеробства, організатора і вихователя колективу. З колективом тракторної бригади він здійснив свій трудовий подвиг, добившись найвищих на ту пору врожаїв. Так у 1957 році бригада виростила на гектарі по 38 центнерів озимої пшениці і по 48 центнерів зерна кукурудзи. А пізніше добивалася й вищих врожаїв качанистої — по 50,5 і 52 центнери.

Вирішальну роль в успіхах колективу відіграла культура землеробства. З самого початку 50-х років колектив не допускав весняної оранки, витримував сівозміни. Механізатори встановили зв'язок з науково-дослідними інститутами. Разом з вченими проводили досліди. Сам же бригадир постійно вчився, вишукував і впроваджував передовий досвід. Він двічі побував у бригаді О. Гіталова, зустрівся з В. Світличним, уважно придивлявся до нових машин на Лейпцігському ярмаркові.

І не тільки про свою бригаду турбувався трудівник. Систематично виступав у газетах з пропагандою передового досвіду, технічного прогресу. Починаючи з 1958 року (в лютому І. П. Мартиненку було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці), тільки в районній газеті було надруковано близько тридцяти його виступів. Останній лист — звернення до механізаторів датований березнем 1979 року.

Бригада І. П. Мартиненка першою в районі почала вносити гумінові добрива, впроваджувала хімічний обробіток посівів, ор-

ганізувала вирощування культур без застосування ручної праці.

Серед досягнень Івана Полікарповича — не тільки стабільні високі врожаї кукурудзи та інших культур, а й виховання колективу комуністичної праці, міцної трудової дружби. В 60-х роках добре були відомі імена механізаторів бригади: Івана Застрожнова, Олексія Качана, Леоніда Чуприни, Олександра Панченка, Івана Бодні, Івана Звілінського, Миколи Качана, Григорія Тура.

Батьківщина відзначила заслуги І. П. Мартиненка найвищими нагородами — двома орденами Леніна, високим званням Героя Соціалістичної Праці, орденом Жовтневої Революції. Йому було присвоєно звання "Заслужений механізатор СРСР" і республіки. Земляки обирали його депутатом Верховної Ради УРСР і делегатом III Всесоюзного з'їзду колгоспників, а комуністи неодноразово — членом райкому партії і бюро райкому.

У своїй громадській роботі І. П. Мартиненко також славився невтомністю і цілеспрямованістю, як і на виробництві. В депутатській і партійній роботі він завжди залишався пристрасним хліборобом. Виступаючи на сесії Верховної Ради УРСР при обговоренні Закону про землю, він наголошував на необхідності бережного ставлення до неї при будівництві й інших роботах.

...Роки брали своє. Позначилися і фронтові рани. І в 1972 році товариші по праці провели Івана Полікарповича на заслужений відпочинок. Але він залишався в строю. Під час жнив 1973 року виконком обласної Ради і президія обласної ради профспілок заснували перехідний приз імені Героя Соціалістичної Праці, заслуженого механізатора УРСР І. П. Мартиненка для вручення його кращим комбайновим екіпажам. Цей приз живе і сьогодні.

Іван Полікарпович Мартиненко помер 20 квітня 1980 року після тривалої хвороби.

У 2003 році його нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Андрій ВАСИЛЕГА

(1911-1987)

*Слюсар, Герой
Соціалістичної Праці*

Наш земляк Андрій Іванович Василега народився в листопаді 1911 року в Успенівці Олександрівського повіту Катиринославської губернії (нині Гуляйпільського району Запорізької області) у селянській сім'ї. Коли

хлопцеві йшов сімнадцятий рік, родина переселилась у новостворене село Рівнопілля названого повіту. З двадцяти літ йому довелося батракувати по наймах. З утворенням у селі колгоспу, вступив у нього. Та душа рвалася в місто і в 1936 році Андрій поступає на Запорізький моторобудівний завод промивальником. З 1937 року він слюсар-складальник по складанню виробів, які випускав завод.

Член КПРС з 1942 року. В 1944 році Андрій Іванович нагороджений медаллю "За доблесний труд у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр."

У серпні 1966 року за видатні заслуги у виконанні плану 1959-1965 рр. і участь у створенні нової техніки Указом Президії Верховної Ради СРСР Андрію Івановичу Василезі присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Серп і Молот".

Найкращому слюсареві Запорізького моторобудівного заводу високу нагороду вручив член Політбюро ЦК КПРС, перший секретар ЦК КП України П. Ю. Шелест.

Приймаючи нагороду, А. І. Василега сказав:

— Я гаряче вдячний Комуністичній партії і Радянському урядові за турботу про робітничий клас. Запевняю, що ми докладемо всіх сил до успішного виконання завдань партії і уряду в новій п'ятирічці!

В 1970 році Андрія Івановича нагородили медаллю "За до-

блесну працю. На ознаменування 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна".

З листопада 1971 року А. І. Василега перебував на заслуженому відпочинку і брав активну участь у громадській роботі колективу об'єднання.

В 1975 році удостоєний медалі "Тридцять років Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945рр.", в 1976 році — медалі "Ветеран праці".

Старий кадровий складач наш земляк Андрій Іванович Василега помер 31 березня 1987 року.

Олександр ЗАЧЕПИЛО

(1913-1989)

*Бригадир тракторної бригади,
Герой Соціалістичної Праці*

Народився Олександр Олександрович Зачепило у селі Верхній Терсі 12 грудня 1913 року в сім'ї селянина. З дитячих років працював у господарстві батьків. А із створенням колгоспу став його членом, де й продовжував працювати на різних роботах. На початку 30-х років закінчив курси трактористів і став працювати в тракторній бригаді. Потім були курси шоферів, робота шофером в МТС, служба в Червоній Армії і знову шоферував у колгоспі, згодом сів за кермо трактора в МТС.

Як здібного механізатора в числі інших у 1939 році його направили в Західну Україну. Там трудився до 1941 року.

З початком Великої Вітчизняної війни Олександр Олександрович — в діючій армії. Брав участь в обороні Кавказу, Сталінграда. Мав бойові нагороди.

Після демобілізації в 1945 році працював шофером Гуляйпільського держнасінфонду (до 1948 року), в тракторній бри-

гаді — трактористом, а з 1955 року й до виходу на пенсію в грудні 1973 року очолював цю бригаду. Після виходу на пенсію керував ремонтною бригадою, працював на інших роботах.

У вересні 1959 року О. О. Зачепило став членом Комуністичної партії Радянського Союзу.

Працюючи бригадиром тракторної бригади, проявив себе умілим організатором колективу. Бригада неодноразово займала призові місця у змаганні за підсумками ІХ п'ятирічки, була нагороджена дипломом І ступеня ВДНГ СРСР.

Батьківщина гідно оцінила заслуги О. О. Зачепила. 30 квітня 1966 року вийшов Указ Президії Верховної Ради СРСР, в якому говорилося: "За успіхи, досягнуті у збільшенні виробництва і заготівель соняшника, льону, конопель, хмелю та інших культур, присвоїти звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Сerp і Молот" Зачепилу Олександр Олександровичу — бригадирові колгоспу ім. Леніна Гуляйпільського району Запорізької області".

Окрім того його нагороджено орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Олександр Олександрович Зачепило помер 10 жовтня 1989 року.

У 2003 році його нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Михайло ПЛАКСА

(1915-1944)

Герой Радянського Союзу

Михайло Андрійович Плакса народився 1915 року в Оренбурзькій області. В 1921 році сім'я переїхала у село Миропіль Новомиколаївського району Запорізької області. Початкову освіту здобув у Мирополі, а потім навчався у Хвалибогівській

(нині Добропільській) середній школі Гуляйпільського району. Не закінчивши семи класів, вступив на курси обліковців у місті Гуляйполі, а потім закінчив і бухгалтерську школу в селищі Покровському Дніпропетровської області. Опісля працював у колгоспі села Мирополя.

У жовтні 1936 року призваний до лав Червоної Армії. У бойових діях почав брати участь з 8 липня 1941 року. За героїзм і мужність був нагороджений орденом Червоного Прапора, медалями "За відвагу", "За бойові заслуги".

Після розгрому фашистів під Сталінградом у 1943 році М. А. Плакса брав участь у боях за визволення міст і сіл України як командир гвардійського мінометного дивізіону "Катюш".

У 1943 році під час визволення Києва за форсування Дніпра в районі Білої Церкви Михайлові Андрійовичу Плаксі було присвоєно звання Героя Радянського Союзу з врученням медалі "Золота Зірка" і ордена Леніна.

А далі були бої і бої, визволення України, потім Румунії та Угорщини. Нагороджений також двома орденами Вітчизняної війни.

Загинув Михайло Андрійович Плакса 24 жовтня 1944 року в Угорщині біля міста Ньиредьхаза. Його поховали в Румунії в місті Озаря.

Іван ПІДТИКАН

(1918-1942)

Військовий льотчик, Герой Радянського Союзу

Іван Дмитрович Підтикан не корінний гуляйпільець, але тут він навчався і виховувався і ми по праву вважаємо нашим земляком. А народився він у с. Білоцерківці Куйбишевського району Запорізької області у селянській сім'ї. Українець. Член КПРС з 1941 року.

Після семирічки вступив до Гуляйпільського педтехнікуму, бо в райкомі комсомолу сказали: "Країні потрібні вчителі, щоб швидше закінчити культурну революцію. Треба вступати до педтехнікуму".

І юнак відгукнувся на цей заклик. Коли навчання у педтехнікумі наближалося до кінця, Івана викликали у райком комсомолу:

— Країні потрібні льотчики. Рекомендуємо вступити до військового училища.

— Я готовий! — прозвучало у відповідь.

В льотній школі юнак вчився старанно, опановуючи професію льотчика-винищувача. В 1940 році закінчив Чугуївську льотну школу.

Учасник боїв з німецько-фашистськими загарбниками з перших днів Великої Вітчизняної війни. Захищав небо Москви, потім — Ленінграда. Зробив 217 бойових вильотів, брав участь у 58 повітряних боях. Особисто збив 13 і у групових боях 5 ворожих літаків. Нагороджений орденом Червоного Прапора.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 червня 1942 року за відмінне виконання бойових завдань командування на фронті боротьби з німецькими загарбниками, виявлені при цьому відвагу і героїзм командир авіаланки 123-го винищувального авіаполку 7-го винищувального авіакорпусу старшому лейтенанту Підтикану Івану Дмитровичу присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

2 серпня 1942 року капітан І. Д. Підтикан вилетів на розвідку. З аеродрому підскоку піднялися в небо більше десяти ворожих винищувачів і перекрили сміливцю дорогу додому. Патріот, як завжди, сміливо кинувся в бій і з першої атаки підбив "мессера". Це був вісімнадцятий збитий ним літак ворога. Фашисти, як кібці, накинулися на одинокий підбитий літак. Поранений Підтикан посадив машину, і серце зупинилось...

І. Д. Підтикана поховано у селі Червоний Бір Ленінградської області.

Наші земляки теж можуть пишатися вихованцем Гуляйпільського педтехнікуму Героєм Радянського Союзу Іваном Дмитровичем Підтиканом.

Григорій КОРОВКА

(1918-1998)

Герой Соціалістичної Праці

Григорій Кіндратович Коровка народився 15 лютого 1918 році. Майже все своє життя він присвятив розвитку сільського господарства.

20 вересня 1934 року юнак розпочав свою трудову діяльність слюсарем на заводі ім. Баранова в м. Запоріжжі.

З 1938 року він — у лавах Радянської Армії, звідти пішов на фронт. За захист Вітчизни у роки Великої Вітчизняної війни його нагороджено орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни I ступеня та багатьма медалями.

Пройшовши всі лихоліття війни, загартувавши себе на фронтних дорогах, Григорій Кіндратович повертається до рідного Гуляйполя. І з січня 1947 року працює в колгоспі імені Енгельса, пізніше, з 1949 року, на посаді пропагандиста райкому партії. В 1953-1956 роках — уповноважений Раймінзага. З 1956 по 1960 роки працював головою колгоспу імені Куйбишева, а з 1960 до виходу на пенсію — голова правління колгоспу "Заповіт Леніна".

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 березня 1966 року за досягнуті успіхи в розвитку тваринництва, збільшення виробництва і заготівель м'яса, молока, яєць, вовни та іншої продукції Григорія Кіндратовича було нагороджено орденом Леніна. А в 1971 році за виконання п'ятирічного плану продажу державі продуктів землеробства і тваринництва Григорію Кіндратовичу Коровці присвоєно високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням золотої медалі "Серп і Молот" і ордена Леніна.

В 1987-1989 роках Г. К. Коровка був організатором і першим головою районної організації ветеранів.

Багато доброго зробив за своє життя Григорій Кіндратович —

чесно і сумлінно працював, боронив мир нашої Вітчизни, виростив та виховав двох синів.

Помер 17 липня 1998 року.

У 2003 році Г. К. Коровку нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Василь КРУПІЙ

(1929 р. н.)

*Бригадир,
Герой Соціалістичної Праці*

Василь Лазарович Крупій народився в 1929 році в селі Санжарівці (нині Полтавка) Гуляйпільського району Запорізької області у багатодітній селянській сім'ї. Батько — інвалід громадянської війни — одним з перших вступив до колгоспу. Помер від рани в 1945 році, а син коро-

вою обробляв після війни землю. У травні того ж року Василя разом з іншими хлопцями направили до Запоріжжя на відбудову Дніпрогесу. Пізніше він підіймав "Запоріжсталь".

В 1949 році за самовіддану працю на відбудові "Запоріжсталі" Василю Лазаровичу була вручена урядова нагорода — медаль "За трудову відзнаку" і Почесна Грамота ЦК ЛКСМУ.

В 1950 році В. Л. Крупій одружився, а в 1951 році його призвали на службу до Радянської Армії. Після служби наші земляк працював на Дніпровському титано-магнієвому комбінаті бригадиром, партгрупоргом.

За видатні успіхи, досягнуті в розвитку кольорової металургії, Президія Верховної Ради СРСР Указом від 20 травня 1966 року присвоїла Крупію Василю Лазаровичу — бригадирові Дніпровського титано-магнієвого заводу звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Серп і Молот".

III. ОРДЕНОНОСЦІ

Василь БОРОВИЧЕНКО

(1893-1937)

*Кавалер ордена Леніна,
партійний працівник*

Василь Пимонович Боровиченко народився 1893 року в с. Голубівці колишнього Новомосковського повіту на Дніпропетровщині. Батько був шахтарем-вибійником, учасником революційних подій 1905 року, за що й заарештували. Брав участь у

Великій Жовтневій соціалістичній революції, червоний партизан.

Василь Пимонович у 1903 році закінчив сільськогосподарську школу і пішов по наймах. В 1914 році його призвали в царську армію, де служив у артилерії. В лютому 1917 року обирається членом солдатських і робітничих депутатів.

Після розстрілу мирної демонстрації в 1917 році вступив до РКП(б). Був агітатором по розкладанню царської армії і проти війни. За це його заарештували і направили у штаб Дунихіна для покарання, але він утік і перейшов у 12 армію, яка вже стала більшовицькою.

Пізніше брав участь в організації червоногвардійських загонів. У 1917-1918 роках — заступник командира дивізіону, учасник боїв з німцями і гетьманцями.

В 1918 році Василя Пимоновича залишили для підпільної роботи у тилу білих. У місті Новомосковську був командиром партизанських загонів. Після визволення міста від білих пішов у 46 дивізію Червоної Армії. Брав участь у взятті Перекопу, очищенні Криму від врангелівців. У армії служив до 1922 року, потім партія послала на завод імені Петровського (м. Дніпропетровськ) для відродження промисловості.

В 1924 році губком партії мобілізує В. П. Боровиченка на партійну роботу. До 1932 року він працює секретарем райпарт-

кому. В 1933 році партія перекидає його на відповідальну роботу — начальника політвідділу Царичанської МТС. Працював там два роки. За зразкову роботу по організації колективу МТС нагороджений орденом Леніна.

У січні 1935 року постановою ЦК ВКП(б) затверджений першим секретарем райпарткому новоствореного Гуляйпільського району. 27 травня — 3 червня 1937 року був делегатом XIII з'їзду КП(б)У.

У серпні 1937 року Василь Пимонович Боровиченко оголошений "ворогом партії і народу", репресований і розстріляний.

Яків БОНДАРЕНКО

(1898 — рік смерті невідомий)

*Тракторист,
кавалер ордена Леніна*

Яків Пилипович Бондаренко народився в 1898 році у селі Верхня Терса Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селянина - бідняка. Був одним з організаторів за суцільну колективізацію, першим вступив у ТСОЗ, який у Верхній Терсі було організовано в 1926 році. Там же вивчив трактор і першим повів його полями. А в 1930 році очолив першу тракторну бригаду Гуляйпільської МТС, яку створили в 1929 році. Не шкодуючи сил, працював Яків Пилипович на оновленій землі, запалюючи своєю кипучою енергією всіх механізаторів бригади.

Віддана праця колективу дала свої плоди. Бригада добилася найвищого виробітку на трактор по МТС. Оброблені поля порадували високим урожаєм усіх сільськогосподарських культур.

За ці виробничі успіхи, а також за активну участь у колективізації сільського господарства і організації тракторних бри-

гад Яків Пилипович був нагороджений Радянським урядом 1 липня 1931 року найвищою нагородою — орденом Леніна.

Це була висока і заслужена оцінка трудової діяльності Якова Пилиповича. В той час небагато орденів з образом Леніна сяяло на грудях радянських людей. Яків Пилипович з хвилюванням одержав у Кремлі з рук Всеросійського старости Михайла Івановича Калініна найвищий орден за номером 196. Того ж року він пов'язав своє життя з партією Леніна. Поступово з просто-го тракториста виріс до механіка, а потім і до директора МТС.

Микола ІСАЄНКО

(1911 р. н.)

Льотчик, кавалер 23-х урядових нагород

Прославлений ас військово-повітряних сил країни, кавалер 23 урядових нагород — ордена Леніна, чотирьох — Червоного Прапора, Олександра Невського, трьох — Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня та багатьох медалей — Микола Федорович Ісаєнко наш земляк родом із села Дорожнянки Гуляйпільського району Запорізької області.

Він — один із організаторів комсомольського осередку у селах Вільному і Дорожнянці (член спілки з 1927 року) і колгоспу "Кімовець" (нинішній відділок ЗАТ "Аграрний дім"). Він активний комсомолец, сількор. В нього декілька разів стріляли куркулі, на нього влаштовували засідки, підкидали анонімки з погрозами. Але юнак не зважав на це.

У 1928 році Микола Ісаєнко — тракторист у гуляйпільській комуні імені Сталіна і секретар тамтешнього комсомольського осередку. Потім він секретар місцевого кущового комбінату, а в кінці 1929-го вже на посту секретаря комітету комсомолу радгоспу "Червоний" — на той час він вже був членом ВКП(б). В 1931 році його обирають членом бюро і заворгвідділом райкому комсомолу.

В авіацію М. Ф. Ісаєнко мобілізований в 1933 році з першо-

го курсу комвузу міста Дніпропетровська. В 1934 році Микола Федорович закінчив Роганську школу (нині Харківську) військових льотчиків. Після навчання в училищі 9 років працював інструктором — допомагав курсантам опанувати спеціальність військового пілота. В роки війни в Іспанії М. Ф. Ісаєнко навчав іспанців літати на И-16. Разом з вихованцями Микола Федорович мав виїхати в Іспанію. Але по дорозі туди вони дізнались, що там владу захопили фашисти. Довелось вертати назад.

За роботу в авіаучилищі уряд нагородив земляка орденом Червоної Зірки.

Велика Вітчизняна війна застала капітана Ісаєнка в Руставі, в училищі льотчиків-винищувачів. В 1942 році йому з трудом вдається вирватися на фронт. Досвідченому льотчику доручають командувати полком.

За роки війни винищувальний авіаційний Червонопрапорний орден Суворова полк зробив 10112 бойових вильотів, провів 268 повітряних боїв, збив 198, підбив 30, штурмовими ударами знищив на аеропортах 71 літак гітлерівців. На особистому рахунку М. Ф. Ісаєнка — 14 збитих літаків ворога.

У 1943 році в 611-й винищувальний полк брав участь у боях за визволення Донбасу і Запорізької області. Льотчики супроводжували бомбардувальники, які завдавали ударів по гітлерівцях у районі Поліг, Токмака, Бердянська, Приазовська, Мелітополя, вели розвідку з фотографуванням у районі Гуляйполя, Поліг, Оріхова, Молочанська.

Після війни М. Ф. Ісаєнко служив у армії до 1957 року. За цей час освоїв вісім типів реактивних літаків, штурмував звуковий бар'єр, літав швидше звуку майже втричі. Літав за будь-якої погоди вдень і вночі, маючи 1 клас.

Вийшовши в запас (далися взнаки воєнні рани) трудився на одному із московських заводів і вчився, став інженером-конструктором. Про пережите написав книгу "Вижу противника".

Володимир ТКАЧЕНКО

(1911-1987)

Кавалер ордена Леніна

Володимир Андрійович Ткаченко народився в 1911 році в Гуляйполі Дніпропетровської (нині Запорізької) області. Його, як і брата Олександра, в юності захопила будова на Дніпрі. В 1930 році він їде до Запоріжжя. Там став комсомольцем... Пізніше опанував професію машиніста паровоза, працював у залізничному цеху заводу "Запоріжсталь".

В тривожні дні Великої Вітчизняної війни був направлений в партизанський загін. Бойове хрещення Володимир Ткаченко прийняв на Харківщині. Потім були й інші важкі сутички з ворогом. Так, під час блокування ворогом сумських лісів партизани два тижні пролежали в болоті, куди нога карателів не могла стати. Володимир командував тоді партизанським взводом, а згодом — батальйоном. Був поранений.

Ткаченкові підрозділи знищували мости, зрадників-поліцаїв, громили фашистські гарнізони. На початку січня 1942 року на їхньому рахунку було більше 20 захоплених "язиків" і багато цінних штабних документів гітлерівців. За це уряд нагородив Володимира Андрійовича орденом Леніна. У сорок другого році мало хто з партизанів мав таку високу нагороду.

Пізніше В. А. Ткаченко служив у залізничному полку в Сталінграді. Працював на лінії Котлубань-Іловля-Кіппа. А поряд (півтора — чотири кілометри) були німці. Там його тяжко поранило. Довго лежав у госпіталі. Після одужання направили у військово-експлуатаційний відділ депо Астрахань-II.

Після визволення Запоріжжя попросився додому. Спершу працював у депо Запоріжжя-II, а з сорок четвертого — знову на "Запоріжсталі", в рідному цеху. Більше 20 років трудився машиністом. Звідси й на пенсію пішов. За трудову доблесть Володимира Андрійовича Ткаченка нагородили орденом "Знак Пошани", кількома медалями.

В. А. Ткаченко помер 1987 року.

Кузьма ФЕЛЕНКО

(1911-1944)

*Санінструктор,
кавалер ордена Леніна*

Кузьма Павлович Феленко народився 1911 року в селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області. Працював у колгоспі, був добрим сім'янином. На другий день війни Кузьму Павловича призвали в армію — пішов захищати рідну землю від гітлерівської навали.

Спочатку К. П. Феленка направили до фронтової медичної школи. Так він став санітарним інструктором 1323-го стрілецького полку. Йому не доводилось ходити в атаки або стріляти з кулемета чи автомата. В Кузьми Павловича були інші обов'язки, і він виконував їх дуже старанно і акуратно.

Єфрейтор Феленко був кращим санітарним інструктором у полку. На полі бою він надавав допомогу всім пораненим. Така заповідь медика. Але найбільшу увагу Кузьма Павлович приділяв тяжкопораненим. Вони могли загинути не тільки від ран, але від втрати крові.

Восени 1942 року стрілецький полк, в якому служив К. П. Феленко, воював у Смоленській області. Там Кузьма Павлович виніс із поля бою 23 тяжкопоранених червоноармійців... Влітку сорок третього важкі бої точилися на території Болховського району Орловської області. При визволенні районного центру санінструктор виніс із поля бою 11 поранених... Одних він виносив на спині, інших витягував в укриття на плащ-палатці. А всього К. П. Феленко врятував, на час представлення до нагороди, близько сотні бійців і офіцерів.

Та не тільки поранених виносив з поля бою санінструктор Феленко, а й зброю. Якщо не міг винести її разом з пораненим, то неодмінно потім повертався за нею. Так виніс Кузьма Павлович два станкових і п'ять ручних кулеметів.

За врятування поранених на фронті Указом Президії

Верховної Ради СРСР від 23 липня 1944 року єфрейтор Кузьма Павлович Феленко відзначений найвищою нагородою Вітчизни — орденом Леніна. На жаль, нагородження було посмертним. У боях за визволення Прибалтики Кузьма Павлович поліг смертю хоробрих під час надання допомоги пораненому.

Не повернувся в рідну Воздвижівку К. П. Феленко. Але його пам'ятають не тільки син Олександр і земляки. Пам'ятають і знають про нього й у Литві. В музеї бойової слави Вільнюської середньої школи № 37 Кузьмі Павловичу відведений куточок, матеріали якого розповідають про героїчні вчинки мужнього санітарного інструктора.

Михайло ВЕРБА

(1912-1993)

Вчитель, кавалер ордена Леніна

Михайло Антонович Верба народився 1 жовтня 1912 року в селі Федорівці (Чубарівці) Пологівського району Запорізької області у багатодітній сім'ї.

14-річним юнаком вступив у Чубарівський агротехнікум. Опісля навчався у Запорізькому дворічному вчительському інституті.

В 1933 році вчителював у селі Успенівці Гуляйпільського району, далі — директор школи в селі Марфополі, директор Піщанської неповної середньої школи.

В 1941 році М. А. Верба був залишений для партизанської боротьби, але, зазнавши невдачі, воював у діючій армії.

— За велінням синівського і громадянського обов'язку, — писав у Гуляйпільській районній газеті 7 листопада 1977 року М. А. Верба, — ми, не шкодуючи крові і власного життя, мужньо боронили Батьківщину. Під час оборони Кавказу, під Туапсе, і мені довелося пролити кров. А після госпіталю я знову був у бойовому строю. В роки війни став комуністом.

Після демобілізації Михайло Антонович з 1946 року незмінно працював директором СШ № 3 м. Гуляйполя. В 1958 році закінчив заочно Кримський педагогічний інститут (географічний відділ).

Вчительська праця Михайла Антоновича Верби була високо

оцінена Радянським урядом. Його нагородили орденом Леніна і кількома медалями. Він підрахував, що за 20 років його педагогічної діяльності освіту здобуло десь 1000 вихованців.

М. А. Верба помер 29 червня 1993 року.

Павло СОЛОДУН

(1914 р. н.)

*Кавалер двох орденів Леніна,
заслужений агроном УРСР*

Відомий свого часу агроном не тільки на Гуляйпільці, а й далеко за межами області, пенсіонер республіканського значення Павло Захарович Солодун народився 25 січня 1914 року на Опішнянщині Полтавської області.

18 березня 1932 року випускник Ногайського сільськогосподарського технікуму приступив до обов'язків агронома (йому тоді було 18 років) в колгоспі "Широкі лани" (тепер землі ЗАТ "Аграрний дім") Гуляйпільського району Запорізької області.

З перших днів роботи П. З. Солодун з головою поринув у організацію в господарстві насінництва. Землі в господарстві було чимало — 7123 гектари. 12 польових бригад. І скрізь треба було дати лад.

В 1933 році Павло Захарович — дільничний агроном машинно-тракторної станції.

... На третій день війни (1941-1945 рр.) офіцер запасу вже на фронті. І — до перемоги. Спершу був командиром роти 94 винищувального протитанкового арtdивізіону, згодом начальником штабу цього ж дивізіону 87 гвардійської стрілецької дивізії 2 гвардійської армії.

Ратний шлях Павла Захаровича проходив через пекло Сталінградської битви і бої за Кенігсберг і Данциг. А між ними були визволення Донбасу, Запорізького краю, Криму, взяття Севастополя. Потім бився з ворогом на литовській землі, там став членом ленінської партії.

Ратний труд П. З. Солодуна відзначений орденом Червоної

Зірки і Вітчизняної війни II ступеня, медалями "За оборону Сталінграда", "За взяття Кенігсберга" та іншими.

По війні Павло Захарович з відзнакою закінчив Харківський сільськогосподарський інститут. Працював головою колгоспу в селі Верхній Терсі (два дні колгоспники на зборах не відпускали його з села), начальником райземвідділу і заготівель, секретарем райкому партії, директором Гуляйпільської МТС, начальником управління сільського господарства райвиконкому, маючи пенсійний вік, очолював міжрайонну дільницю "Сорт-насіньовоч". Його пам'ятають у Волинській області, куди він їздив як уповноважений ЦК КП(б)У для проведення колективізації, двічі був у Польщі — як консультант по впровадженню сільськогосподарських культур, там читав лекції у сільськогосподарських закладах (поляки шанобливо називали його "Наш пан професор"...). У складі урядової делегації П. З. Солодун брав участь у роботі сьомого з'їзду колгоспників Болгарії.

Праця заслуженого агронома Української РСР Павла Захаровича Солодуна відзначена двома орденами Леніна, Жовтневої Революції і Трудового Червоного Прапора, а всього у нього 15 урядових нагород. Крім того, ВДНГ нагородила умілого організатора і чудового практика-агронома трьома золотими, двома срібними і бронзовими медалями, він був премійований легковою машиною "Победа".

У 2003 році П. З. Солодуну присвоєно звання "Почесний громадянин Гуляйпільського краю" і вручено регіональну медаль "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Василь ЛЮТИЙ

Кавалер ордена Леніна

Василь Васильович Лютий народився в 1914 році в м. Гуляйполі в сім'ї селянина-середняка. В 1929 році закінчив початкову школу. В тому ж році вступив до колгоспу "Колективіст" і працював рядовим колгоспником до 1936 року.

З 1936 по 1938 рік служив у армії. Демобілізувавшись з армії, працював бригадиром городньої бригади колгоспу "Колективіст" до 1941 року.

В роки Великої Вітчизняної війни В. В. Лютий знаходився у рядах Радянської Армії.

В 1945 році вступив до Комуністичної партії Радянського Союзу.

За заслуги перед Батьківщиною В. В. Лютий нагороджений медалями "За відвагу", "За оборону Кавказу" і "За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр."

Після закінчення Вітчизняної війни повернувся у свій колгосп. Тут він працював заступником голови колгоспу, а потім обирається головою правління артлі "Червоний колос" Гуляйпільського району.

В 1950 році після укрупнення колгоспів В. В. Лютий був обраний головою правління артлі імені Енгельса.

За цей період у колгоспі відбудовані і збудовані нові громадські тваринницькі приміщення, обладнано автопоїння для тварин, застосовується електродоїння. Колгосп значно виріс, зміцнів, збудував просторий і красивий клуб. В 1958 році середній урожай зернових становив 25 центнерів з гектара. За успіхи в розвитку сільського господарства В. В. Лютий нагороджений орденом Леніна. Обирався депутатом районної Ради.

Микола БЛАЖКО

(1925-2003)

*Хлібороб,
кавалер двох орденів Леніна*

Микола Степанович Блажко — потомствений хлібороб — народився 7 грудня 1925 року в місті Гуляйполі. На його долю випала Велика Вітчизняна війна, відбудова народного господарства.

Механізатор, бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна", вмілий організатор і керівник користу-

вався заслуженою пошаною як колгоспників, так і керівників господарства і району.

З 1954 по 1986 рік — бригадир тракторної бригади. Його самовіддана праця була відзначена двома орденами Леніна (1966 і 1971 рр.) Неодноразово обирався депутатом районної ради.

М. С. Блажко помер у 2003 році.

Микола Єременко

(1928—1995)

Комбайнер-орденоносець

Микола Іванович Єременко народився 14 січня 1928 року в селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї селянина. В 1944 році, закінчивши сім класів Воздвижівської школи хлопець став причіплювачем у тракторній бригаді. В 1950 році закінчив курси механізаторів і почав працювати на тракто-

рах різних марок. З 1958 року М. І. Єременко — незмінний комбайнер у колгоспі імені Горького. Неодноразово виходив переможцем у обласному (на приз земляка Героя Соціалістичної Праці імені І. П. Мартиненка) та районному (на приз "Золотий колос") змаганнях. Відзначався скромністю, наполегливістю у роботі, зарекомендував себе вдумливим раціоналізатором.

Праця колгоспного комбайнера високо оцінена: він був кавалером орденів Леніна, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Дружби народів, нагороджувався медалями.

Брав активну участь у громадському житті села і району. Микола Іванович Єременко помер 22 травня 1995 року.

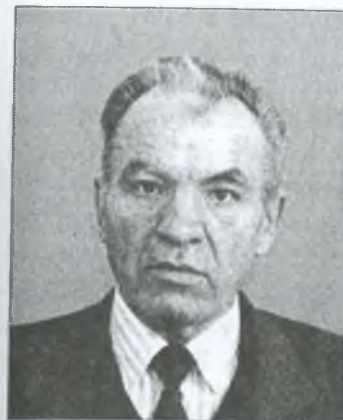

Олександр ТИМОШЕНКО

(1936 р. н.)

Кавалер ордена Леніна

Олександр Григорович Тимошенко народився 4 січня 1936 року в місті Гуляйполі. З 1959 по 1991 рік працював газоелектрозварником міжколгоспбуду. Кавалер орденів Леніна та Трудового Червоного Прапора.

Віктор ШАРОВСЬКИЙ

(1938 р. н.)

Кавалер ордена Леніна

Віктор Васильович Шаровський народився 21 березня 1938 року в селі Верхня Терса Гуляйпільського району Запорізької області.

З 1975 по 1997 рік — голова колгоспу імені Леніна. Кавалер орденів Леніна, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Ніла МАКАРЕНКО

(1939 р. н.)

Кавалер ордена Леніна

Ніла Савеліївна Макаренко народилася 20 грудня 1939 року. З 1970 по 1992 рік працювала керуючою відділом № 3 (с. Дорожнянка) колгоспу імені Карла Маркса. За високі трудові досягнення нагороджена орденами Леніна, Жовтневої Революції, "Знак Пошани".

У 2003 році Н. С. Макаренко нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Григорій ГОРПИНІЧ

(1923-1987)

Партійний і господарський працівник

Григорій Онуфрійович Горпинич народився 15 травня 1923 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селян.

Трудову діяльність розпочав у 1940 році обліковцем рільничої бригади колгоспу "Дніпрельстан". Брав участь у боях з німецько-фашистськими загарбниками в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр., був тяжко поранений.

В 1947 році Г. О. Горпинич вступив у ряди КПРС. Після війни працював у радянських і партійних органах в Гуляйпільському, Якимівському і Новомиколаївському районах Запорізької області: головою виконкому сільської Ради, замполітом МТС, інструктором райкому партії, завідувачим парткабінетом, завідувачим відділом, другим секретарем райкому партії, головою райвиконкому.

З 1963 по 1986 рік Григорій Онуфрійович працював директором Новомиколаївської спецшколи-інтернату.

На всіх ділянках, де працював Г. О. Горпинич, йому були притаманні працелюбність, принциповість, чуйність, товарицькість. Його ратна і трудова діяльність високо оцінена. Він нагороджений орденом Вітчизняної війни першого ступеня, двома орденами Червоної Зірки і багатьма медалями.

15 березня 1987 року на 64 році життя помер Горпинич Григорій Онуфрійович.

IV. КАВАЛЕРИ ОРДЕНА ЛЕНІНА

1. АБАКУМОВ Георгій Михайлович — голова Гуляйпільського райвиконкому. Лютий 1958 р.
2. БАДАКОВА Наталія Йосипівна — ланкова колгоспу "Комунар" Верхньотерсянської сільської ради. Березень 1949 р.
3. БАТРАК Василь Гордійович — коваль заводу побутових товарів. Травень 1971 р.
4. БИК Сергій Сергійович — комбайнер колгоспу імені Леніна. Травень 1971 р.
5. БІЛИК Яків Іванович — бригадир колгоспу імені 8 Березня. Травень 1971 р.
6. БІЛІЄНКО Пилип Наумович — бригадир рільничої бригади колгоспу "Авангард".
7. БЛАЖКО Микола Степанович — бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.
8. БЛАЖКО Микола Степанович — механік відділку колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.
9. БОДНЯ Іван Миколайович — тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.
10. БОДНЯ Микола Максимович — слюсар Гуляйпільського районного об'єднання "Сільгосптехніка". Червень 1966 р.
11. БОНДАРЕНКО Яків Пилипович — бригадир тракторної бригади в колгоспі "Комунар" Верхньотерсянської сільради. 1931 р.
12. БУДКО Микола Максимович — бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1966 р.
13. ВАРЖЕНЬ Дмитро Васильович — тракторист колгоспу імені Калініна. Червень 1966 р.
14. ВЕРБА Михайло Антонович — вчитель СШ № 3 м. Гуляйполя. Липень 1971 р.
15. ВЕРБИЦЬКИЙ Аврам Михайлович — бригадир рільничої бригади колгоспу "КіMOVEць". Лютий 1958 р.
16. ВЕРМЕНЧУК Ганна Григорівна — головний зоотехнік управління сільського господарства райвиконкому. Травень 1971 р.
17. ВИШНЕВЕЦЬКИЙ Павло Федосійович — слюсар Ново-златопільського відділення "Сільгосптехніки". Травень 1966р.
18. ГАВРИЛЯК Роман Олександрович — голова колгоспу імені Леніна. Лютий 1958 р.

19. ГАЛУШКА Петро Митрофанович — комбайнер на ціліні. 1956 р.
20. ГІМПЕЛЬ Ісаак Самійлович — завідувачий молочно-товарною фермою колгоспу імені Свердлова. Вересень 1973 р.
21. ГОРПИНІЧ Дмитро Григорович — комбайнер Успенівської МТС. Грудень 1935 р.
22. ГРУШИНА Євдокія Григорівна — свинарка радгоспу "Червоний". Травень 1971 р.
23. ГУРА Софія Микитівна — ланкова колгоспу "Комунар" села Верхня Терса. Травень 1949 р.
24. ДЕХТЯР Параска Петрівна — свинарка радгоспу "Червоний". Травень 1971 р.
25. ДЯДЮН Марія Василівна — свинарка колгоспу імені Калініна. Лютий 1958 р.
26. ЄНА Іван Іванович — головний агроном колгоспу імені Горького. Грудень 1973 р.
27. ЄРЕМЕНКО Микола Іванович — комбайнер колгоспу імені Горького, 1976 рік.
28. ЗАСТРОЖНИЙ Іван Дмитрович — тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Травень 1971 р.
29. ЗІЛІНСЬКИЙ Юрій Францович — тракторист колгоспу "Заповіт Леніна". Грудень 1973 р.
30. ЗІНЧЕНКО Микола Свиридович — комбайнер колгоспу "Заповіт Леніна". 1967 р.
31. ІСАЄНКО Микола Федорович — командир винищувального авіаполку.
32. ІЛЬХОВСЬКИЙ Іван Тимофійович — комбайнер колгоспу імені Калініна. Грудень 1973 р.
33. КАНІВЕЦЬ Ольга Іванівна — свинарка колгоспу імені Сталіна м. Гуляйполя. Лютий 1958 р.
34. КАПШУК Василь Омелянович — бригадир тракторної бригади колгоспу імені Дзержинського. Лютий 1958 р.
35. КАРПЕНКО Марія Степанівна — ланкова колгоспу "Комунар" село Верхня Терса. Березень 1949 р.
36. КИВА Корній Степанович — командир артилерійської бригади. 1943 р.

37. КІРІЄНКО Олександр Тимофійович — комбайнер колгоспу імені Карла Маркса. 1967 р.
38. КОЛІСНИЧЕНКО Григорій Васильович — голова колгоспу "Заповіт Леніна". Лютий 1958 р.
39. КОЛОМОЄЦЬ Іван Євстафійович — перший секретар РК КП України. Березень 1966 р.
40. КОРОВКА Григорій Кіндратович — голова колгоспу "Заповіт Леніна". Березень 1966 р.
41. КОРОСТИЛЬОВ Федір Григорович — тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.
42. КОСТЕНКО Петро Дмитрович — головний агроном колгоспу імені Калініна. Травень 1966 р.
43. КУРОПАТ Катерина Петрівна — свинарка колгоспу імені Карла Лібкнехта. Березень 1966 р.
44. КУРУСЬ Микола Аполонович — директор птахофабрики "Гуляйпільська". Травень 1971 р.
45. ЛАВРИК Микита Архипович — комбайнер Гуляйпільської МТС. Грудень 1935 р.
46. ЛЮТИЙ Василь Васильович — голова колгоспу імені Енгельса м. Гуляйполе. Лютий 1958 р.
47. МАВРОДІ Микола Михайлович — головний агроном колгоспу імені Леніна. Травень 1966 р.
48. МАКАРЕНКО Ніла Савелівна — керуюча відділком колгоспу імені Карла Маркса. Вересень 1973 р.
49. МАРТИНЕНКО Іван Полікарпович — бригадир тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна". Червень 1966 р.
50. МЕЛАЩЕНКО Володимир Семенович — комбайнер колгоспу імені Ілліча. Грудень 1973 р.
51. МИХАЙЛИН Михайло Трохимович — бригадир колгоспу імені Калініна. Травень 1966р.
52. МИЩЕНКО Лідія Пилипівна — доярка колгоспу імені Карла Маркса. Лютий 1975 р.
53. МОЛЮКА Іван Павлович — ланковий колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.
54. МОФА Микола Іванович — бригадир рілничої бригади колгоспу імені Леніна. Лютий 1958 р.

55. МОЩЕНКО Михайло Дмитрович — чабан колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.
56. МУРАВЕЙ Микола Єгорович — голова колгоспу "Кімо-вець". Лютий 1958 р.
57. НЕЩЕРЕТ Катерина Іванівна — свинарка радгоспу "Червоний". Лютий 1958 р.
58. ОНОКІЙ Іван Лаврентійович — старший поштовий агент Гуляйпільської контори зв'язку. 1953 р.
59. ПАВЛЮЧЕНКО Іван Трохимович — комбайнер Гуляйпільської МТС. Лютий 1958 р.
60. ПЕРСАНЬ Галина Іванівна — бригадир колгоспу "Авангард". Грудень 1973 р.
61. ПОНОМАРЕНКО Варвара Якимівна — ланкова колгоспу "Комунар" с. Верхня Терса. Березень 1949 р.
62. ПУРИК Тамара Якимівна — доярка колгоспу імені Карла Маркса. Березень 1966 р.
63. РОГАЧ Андрій Олексійович — тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Травень 1971 р.
64. СЕВЕРИН Степан Федорович — бригадир колгоспу імені Енгельса. Травень 1971 р.
65. СЕМЕНОВ Іван Савич — тракторист колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1973 р.
66. СИЛКА Ірина Іванівна — пташниця колгоспу "Кімовець". Лютий 1958 р.
67. СКОРОМНИЙ Іван Михайлович — голова колгоспу імені Леніна. Лютий 1975 р.
68. СОЛОДУН Павло Захарович — директор Гуляйпільської МТС. Лютий 1958 р.
69. СОЛОДУН Павло Захарович — начальник Гуляйпільського виробничого управління сільського господарства. Травень 1966 р.
70. ТИМЧЕНКО Ганна Дмитрівна — ланкова колгоспу "Комунар" с. Верхня Терса. Березень 1949 р.

Пурик Т. Я.

71. **ТИМЧЕНКО** Мусій Мокійович — бригадир рільничої бригади колгоспу імені Леніна. Лютий 1958 р.

72. **ТИМОШЕНКО** Олександр Григорович — зварник міжколгоспбуду. 1976 р

73. **ФЕЛЕНКО** Кузьма Павлович — санінструктор полку. Липень 1944 р. (по смертно).

74. **ЧАЙКОВСЬКИЙ** Іван Митрофанович — бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Грудень 1977 р.

75. **ШАРОВСЬКИЙ** Віктор Васильович — голова правління колгоспу імені Леніна. Серпень 1986 р.

76. **ШЕПЕЛЬ** Марія Степанівна — ланкова колгоспу "Комунар" с. Верхня Терса. Березень 1949 р.

77. **ШРАМКО** Олена Дмитрівна — ланкова колгоспу "Комунар" с. Верхня Терса. Березень 1949 р.

78. **ШУШУРА** Василь Єгорович — бригадир колгоспу імені Карла Маркса. Червень 1966 р.

Комбайнери-орденоносці Лаврик М. А. і Горпинич Д. Г.

V. ЛАУРЕАТИ

Вілен КАЛЮТА

(1930-1999)

*Кінооператор,
лауреат Державної премії
імені Т. Г. Шевченка*

Вілен Олександрович Калюта народився 22 жовтня 1930 року у місті Гуляйполі Запорізької області. Закінчив Васильківське військово-авіаційно-технічне училище (1952) і курси операторів Київської кіно-студії ім. О. П. Довженка (1960). З 1960 року — оператор-постановник Київської кіностудії ім. О. П. Довженка.

Перша самостійна операторська робота В. О. Калюти, фільм "Білий птах з чорною ознакою" (1971), стала подією великої мистецької ваги, гідно продовживши блискучі традиції української школи кінооператорів, і принесла оператору Золоту медаль VII Міжнародного Московського кінофестивалю.

Подальша співпраця з режисерами Ю. Ілленком, Р. Балаяном, А. Войтецьким, В. Криштофовичем, О. Ітигіловим, М. Михалковим (стрічки: "На перекір усьому" (1972), "Мрії і жити" (1974), "Хвилі Чорного моря" (1975, т/ф. 4 с.), "Бірюк" (1977), "Чекайте на зв'язкового" (1979), "Своє щастя" (1979, т/ф), "Дрібниці життя" (1980, т/ф.), "Будемо чекати, повертайтеся" (1981, т/ф), "Польоти уві сні та наяву" (1982), "Легенда про княгиню Ольгу" (1983, приз за кращу операторську роботу XVII Все-союзного кінофестивалю, Київ, 1984) принесла творчі досягнення, збагативши пластичну культуру сучасного екрана.

Камера В. О. Калюти розкрила невідомі досі горизонти художнього мислення. Її універсальність не може не вражати — для неї були однаково близькими і мова поетичних символів, і поглиблене психологічне портретування, і реалістичне письмо, котре вловлювало поєднання буденного й історичного. Ці особливості творчої стилістики багато в чому зумовили міжнародний

успіх фільмів 90-х років — "Урги" та "Стомлених сонцем" (головний режисер-постановник М. Михалков), "Приятеля небіжчика", котрі здобули усегаляльне визнання та велику кількість фестивальних нагород.

Фільм "Урги" (оператор-постановник В. О. Калюта) нагороджений призами Золотий Лев — у Венеції, Золотий Глобус — в Голлівуді (1991), призом за операторську майстерність в Шелоні (Франція), а також став номінантом на премію Американської кіноакадемії за 1992 рік.

Фільм "Стомлені сонцем" в 1994 році отримав Гран-прі на Міжнародних кінофестивалях в Каннах (Франція) і Калінінграді (Росія). В 1995 році ця картина відзначена призами Американської кіноакадемії Золотим Глобусом Міжнародного журі кінокритиків (Голлівуд).

Назавжди в історії вітчизняного кіно залишаться фільми "Польоти уві сні і наяву", "Бережи мене, мій талісмане", "Поцілунк", "Своє щастя", "Сумирне кладовище". В цих та інших роботах вражає найвищий професіоналізм, неповторний творчий темперамент, енергія мистецького пошуку. Вже тяжко хворим оператор завершив роботу над відеофільмом "Ода ботаніці".

В. О. Калюта був справжнім лідером своїх товаришів по професії, упродовж тривалого часу очолював Гільдію кінооператорів України, стверджуючи високі принципи професіональної та громадянської моралі. Один із першообраних членів Академії мистецтв України він зробив поважний внесок у становлення академічних структур.

Заслужений діяч мистецтв України, лауреат Державних премій СРСР та Росії, член-кореспондент Академії мистецтв України, призер багатьох Міжнародних кінофестивалів Вілен Олександрович Калюта помер 3 листопада 1999 року.

Видатний кінооператор, митець Божою милістю, чия творча праця стала набутком світової кінокультури, гордістю національного екранного мистецтва був і залишається зразком лицарського служіння Істині, Добру, Красі.

Високо оцінюючи творчу роботу нашого земляка — талано-

витого митця, 9 березня 2000 року (№ 396/2000) Президент України на підставі подання Комітету з Національної премії України імені Тараса Шевченка видав Указ "Про присудження Національної премії України імені Тараса Шевченка", яким постановив: присудити Національну премію України імені Тараса Шевченка 2000 року Калюті Вілену Олександровичу, кінооператору-постановнику (посмертно), — за кінооператорські роботи останніх років.

Раїса ІВАНЧЕНКО

(1934 р. н.)

*Письменник, доктор історичних наук,
лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка*

Відомий вчений-історик, популярна українська письменниця, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка Раїса Петрівна Іванченко народилася 30 листопада 1934 року в м. Гуляйполі Запорізької області у сім'ї службовців. Закінчила історичний факультет Київського державного університету в 1957 році. Там же — аспірантуру, захистила дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук. Працювала в тому ж університеті доцентом, професором, в редакції газети — "Молодь України", на українському радіо.

Перші оповідання та рецензії Р. П. Іванченко (літературний псевдонім Р. Іванова) написала в 60-х роках ХХ століття. У 1976-у і 1980-у роках видала дві збірки повістей та оповідань "Любити не просто" і "Не розминися із собою". Перший роман побачив світ ще раніше, у 1971 році, і називався "Клятва".

З 1977 року Р. П. Іванченко є членом Спілки письменників України.

В 1982 році з'явився роман "Гнів Перуна", в 1984-му — "Золоті стремени" (про добу Київської Русі). Далі були романи "Зрада, або як стати володарем", "Отрута для княгині".

В 1996 році за тетралогією про Київську Русь ("Зрада, або як стати володарем", "Гнів Перуна", "Золоті стремени" і "Отру-

та для княгині") Р. П. Іванченко удостоєна Державної премії імені Т. Г. Шевченка.

Микола ОМЕСЬ

(1937-2002)

*Академік Інженерної Академії
України і Міжнародної
Академії наук при ООН,
лауреат Державної Премії
України.*

Народився Микола Михайлович Омесь у селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області 20 грудня 1937 року. Трудовий шлях починав у колгоспі, де завідував током, далі — служба в армії, вища партійна школа і Дніпропетровський металургійний інститут, по закінченні якого здобув фах "інженер-металург".

Працював на "Дніпроспецсталі", Запорізькому феросплавному заводі, в Іжевську, начальником технічного управління "Криворіжсталь".

Академік Інженерної Академії України і Міжнародної Академії наук при ООН Микола Михайлович Омесь був лауреатом премії Ради Міністрів СРСР і Державної премії України, нагороджувався орденами "Знак Пошани", "За заслуги в науці", т. з. "Зірка Вернадського»" (до речі, в Україні вона вручалася лише трьом вченим). Залишив по собі 112 винаходів, 80 наукових праць, шість монографій.

Його наукове дослідження "Про циклічність у історії Київської Русі і держави Російської" було оцінено належно: золотою медаллю Ломоносова Міжнародним академічним союзом.

Життя академіка-земляка обірвалося трагічно на 65-му році, у день, коли Україна святкувала одинадцяту річницю своєї незалежності, у автокатастрофі по дорозі в Крим.

Лариса ВЕРЬОВКА (1938 р. н.)

*Лауреат Міжнародної
літературної премії
імені В. Винниченка*

Поетеса і журналіст Лариса Степанівна Верьовка — дочка популярного на Гуляйпільлі в тридцяті роки минулого століття поета Степана Дорофійовича Піщанського — народилася 31 січня 1938 року в місті

Гуляйполі Запорізької області.

Після закінчення десятирічки вступила на факультет журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (1955-1960 рр.).

У 1956 році їздила піднімати цілину.

Поетична біографія Лариси Степанівни почалася на Гуляйпільлі, де у районній газеті друкувались її вірші.

В 1956 році дебютувала поетеса в обласній газеті "Червоне Запоріжжя".

По закінченні університету працювала у видавництві, в академічному журналі. Друкувалася в журналах "Дніпро", "Жовтень", "Ранок", "Україна", має публікації в часописах Австралії, Ізраїлю. На слова поетеси композитори пишуть пісні.

Основна тема творчості Лариси Верьовки — патріотизм і любов до рідного краю, до життя, до коханого (підготовлена збірка "Рядки з любові").

В останні кілька років Л. С. Верьовка багато працювала над махновською тематикою. Влітку 1999 року Лариса Степанівна у співавторстві з двоюрідним онуком Н. І. Махна Віктором Івановичем Яланським випустила у світ історико-документальну книгу "Нестор і Галина. Розповідають фотокартки", присвячену Несторові Івановичу Махнові та його дружині Галині Андріївні

Кузьменко. Виснажлива чотирирічна праця завершилася успішно.

Книга побачила світ завдяки сприянню голів товариства Нестора Махна "Гуляй-Поле" народного депутата України Анатолія Ермака та Міжнародного фонду імені Ярослава Мудрого Валентини Стрілько.

З нагоди 80-річчя утворення Гуляйпільського району Ларису Степанівну Верьовку — поетесу і журналіста було нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм", а пісня "Єднаймося, гуляйпільці" на слова землячки стала переможцем літературного конкурсу на кращу пісню про Гуляйпільський край.

Віктор ЯЛАНСЬКИЙ (1940-2003)

*Двоюрідний онук Н. І. Махна,
лауреат Міжнародної літературної премії
імені Володимира Винниченка*

Віктор Іванович Яланський народився 1940 року в місті Гуляйполі (мати Калина Карпівна, дочка Карпа Івановича Махна. Карпо — рідний брат Нестора Івановича) у хаті діда Карпа. Закінчивши першу міську середню школу, служив у армії. Потім все своє свідоме життя працював на місцевому заводі сільгоспмашин.

Віктор Іванович був завзятим футболістом, провідним футболним арбітром, йому довіряли судити матчі першості області і республіки.

Впродовж багатьох років був активним робкором районної газети.

В. І. Яланський стояв біля витоків Всеукраїнської громадської організації "Товариство Нестора Махно "Гуляй-Поле", був членом його правління. Результатом його співпраці з відомою журналісткою і поетесою Л. С. Верьовкою стало народження

книги "Нестор і Галина. Розповідають фотокартки". Її авторів відзначено Міжнародною літературною премією імені Володимира Винниченка.

27 лютого 2003 року раптово зупинилося серце Віктора Івановича Яланського.

Віктор КРАТ

(1940 р.н.)

*Член-кореспондент
Транспортної Академії України,
лауреат Державної премії України*

Віктор Ілліч Крат народився 28 травня 1940 року в місті Гуляйполі Запорізької області. Семирічну освіту здобув у місцевій Херсонській школі (1954-1957) і вступив до міської середньої школи № 1. По

закінченні її з 1957 по 1959 рік працював на будівництві каналу Сіверський Донець — Донбас теслярем, а далі — слюсарем-монтажником в управлінні "Прокатбуд".

З 1959 по 1962 рік служив у армії, де став спеціалістом по ремонту літаків. Мріяв присвятити себе авіації. Та не судилося. Як це не дивно, не пройшов медичну комісію при Київському інституті інженерів цивільної авіації.

З 1962 по 1967 рік навчався у Київському політехнічному інституті, де здобув спеціальність інженера-електромеханіка. Отримав направлення на роботу до Київського трамвайно-тролейбусного управління. Тут пройшов шлях від майстра та інженера-технолога до керівника одного із структурних підрозділів та керівника підприємства.

З 1979 по 1983 рік очолював найбільше в Україні і одне з найбільших у колишньому Союзі підприємство міськелектро-транспорту — Тролейбусне депо № 2.

В 1983 році В. І. Крата було запрошено на роботу до Міністерства фінансово-комунального господарства, де працював заступником, а з 1987 по 2000 рік — начальником Управління міськелектро-транспорту.

Під керівництвом Віктора Ілліча були вироблені усі основні нормативні акти, які стосуються міського електро-транспорту. Вони затверджені постановами Кабінету Міністрів України або наказами Міністра чи Голови комітету і зареєстровані Мінюстом. З ініціативи В. І. Крата було організовано практичну роботу з розроблення конструкцій та освоєння виробництва рухомого складу міськелектро-транспорту.

За розроблення конструкції та освоєння виробництва тролейбусів особливо великої місткості на ВО "Південмаш" у 1994 році група керівників та спеціалістів цього підприємства та КБ "Південне", в тому числі і Віктор Ілліч Крат були відзначені Державною премією України.

Перебуваючи на різних посадах в Управлінні міськелектро-транспорту Міністерства, працював з чехословацькими фірмами "Шкода" та "Татра" з питань удосконалення конструкції тролейбусів та трамвайних вагонів, а також з розроблення і постановки на виробництво нових, більш сучасних моделей вагонів і тролейбусів.

Віктор Ілліч має нагороди від фірми "Шкода". Був одним із ініціаторів і організаторів створення Всесоюзної Асоціації працівників міського електро-транспорту. У 1989 році на першій установчій конференції Асоціації його обрали віце-президентом.

У 1994 році В. І. Крат став членом-кореспондентом Транспортної Академії України.

З 2000 по 2002 рік — радник-консультант народного депутата України І. М. Салія. З липня 2003 року працює на громадських засадах в Головному управлінні транспорту та зв'язку Київської міської державної адміністрації.

Григорій ЛЮТИЙ

(1949 р. н.)

Поет, член Національної Спілки письменників України, лауреат літературних премій

Відомий український поет Григорій Іванович Лютий народився 7 лютого 1949 року в місті Гуляйполі у сім'ї вчителів. Закінчив міську СШ № 1 та філологічний факультет Запорізького педагогічного інститу-

ту в 1973 році (заочно).

Працював баяністом у Любимівському сільському будинку культури, вчителем української мови та літератури СШ № 2 м. Гуляйполя, редагував колгоспні багатотиражні газети, був кореспондентом Гуляйпільської районної газети.

З 1971 року керував районним літературним об'єднанням "Калинова сопілка".

Перша збірка поезій "Крилатий корінь" побачила світ у 1984 році, а 25 травня того ж року Григорія Лютого прийнято до Спілки письменників СРСР.

В наступних роках у Г. І. Лютого виходять такі поетичні книжки: "Крона вічності" (1985 р.), "Червона літера вогню" (1987 р.), "Хліб любові" (1990 р.), "Я воду пив з твого лиця" (1992 р.), "Пісні Гуляйпільського краю" (1995 р.), "Гуляй-Поле" (1995р.), "Світлана" (1998 р.), "Вибране" (1998 р.), "Меди" (2000 р.).

У 1985 році Г. Лютий був учасником XII Всесоюзного фестивалю молоді і студентів.

У 1998 році лауреата премій імені Михайла Андросова та Василя Лісняка голову Запорізького обласного літературного об'єднання імені Михайла Гайдабури поета Григорія Лютого обласний фонд культури нагородив премією імені Миколи Нагнибиди.

У 1998 році загальні збори письменників таємним голосуванням обрали Григорія Івановича Лютого головою Запорізької обласної організації Спілки письменників України.

У 2001 році Г. Лютий став головним редактором українсько-російського літературно-художнього та громадсько-політичного журналу Запорізької обласної організації Національної Спілки письменників України "Хортиця".

У зв'язку з 80-річчям утворення Гуляйпільського району Г. І. Лютого нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Сергій ОМЕСЬ

(1959 р. н.)

Механізатор, лауреат Республіканської премії імені Миколи Островського

Сергій Сергійович Омесь народився 26 січня 1959 року в селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області у селянській сім'ї. По закінченні місцевої середньої школи трудова дорога пролягла у першу тракторну бригаду колгоспу імені Горького. Тут став механізатором, комбайнером, який з року в рік шліфував майстерність у збиранні високих врожаїв. Неодноразово ставав переможцем у обласних і районних змаганнях жнивників. Активіст громадського життя.

Чесну, самовіддану працю С. С. Омесь поціновано орденом Трудової Слави III ступеня (1987), медалями "За трудову відзнаку", "За працю і звитягу" (2003р.). А ще Центральний Комітет ЛКСМ України постановою від 22 червня 1989 року присудив республіканську комсомольську премію імені Миколи Островського комбайнерові колгоспу імені Горького Гуляйпільського району Сергієві Омесю — за визначні успіхи у нарощуванні виробництва сільськогосподарської продукції, активну громадську діяльність.

VI. ЗАСЛУЖЕНІ

Микола КОСТЕНКО

(1891-1958)

Заслужений лікар Української РСР

Микола Іванович Костенко народився 19 грудня 1891 року в місті Гуляйполі Запорізької області.

На протязі багатьох років лікарської діяльності віддавав всі свої сили і знання справі поліпшення медичного обслуговування населення району, де він працював хірургом і завідуючим районною лікарнею більше 30 років.

В роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) перебував на фронті, працював хірургом у військових госпіталях. Врятував від смерті багатьох поранених бійців.

Своєю бездоганною роботою і активною участю в громадській діяльності Микола Іванович здобув повагу і любов трудящих району. В кінці 40-х років минулого століття йому присвоїли почесне звання "Заслужений лікар Української РСР".

15 листопада 1958 року перестало битися серце Миколи Івановича Костенка, одного з найстаріших депутатів районної Ради депутатів трудящих, голови постійної комісії районної Ради по охороні здоров'я, заслуженого лікаря Української РСР.

Гафія РУДЕНКО

(1902-1976)

Заслужена вчителька України

Агофія Іванівна Руденко народилася в 1902 році в сім'ї селянина. У двадцять років закінчила трирічну педагогічну школу в м. Оріхові і відразу почала педагогічну діяльність — була направлена вихователькою в один з дитячих будинків Василівського району.

В нашому районі А. І. Руденко почала працювати в 1929 році. Вчителювала в школах Успенівки, Малинівки, Полтавки та міській середній № 1. З 1945 по 1952 рік завідувала районним методичним кабінетом.

5 квітня 1960 року Гафія (Галина) Іванівна писала в районній газеті "До комунізму": "38 років я працюю вчителькою. Мій основний предмет викладання — географія".

В липні 1965 року Гафію Іванівну в урочистій обстановці колеги провели на заслужений відпочинок.

Сорок три роки свого життя вона віддала школі, дітям. Ма-буть, не одна тисяча дітей одержала від неї пугівку в життя, на всіх вистачило тепла вчительчиного серця. Окрім основної роботи в школі Гафія Іванівна довгий час завідувала методичним кабінетом, щедро передавала свій великий досвід товаришам по роботі: в будь-яку пору року її можна було бачити у найвіддаленіших селах району. Тож заслужено їй було присвоєно почесне звання "Заслужений вчитель Української РСР", нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, медаллю "За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр." Наказом по Міністерству освіти УРСР Галину Іванівну було нагороджено значком "Відмінник народної освіти".

Більше десяти років Г. І. Руденко очолювала райком профспілки працівників народної освіти. І на цій ділянці громадської роботи вона проявила організаторські здібності, вміння працювати з людьми.

Заслужена вчителька України Агафія Іванівна Руденко померла 8 листопада 1976 року.

Дмитро ЛИТВИНЕНКО

(1909-1978)

Журналіст, заслужений працівник культури Української РСР

Дмитро Артемович Литвиненко народився 25 жовтня 1909 року в місті Гуляйполі у селянській сім'ї. Навчався у Харківському технікумі зв'язку (1928-1930 рр.).

Трудову діяльність розпочав у 1928 році в місті Донецьку гірником шахти "Бутовка".

У 1929 році переїхав до Гуляйполя. Тут працював на різних посадах на маслозаводі, у конторі зв'язку, інструктором масової роботи політвідділу Гуляйпільської МТС, потім там же — завідувачим діловодством.

У 1936 році перейшов на посаду інструктора редакції районної газети "Сталінським шляхом". З березня 1941 року і до мобілізації до лав Червоної Армії — районний уповноважений обласного радіокомітету.

З серпня 1941 по жовтень 1945 року — в армії.

З жовтня 1945 року по листопад 1947 року — відповідальний секретар редакції районної газети "Сталінським шляхом", далі — з листопада до 1949 року — редактор названого видання, навчання і знову посада редактора райгазети до березня 1955 року. Потім — заступник редактора, з травня 1962 року — спеціальний кореспондент міжрайонної газети "Трудова слава", редактор районного радіомовлення, кореспондент — організатор редакції районного радіомовлення аж до виходу на пенсію.

Починаючи з 1946 по 1956 рік постійно обирався членом райкому і членом бюро, депутатом районної Ради, був секретарем парторганізації редакції і друкарні.

Бойова, творча і громадська діяльність Д. А. Литвиненка була високо оцінена. Він нагороджений медалями "За відвагу", "За бойові заслуги", "За доблесний труд".

16 лютого 1968 року Указом Президії Верховної Ради Української РСР Дмитру Артемовичу Литвиненкові присвоєно почесне звання "Заслужений працівник культури Української РСР".

Персональний пенсіонер республіканського значення Д. А. Литвиненко помер 18 вересня 1978 року.

Олександр ТКАЧЕНКО

(1910 —1980)

*Герой Дніпробуду,
заслужений тренер України,
суддя Всесоюзної категорії*

Олександр Андрійович Ткаченко народився в 1910 році в місті Гуляйполі Дніпропетровської (нині Запорізької) області. Кілька років працював підмайстром у одній із шевських майстерень Гуляйполя. В 1927

році виїхав до Запоріжжя, де влаштувався спочатку чорноробом на спорудженні селища для дніпробудівців, а потім перейшов у бригаду слюсарів-водопровідників. Але серце рвалося туди, де народжувалася Дніпровська гребля. Не вистачало бетонників і він ним став. Влітку 1930 року очолив одну з бригад. Було йому тоді двадцять. Невдовзі бригада Олександра Ткаченка встановила світовий рекорд укладання бетону — 53 кубометри на робітника за зміну.

28 березня 1932 року бригади Макаренка, Романька, Ткаченка та Ільгова вклали в тіло греблі останній кубометр бетону. "Осідлання" Дніпра було завершено, але перемога дісталася важкою працею.

На березі Дніпра, неподалік від робітничого селища, комсомольці побудували водну станцію, де діяли секції плавання, вес-

лування, військово-прикладних видів спорту. Тут Олександр Ткаченко займався плаванням і допомагав товаришам як громадський тренер. Захоплення спортом привело його на курси інструкторів фізкультури.

У 1932 році О. А. Ткаченко і його бригадна трійка (Г. Черниш, Є. Коваль і В. Іванченко) виграли перше місце у веслуванні на всесоюзній спартакіаді будівельників у Ленінграді і четверте — на спартакіаді профспілок.

Олександра Ткаченка за влучним висловом тогочасних журналістів називали на Дніпрогесі "командармом великого бетону". Коли Дніпрогес дав країні перший електрострум, Олександр Андрійович добровольцем пішов у Червону Армію. Після служби повернувся в Запоріжжя. Займався спортивною та тренерською роботою.

О. А. Ткаченко Велику Вітчизняну війну зустрів на кордоні як начальник фізпідготовки прикордонного загону. Після кількох запеклих боїв йому було наказано перейти на підпільну роботу.

Молодший лейтенант Ткаченко очолив одну з диверсійно-розвідувальних груп. Подолавши по ворожих тилах сотні кілометрів, бійці підрозділу вийшли до своїх у районі Овруча. На їх рахунок були цінні відомості, захоплені в полон "язики". Вже 22 липня 1941 року О. А. Ткаченка було нагороджено орденом Червоної Зірки. А попереду чекала розвідувальна і диверсійна робота в тилу гітлерівців.

У партизанському з'єднанні "За Батьківщину!" комуніст Ткаченко командував батальйоном. Після запеклих боїв на Десні і Дніпрі партизанське з'єднання Івана Бовкуна влилося в регулярні частини Червоної Армії. Через рани і контузію Олександру Андрійовичу довелося повертатися у визволене Запоріжжя і братися за організацію шевських майстерень, хлібопекарень і, навіть, за виробництво голок для примусів. Згодом обіймав посаду начальника управління легкої промисловості області.

Після Великої Вітчизняної війни Олександр Андрійович був направлений на тренерську роботу в місто Львів.

О. А. Ткаченко спеціалізувався на плаванні і стрибках у во-

ду. Його вихованка Таня Штирцова була чемпіонкою республіки, захищала честь нашої країни на багатьох міжнародних змаганнях, на олімпійських іграх у Мюнхені. Інший вихованець Георгій Прокопенко встановлював європейський, світовий рекорди, був срібним призером Токійської олімпіади. У великому спорті він був 15 років. На його рахунок більше 30 рекордів республіки, країни, континенту, світу. Та хіба тільки ці спортсмени-вихованці Олександра Андрійовича прославляли на всесоюзних і міжнародних змаганнях Батьківщину...

Заслужений тренер України, суддя Всесоюзної категорії Олександр Андрійович Ткаченко через п'ятдесят років (у 1978 році) побував у Гуляйполі — місті своєї юності. А влітку 1980 року він помер.

Шмуль ЧАУСОВСЬКИЙ

(1914 — рік смерті невідомий)

Заслужений зоотехнік УРСР

Шмуль Шлемович Чаусовський народився в 1914 році. Працював головним зоотехніком Гуляйпільської МТС, головним зоотехніком районного управління сільського господарства.

19 квітня 1954 року Ш. Ш. Чаусовському присвоєно почесне звання "Заслужений зоотехнік Української РСР."

12 березня 1958 року головного зоотехніка Гуляйпільської МТС нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора.

Микола КУРУСЬ

(1914-1982)

*Заслужений працівник
сільського господарства*

26 грудня 1914 року в с. Обіточному Чернігівського району Запорізької області в селянській сім'ї народився Микола Аполонович Курусь. Там же закінчив семирічну школу.

В 1934 році після закінчення Обіточнянського сільськогосподарського технікуму отримав диплом агронома і працював дільничним агрономом Куйбишевської МТС. Звідси в 1935 році пішов на службу в армію, там його направили у Харківське льотне училище.

Брав участь у Великій Вітчизняній війні як військовий льотчик. Воював на Далекому Сході проти японських імперіалістів. По закінченні війни служив у м. Жданові льотчиком-випробувачем. У сільське господарство повернувся в 1948 році. Спочатку працював агрономом-плановиком Куйбишевської МТС, тоді — керуючим відділком, головним агрономом радгоспу "Перемога" Василівського району.

В 1956 році Миколу Аполоновича призначають головним агрономом радгоспу "Червоний", де він працював до 1959 року. В цей час вступає на заочне відділення агрономічного факультету Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який закінчує в 1963 році.

З 1960-го і до виходу на пенсію в 1979 році М. А. Курусь працює директором спочатку радгоспу "Гуляйпільський", а після реорганізації в 1965 році — птахофабрики "Гуляйпільська" по вирощуванні індиків.

За чесну, сумлінну багаторічну працю в 1966 році Микола Аполонович був нагороджений орденом Трудового Червоного

Прапора, в 1971 році — орденом Леніна, в 1973 році — орденом "Знак Пошани", в 1975 році — орденом Жовтневої Революції. В 1978 році Микола Аполонович удостоївся почесного звання "Заслужений працівник сільського господарства України". Неодноразово обирався членом райкому партії, депутатом районної ради.

Персональний пенсіонер М. А. Курусь помер 9 березня 1982 року.

Василь ПЛЕТІНЬ

(1918-1992)

Заслужений вчитель України

Василь Григорович Плетінь народився 11 листопада 1918 року. Він вперше переступив поріг другого класу Зеленогаївської початкової школи Пологівського району у вересні 1936 року після закінчення Гуляйпільського педтехнікуму. З того

часу на педагогічній ниві майже 40 років. Працював учителем, завідувачим початковими школами, директором Гуляйпільської середньої школи-інтернату в 60-х роках минулого століття, біля 15 років очолював педагогічний колектив восьмирічної школи селища Залізничного. Нагороджений медалями "За трудову відзнаку" та "За трудову доблесть", значком "Відмінник народної освіти УРСР". А 30 вересня 1977 року Указом Президії Верховної Ради УРСР за невтомну працю на освітянській ниві, за яскравий талант педагога Василю Григоровичу присвоєно почесне звання "Заслужений вчитель Української РСР".

В. Г. Плетінь помер 24 липня 1992 року.

Іван ШИЛО

(1925 — рік смерті невідомий)

Заслужений журналіст України, літератор

Іван Нестерович Шило народився в 1925 році на хуторі Зелений Гай Гуляйпільського району Запорізької області.

Не зважаючи на труднощі, селянський син здобув вищу освіту, став професійним журналістом, автором п'яти книг ("Зимові громи", "Полями Європи", "Гуляйпольские ветры" та ін). У роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр. довелося зі зброєю в руках боротися за мирне життя. За участь у бойових діях нагороджений медалями.

У післявоєнний час жив і працював на Дніпропетровщині, але ніколи не поривав зв'язків із малою батьківщиною — Гуляйпільщиною. Документально-художня повість "Гуляйпольские ветры" (про Н. І. Махна та його час), тому підтвердження.

Іван КОЛОМОЄЦЬ

(1925-1986)

Партійний працівник, заслужений працівник сільського господарства

Іван Євстафійович Коломоєць народився 5 січня 1925 року в селі Закривці Царичанського району Дніпропетровської області. В роки Великої Вітчизняної війни із зброєю в руках захищав честь і незалежність нашої Батьківщини. Після де-

мобілізації навчався в зоотехнічному технікумі, потім у Дніпропетровському сільськогосподарському інституті.

У 1954 році його призначають головним зоотехніком Калінінської МТС Комишуваського району Запорізької області.

З 1957 року Іван Євстафійович Коломоєць на партійній роботі: працював секретарем, другим секретарем Комишуваського, а з 1961 року — першим секретарем Червоноармійського райкому партії. Потім був начальником Куйбишевського виробничого колгоспно-радгоспного управління. В 1965 році обраний першим секретарем Гуляйпільського, а в 1973 році — першим секретарем Приазовського райкому партії, де працював до виходу на пенсію у 1985 році. Опісля трудився у Запорізькому обласному агропромисловому комітеті.

І. Є. Коломоєць брав активну участь у громадському житті, обирався делегатом XXVI з'їзду Компартії України, депутатом Верховної Ради Української РСР і обласної Ради народних депутатів.

За заслуги перед Батьківщиною І. Є. Коломоєць нагороджений орденами Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, Слави III ступеня, медалями, а також Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР.

У 1977 році йому було надане почесне звання — заслужений працівник сільського господарства УРСР.

1 вересня 1986 року після тяжкої хвороби помер персональний пенсіонер союзного значення Іван Євстафійович Коломоєць.

У 2003 році І. Є. Коломоєць — першого секретаря Гуляйпільського райкому партії (1965-1973) нагороджено (по смертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Володимир ГОРПИНИЧ

(1927 р. н.)

Вчений-мовознавець, доктор філологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, академік АН Вищої школи України

Володимир Олександрович Горпинич народився 26 листопада 1927 року в селі Варварівці Гуляйпільського району Запорізької області.

Закінчив Гуляйпільське педучилище (1946), Станіславський (тепер Івано-Франківський) учительський інститут заочно (1949), Дніпропетровський державний (нині національний) університет з відзнакою (1958). З 1946 по 1952 рр. працював учителем у школах Івано-Франківської та Запорізької областей. З 1949 по 1952 рр. — директор школи. З 1958 по 1962 рр. — завуч у школах м. Кіровограда, з 1962 по 1966 рр. — викладач Глухівського педінституту. З 1966 року в педвузах України посідав посади завідувача кафедри, декана факультету, проректора з наукової роботи, ректора Запорізького педагогічного інституту (1974-1979).

В. О. Горпинич кандидат філологічних наук (1967), доцент (1969), доктор філологічних наук (1974), професор (1976), академік Академії наук Вищої школи (1995), заслужений діяч науки і техніки України (1995).

З 1996 року Володимир Олександрович працює в Дніпропетровському національному університеті професором кафедри української мови.

Наукові погляди В. О. Горпинича сформувалися під впливом праць В. В. Виноградова, Г. О. Винокура, Я. О. Спринчака, М. А. Жовтобрюха, І. І. Ковалика. Вони зосереджені на проблемах словотвору, словозміни, лексикології, лексикографії, орфографії, орфоєпії, морфології, морфології, топоніміки, антропоніміки, ад'єктонімії, катойконімії слов'янських і неслов'янських мов, а також на питаннях синтаксису і лінгводидактики.

Тема кандидатської дисертації — "Словотвір відтопонімних прикметників і назв жителів у східнослов'янських мовах" (1967), тема докторської дисертації — "Відтопонімний словотвір української мови" (1974).

В. О. Горпинич опублікував понад 270 наукових праць, з них 43 книги (монографії, словники, навчальні посібники і підручники, методичні посібники): 25 книг написано одноосібно, а 18 — у співавторстві.

Він першим із славістів ґрунтовно дослідив процеси формування та закономірності творення ад'ектонімів і катойконімів у східнослов'янських мовах, а також у чеській, болгарській, македонській та французькій мовах, розробив основи теорії відтопонімного словотвору, розробив і обґрунтував методику його вивчення, впровадив у практику дослідження динамічний аспект, заклав основи функціональної дериватології, висвітлив низку питань словотвірної синтезу, дослідив закономірності словотвору у зв'язку з інтернаціоналізацією топонімії деяких національних мов (естонської, узбецької, грузинської, латвійської), виявив особливості функціонування українських географічних назв у російській мові, сформував основні правила творення ад'ектонімів та катойконімів, правила прочитання, наголошення і правопису абревіатур в українській і російських мовах. Ці результати знайшли відображення в опублікованих 13 одноосібних і колективних монографіях.

Особливої уваги В. О. Горпинич надає проблемам вивчення української і російської мов у вищій і середній школі. Відповідно до своїх педагогічних поглядів у галузі лінгводидактики автор написав (одноосібно та у співавторстві) і опублікував 18 підручників та навчальних посібників, 3 методичних посібника. Значну увагу вчений приділяє питанням лексикографії: він опублікував 10 одномовних і двомовних словників.

З 1962 по 2001 рік В. О. Горпинич прочитав сто наукових доповідей на міжнародних, всеукраїнських і міжвузівських наукових конференціях з проблем славістики. Заснував дві кафедри — ка-

федру російської мови в Миколаївському педінституті (1968) і кафедрі філологічних дисциплін в Кіровоградському педуніверситеті (1982). Створив в Україні наукову школу з проблем словотвору і ономастики, до якої входить 11 викладачів різних вузів.

В. О. Горпинич був науковим, титульним і відповідальним (головним) редактором більше 30 монографій, збірників наукових праць, навчальних посібників, словників різних видавництв України.

При кафедрі української мови Дніпропетровського університету заснував постійний серійний науковий збірник "Ономастика і апелятиви", затверджений ВАКом України як фахове видання (з 1977 р. вийшло 17 випусків).

Володимир Олександрович багато часу віддає підготовці наукових кадрів. Був членом спеціалізованих рад для захисту докторських дисертацій при Одеському і Харківському університетах. Нині член ради для захисту кандидатських дисертацій при Дніпропетровському університеті. Під його керівництвом захищено 14 кандидатських дисертацій. З числа його учнів чотири кандидата наук захистили докторські дисертації (В. В. Лучик, К. Е. Нурмухаметов, В. М. Ожоган, А. А. Лучик), а один (З. О. Валюх) навчається в докторантурі. З 1974 року В. О. Горпинич постійно виступає офіційним опонентом: опонував на захисні 12 докторських і 48 кандидатських дисертацій.

Володимир Олександрович є членом Національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів України (1996), Національної комісії з географічних назв України при Кабінеті Міністрів (1993), Української ономастичної комісії НАН України (1982), Проблемних рад Інституту мовознавства НАН та Інституту української мови НАН України, НАН України, Академії наук Вищої школи України (1993).

В. О. Горпинич брав активну участь у громадському житті України: обирався депутатом Запорізької обласної Ради народних депутатів (1996), був делегатом XVI з'їзду профспілок СРСР (1977), IV з'їзду вчителів України (1977), Всесоюзного з'їзду вчителів (1978), IX Міжнародного з'їзду славістів (1983).

Нагороди і відзнаки: Відмінник народної освіти Узбекистану (1968); Відмінник народної освіти України (1977); Відмінник освіти СРСР (1977); медаль "За доблесну працю" (1970); медаль ім. А. С. Макаренка (1977); медаль Ветеран праці (1985); Почесна Грамота Президії Верховної Ради України (1993) за заслуги у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, розвиток і впровадження наукових досліджень; Почесне звання "Заслужений діяч науки і техніки України" (1995) за значний особистий внесок у розвиток національної освіти, впровадження сучасних форм навчання і виховання молоді.

26 листопада 2004 року визначному вченому-мовознавцю нашому земляку Володимиру Олександровичу Горпиничу виповнилося 77.

Микола КАРПЕНКО

(1928-1994)

Заслужений агроном України

Микола Іванович Карпенко народився 22 лютого 1928 року в місті Гуляйполі Запорізької області в сім'ї селянина-бідняка.

У 1943 році закінчив курси трактористів при Гуляйпільській машинно-тракторній станції Запорізької області, а потім до 1945 року працював трактористом цієї ж МТС. У 1945 році він — робітник Гуляйпільської взуттєвої фабрики, а з 1946 року — механізатор сільгоспартілі "Колективіст" Гуляйпільського району. В 1947-1948 рр. — бригадир цього ж господарства.

У 1948 році Микола Іванович був призваний на службу до лав Радянської Армії. Після — вчився у Мелітопольській сільськогосподарській школі, яку закінчив у 1955 році. З цього ж року працює агрономом колгоспу імені Енгельса Гуляйпільсько-

го району, а з 1960 року — головним агрономом колгоспу імені Карла Маркса.

Микола Іванович заочно навчався у Чернівецькому державному університеті, який закінчив у 1966 році.

М. І. Карпенко проявив себе активним, здібним спеціалістом. Він впроваджував у виробництво досягнення сільськогосподарської науки і передовий досвід. Обирався депутатом районної та обласної рад. В 1966 році Микола Іванович нагороджений орденом "Знак Пошани", в 1973-му — другим, в 1976-му — орденом Трудового Червоного Прапора. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 23 грудня 1987 року М. І. Карпенку присвоєне почесне звання "Заслужений агроном України".

Микола Іванович Карпенко помер 1 квітня 1994 року.

Петро ШЕВЧЕНКО

(1928-1998)

Заслужений вчитель України

Петро Степанович Шевченко народився 12 червня 1928 року в селі Марфополі Гуляйпільського району Запорізької області. До початку Великої Вітчизняної війни навчався у Марфопільській семирічній школі.

З 1944 по 1946 рік працював на відбудові шахт Донбасу. У 1947 році навчався у Запорізькому фабрично-заводському училищі, у 1948-1950 роках — у Гуляйпільському педучилищі.

З жовтня 1950-го по квітень 1951 року П. С. Шевченко завідував Гірчанською початковою школою Гуляйпільського району. Далі — служба в армії і з січня 1954 по серпень 1960 року — вчитель Любимівської (тоді Ворошилівської) СШ.

Працюючи в школі, заочно навчався в Одеському державному університеті, який закінчив у 1960 році. У серпні того ж року

Петра Степановича призначили директором Любимівської СШ. У 1963 році йому присвоїли звання "Відмінник народної освіти".

З серпня 1969 по січень 1971 року П. С. Шевченко завідував Гуляйпільським районним відділом культури. А з лютого 1971 і по 1994 рік працював директором Басанської середньої школи Пологівського району. Тут в 1984 році нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, а в 1989 році Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 30 серпня Петру Степановичу присвоєно почесне звання "Заслужений вчитель Української РСР".

Петро Степанович Шевченко постійно дбав про добрий психологічний клімат як в дитячому, так і вчительському колективах, завжди турбувався про побут вчителів. Учнівські виробничі бригади як в Любимівській, так і в Басанській школах були одними з кращих в Україні і Радянському Союзі.

У очолюваних П. С. Шевченком школах на високому рівні були патріотичне виховання, спорт, художня самодіяльність, гурткова робота. Приклад у цьому подавав сам директор — добрий шахіст і волейболіст, а його сімейний музичний квінтет у 60-роках був добре відомий на Гуляйпіллі, брав участь у обласних та республіканських оглядах. Але головним було у характері Петра Степановича — це любов до дітей, своїх вихованців. Він любив їх, а вони його. Таким залишився він у пам'яті колег і своїх учнів.

Помер П. С. Шевченко 17 жовтня 1998 року.

Володимир ШИЛО

(1929 р. н.)

Доктор технічних наук, професор

21 лютого 1929 року у селі Зелений Гай Гуляйпільського району Запорізької області народився Володимир (Владлен) Нестерович Шило. 5-й клас, а після Великої Вітчизняної війни і 6-й та 7-й класи навчався у Туркенівській (Малинівській) неповній середній школі. У 1946 році

вступає до спеціалізованої школи Військово-Повітряних Сил (м. Дніпропетровськ), яку закінчує в 1949 році із золотою медаллю. Далі продовжував здобувати освіту в Ленінградській Військово-Повітряній інженерній академії імені Можайського, яку закінчив у 1955 році і здобув спеціальність "Інженера-механіка по експлуатації літаків і авіадвигунів."

З 1955 по 1958 роки проходив службу в Борисполі Київської області в полку дальньої авіації інженером ескадрильї.

В 1958 році вступив до Ленінградської Військово-Повітряної інженерної академії імені Можайського в ад'юнктуру. Захистив дисертацію на тему "Исследования динамических свойств гибких связей, используемых при заправке самолетов топливом в полете" і здобув учену ступінь кандидата технічних наук. З 1963 року працював викладачем в академії. 15 років очолював кафедру Казанського вищого військово-інженерного училища. Докторську дисертацію захищав у Москві.

Згодом за станом здоров'я залишає службу в армії і працює професором Дніпропетровського держуніверситету (кафедра електронно-обчислювальних машин).

З 1982 року Володимир Нестерович — завідувач кафедри "Організації льотної роботи" в Ленінградській академії цивільної авіації. У 1984 році В. Н. Шило видав навчальний посібник для студентів вузів "Организация летной работы в транспортной авиации".

Після інсульту (1986 р.) Володимир Нестерович працює професором Санкт-Петербурзького університету Міністерства Внутрішніх Справ. В цей час готує до друку працю "Захист людини у надзвичайних ситуаціях".

1 серпня 1986 року професор Ленінградської Академії цивільної авіації у газеті "Известия" надрукував статтю "Бескрылость присуща любой монополии, включая Аэрофлот".

В 1996 році доктор технічних наук В. Н. Шило працював над книгою "Информационные методы в обучении".

Микола МАВРОДІ

(1929 р. н.)

*Заслужений агроном України,
кавалер ордена Леніна*

24 квітня 1929 року народився Микола Михайлович Мавроді. Босонігим хлопчиком в грізні воєнні і повоєнні роки разом з дорослими орав і засівав колгоспні ниви, радів першим сходам сільгоспкультур, збирав урожаї. Рано почалася його хлібо-

робська біографія.

Відмінно закінчивши десятирічку, М. М. Мавроді вступив до Херсонського сільськогосподарського інституту, який закінчив з відзнакою, і в 1953 році був направлений в Алтайський край освоювати цілинні і перелогові землі. В далекому радгоспі "Пам'ять Пушкіна" під керівництвом молодого агронома перорана цілина вперше приймала пшеничне насіння.

Через сімейні обставини після двох років роботи на Алтаї Микола Михайлович повернувся на Україну. Його направили агрономом-насінником у колгосп імені Леніна Гуляйпільського району Запорізької області. Тут з 1955 по 1989 рік він був незмінним головним агрономом. Поступово набирався досвіду,

дружив з наукою і поля віддячували високими врожайми сільгоспкультур.

Колгоспники поважали Миколу Михайловича і шанобливо називали "наш професор поля". В 1977 році (Указ Президії Верховної Ради УРСР від 28 липня) Миколі Михайловичу присвоєно почесне звання "Заслужений агроном Української РСР".

Батьківщина високо оцінила творчу працю головного агронома, нагородивши його орденом Леніна, медаллю "За трудову доблесть", ювілейною медаллю на ознаменування 100-річчя від дня народження В. І. Леніна, 10 медалями Всесоюзної виставки досягнень народного господарства, присвоївши почесне звання "Заслужений агроном Української РСР".

У 2003 році Микола Михайлович удостоєний регіональної медалі "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Іде час, але і сьогодні на полях молоді держави, в тому числі і ТОВ "Агро-Континент" (так називається колишній колгосп імені Леніна), працюють сівалки СЗА-3,6 із сошниками конструкції М. М. Мавроді, легкі борони "Зігзаг" та хіба тільки вони, бо Микола Михайлович був не тільки прекрасним агрономом, а й вдумливим, творчим раціоналізатором сільськогосподарського інвентарю.

Ганна ВЕРМЕНЧУК

(1930 р. н.)

Заслужений зоотехнік УРСР, кавалер ордена Леніна

Ганна Григорівна Верменчук працювала головним зоотехніком колгоспу імені Леніна Гуляйпільського району, головним зоотехніком районного управління сільського господарства.

У червні 1971 року Ганна Григорівна (тоді вона була головним зоотехніком управління сільського господарства райвиконкому) нагороджена орденом Леніна.

За доблесну багаторічну і плідотворну працю, досягнення високих показників у зимовий період 1979-1980 років Президія

Верховної Ради Української РСР Указом від 24 грудня 1980 року присвоїла головному зоотехніку колгоспу імені Леніна Гуляйпільського району Ганні Григорівні Верменчук почесне звання "Заслужений зоотехнік Української РСР".

До виходу на пенсію Г. Г. Верменчук трудилася головним зоотехніком у колгоспі імені Леніна Гуляйпільського району.

Михайло ФОМЕНКО

(1934 р. н.)

*Педагог, дійсний член Академії
Педагогічних Наук України, заслу-
жений працівник
освіти України*

Михайло Володимирович Фоменко народився 12 березня 1934 року в селі Копані Долинської сільської ради Гуляйпільського району Дніпропетровської (нині За-

порізької) області в селянській сім'ї.

Ріс цікавим, допитливим хлопцем, рано навчився читати (у п'ять років), мав дуже хорошу пам'ять, ще в дитинстві почав писати вірші. Коли батько ішов на війну, то наказав дружині, щоб не дивлячись на те, як складеться доля, вивчила Михайла, з якого буде велика людина.

Батько загинув на фронті, а бідна вдова Марія Силівна вивчила Михайла і не тільки його, а й всіх чотирьох дітей, дала змогу одержати їм вищу освіту. Троє з них стали вчителями.

У 1948 році Михайло закінчив Верхньотерсянську семирічну школу і вступив до Гуляйпільського педагогічного училища. Навчання давалося легко, він багато читав, вчився на відмінно.

По закінченні педучилища в 1952 році направили вчителем початкових класів у село Водяне Кам'янсько-Дніпровського ра-

йону Запорізької області. З 1952 по 1960 рік працював у Водянській СШ № 1 та Водянській восьмирічній школі № 3 вчителем російської мови та літератури, а також вчителем музики (грає майже на всіх музичних інструментах: фортепіано, акордеоні, баяні, скрипці, гітарі, домбрі, балалайці та ін.). В цей час заочно навчався у Запорізькому державному педагогічному інституті на філологічному факультеті, який закінчив у 1961 році.

У 1960-1962 роки — заступник директора школи з навчально-виховної роботи Водянської восьмирічки № 3. В 1962 році переїхав на постійне місце проживання в місто Горлівку Донецької області, де працював завучем СШ № 84, а з 1962 року — директором СШ № 55.

З 1965 року він завідує Центральноміським районним відділом народної освіти м. Горлівки, а згодом — завідує міським відділом народної освіти м. Горлівки.

З 1967 року М. В. Фоменко призначений заступником завідуючого обласно Донецької області.

З 1969 по 1971 рр. — на партійній роботі. Спочатку заступник завідуючого відділом науки та учбових закладів Донецького обкому партії, а з 1971 року по 1974 рік — завідує сектором ЦК Компартії України. В 1974 році призначений першим заступником Міністра освіти України, а в 1979 році — Міністром освіти України. На цій посаді працював до 1990 року.

Вимогливість, в першу чергу, до себе і до оточуючих, відповідальність, ерудованість, впровадження нових технологій у навчання, величезна кількість особистих педагогічних ідей і впровадження їх, величезна титанічна робота над собою дозволили за короткий час простому сільському хлопцеві пройти шлях від учителя до Міністра освіти республіки. Пройти цей шлях було нелегко людині, яка розраховувала тільки на себе і свій розум.

Оцінити досягнення в освіті України за час перебування Міністром М. В. Фоменка дуже важко. Але головне — це будівництво нових шкіл, технічне їх оснащення (кіноапарати, кінопроектори, лінгафонні кабінети, радіокомплекти були майже в кожній школі). Тоді створили методичні центри — від столич-

них до шкільних. Педагогічна наука стала служити школі, вчителям, дітям. Відкривалися видавництва, які забезпечували школи дидактичними посібниками, кінофільмами, слайдами, діапозитивами, літературою з методики, педагогіки та психології. Складались нові програми, удосконалювались підручники тощо.

З 1990 по 1996 роки Михайло Володимирович — завідувачий відділом освіти, культури, охорони здоров'я та соціального забезпечення Кабінету Міністрів України.

З 1996 року — на пенсії.

Праця М. В. Фоменка відзначена орденами Трудового Червоного Прапора, Дружби Народів та багатьма медалями. Він заслужений працівник народної освіти України, протягом двох скликань обирався народним депутатом України, Дійсний член Академії Педагогічних Наук України. Має понад 50 науково-педагогічних публікацій. Досліджує проблеми організації народної освіти в Україні.

Валентина КИРИЧЕНКО

(1934 р. н.)

*Заслужений працівник
освіти України*

Валентина Федорівна Кириченко народилася 3 грудня 1834 року в місті Нікополі Дніпропетровської області. Трудову діяльність розпочала у 1954 році після закінчення Гуляйпільського педагогічного училища. Працювала вчителем початкових класів, української мови і літератури, вихователем Гуляйпільської школи-інтернату.

У 1964 році закінчила філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту і отримала спеціальність "Вчителя української мови і літератури." Була заступником директора з навчально-виховної роботи Полтавської школи-інтернату.

З 1972 року очолює колектив середньої школи № 3 міста Гуляйполя, а з 1998 року — Гуляйпільської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів.

В. Ф. Кириченко присвоєно звання "Відмінник народної освіти УРСР", "Вчитель-методист". Вона є членом колегії районного відділу освіти, районної атестаційної комісії, обласної творчої групи керівників закладів освіти нового типу.

Під керівництвом В. Ф. Кириченко педагогічний колектив з року в рік добивається високої якості навчання школярів, славиться майстрами педагогічної ниви.

У 2003 році за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю директору Гуляйпільської спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів В. Ф. Кириченко Указом Президента України (№ 249/2003, від 20 березня) присвоєно почесне звання "Заслужений працівник освіти України".

Іван ЦИГАНОК

(1935 р. н.)

Заслужений журналіст України

Іван Федорович Циганок народився 18 серпня 1935 року. У свідоцтві місцем народження є село Новозлатопіль (тепер Гуляйпільського району Запорізької області). Насправді ж хутір Солошино, 20 хат якого тулилися до річечки Янгул, за 2-2,5 кілометра від Новозлатополя.

Окрім хат у хуторі була конюшня, де утримувалися воли та коні. Все решта — школа, лікарня, клуб, бібліотека, магазин, базар — у сусідньому Новозлатополі.

Дитинство його проходило під гнітом страху від війни і

тяжкої виснажливої як для дитини праці. У батьків він був один, що для сільської сім'ї того часу було нетиповим. Батько — Федір Онуфрійович — учасник Великої Вітчизняної війни з Німеччиною і Японією повернувся додому лише на початку 1946-го. А мама — Векла Сергіївна — зі сходу і до заходу сонця була на роботі. А дома гектар городу, садок, корова, теля, порося, кури... Все це — на хлоп'ячі руки.

... А, можливо, це й на краще. Можливо, таке дитинство допомогло пройти через життя голівною дорогою — дорогою праці.

Після закінчення семи класів відбувся професійний вибір надзвичайно просто. У Новозлатополі не було середньої школи. Щоб учитись у селі Ворошилівці (нині Любимівка), треба було наймати квартиру, а до того ж платити їй за навчання.

— Іди, поступай у Федорівку (нині с. Чубарівка Пологівського району) в технікум, там ще й тобі платитимуть, — сказали батьки. Так Іван Федорович став молодшим агрономом-шовківником. За розподілом його направили на Миргородський завод (Полтавська область). Там призначили контролером, а на зборах обрали секретарем комсомольської організації і редактором стінгазети. Оце обрання в подальшому стало визначальним у житті І. Ф. Циганка.

Весною 1955 року на замовлення редакції районної газети написав першу свою кореспонденцію про роботу комсомольської організації, в тому числі і про випуск стіннівки, її вплив на колектив заводу. Надрукування кореспонденції було найщасливішим днем у його житті.

В тому ж 1955 році Івана Федоровича призвали до Радянської Армії. По закінченні школи молодших авіаспеціалістів він потрапив на подальшу службу в Брянську авіадивізію. Тут з часом почав дописувати до газети "На боевом посту" Московського округу протиповітряної оборони, яка виходила форматом А-2 шість разів на тиждень.

Після демобілізації І. Ф. Циганок вступив до Київського університету на факультет журналістики. Вчився заочно і водночас з навчанням з кінця 1959 року почав працювати на газетній

роботі. Проте перше працевлаштування — літпрацівником Комишуваської районної газети "Червона Зірка" Запорізької області було нетривалим: в грудні того ж року був звільнений за скороченням штату.

А з січня 1960-го по травень 2000 року, хоча і змінив шість місць роботи, проте в трудовій книжці завжди був запис "згідно з переводом".

Отже, з 1960 по 1965 роки працював у Пологівській районній газеті "Коллективні лани" (згодом міжрайонна, потім знову районна газета "Радянське село") літпрацівником, завідувачим відділом сільського господарства.

З 1965 по 1968 роки — завідувачий відділом сільського господарства обласної газети "Индустриальное Запорожье".

З 1968 по 1981 роки — власний кореспондент газети "Радянська Україна" по Запорізькій області.

З 1981 по 1983 роки — заступник редактора газети "Индустриальное Запорожье". З 1983 по 1985 роки — завідувачий сектором преси, телебачення і радіомовлення обкому Компартії України. З 1985 по 1990-й — заступник редактора, а з 1990 по 2000-й роки — редактор, головний редактор газети "Запорізька правда".

В 1990 році Івана Федоровича обрано головою правління обласної організації Спілки журналістів України.

У квітні 1976 року, працюючи власним кореспондентом "Радянської України", він був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, а в січні 1998 року, коли був головним редактором "Запорізької правди", йому присвоїли почесне звання "Заслужений журналіст України".

— Я прожив цікаве, змістовне, насичене хорошими враженнями від поїздок та зустрічей з людьми різних професій життя, — говорив І. Ф. Циганок. — І, як співається у нашій пісні: "Если б снова начать, я бы выбрал опять...".

Валентина ХАРЛОВА

(1936 р. н.)

Майстер декоративно-прикладного мистецтва, заслужений вчитель України

Народилась Валентина Гаврилівна Харлова (дівооче прізвище Мірошник) в 1936 році в селі Успенівці Гуляйпільського району Запорізької області. Батько, Гаврило Гаврилович, був колгоспником, а мати

працювала швачкою та гарно вишивала. Померла вона перед самою війною і маленьке та худеньке дівча забрала у своє село материна рідна сестра Гаша. Потім було розлучення, війна, сирітські доріжки дитячих будинків і перший з них — будинок № 42 на острові Хортиця.

Любов до вишивання прищепила їй вихователька В. К. Серова.

В 1951 році В. Г. Харлова вступила до Верхньохортицького педучилища, де вчилась гарно, найбільше до вподоби були уроки праці, малювання. В 1955 році отримала диплом вчительки початкових класів і поїхала в м. Бердянськ, де працювала старшою піонервожатою і вчителькою початкових класів. Там вийшла заміж, народила донечку Оленку і стала вишивати. Техніку вишивки переймала у вчительки М. Г. Казакаш.

В 1965 році Валентина Гаврилівна переїхала жити в м. Запоріжжя, де працювала в школах №№ 50, 38, 49, 40.

У червні 1982 року В. Г. Харлова при Запорізькому палаці піонерів утворила студію декоративно-прикладного мистецтва "Візерунок". Успіх прийшов через міжнародні, республіканські, обласні виставки. Дітей навчала не один рік. Навіть не могла подумати, що її учні будуть у найкращих училищах народних промислів України.

Поверталися до неї дівчата, показували свої роботи і, щоб не відстати від них, поїхала селами та містами до творчих людей за наукою. Не хотілось залишатися на рівні хрестика та чужих малюнків.

Доля звела її з В. М. Прядкою — народним художником України, лауреатом премії імені Т. Г. Шевченка, тепер Головою Спільки майстрів народного мистецтва України. У Седневі від Спільки художників пройшла навчання. Це дало можливість у 1989 році створити авторську школу вишивки "Берегиня". Богинями — берегинями називаємо мам, бабусь — усіх охорониць життя роду, добра і внутрішньої жіночої краси. Найчастіше ці символи зустрічаються на рушниках з птахами, кіньми, зміями, рибами, підземними, земними, небесними стихіями. Ця вишиванка мережкова, гладєва, настилена, гаптована і дуже декоративна. Вона відроджена Валентиною Гаврилівною з 4-го століття і до кінця 20-го.

У травні 1995 року Валентина Гаврилівна Харлова — майстер декоративно-прикладного мистецтва України, заслужений вчитель України, професор народознавства побувала в м. Гуляйполі із художньою виставкою. До неї вона йшла багато років. Ось хоч би її робота — рушник "Гуляйпільська дорога". Тут зображено витоки її родоводу — і вишиті млини, хатки, мальви і ружі. Дідусь і бабуся, а біля них — калина, на ній 6 квіток — це їх діти, а ягідки — онуки і правнуки. А робота "Гуси, мої гуси" — це оспівування рідної батьківщини — села Успенівки.

В. Г. Харлова добре володіє такими споконвічними українськими ремеслами, як розпис, вишивка, витиканка, ткацтво, набійка, різьба по дереву, роботи з рослинним матеріалом, розоплетіння, лозоплетіння та іншими.

До свого 60-річчя вона прийшла з виставками на Україні та в інших країнах світу: "Дідова хата", "Марусине щастя", "Бабусина сорочка", "Калина дивиться вікном", "Вічна квітка", "Ягідки мого дитинства", "Плаче небо журавлями", "Помереш мені, мила, сорочку", "Маленька україночка".

До 185-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка підготувала виставку з текстами та вишивкою Тарасової епохи, а називалась вона: "Кобзар вшкварив", "Неначе писанка, село", "Як би мені, мамо, намисто", "Зацвіла у лузі червона калина", "Ще треті півні не співали...", "Хустина", "Мені тринадцятий минало".

По закінченні роботи за віком Валентина Гаврилівна при Запорізькому інституті вдосконалення вчителів у школі вишивки «Берегиня» — лектор українознавства і важка методична та творча робота над створенням великої теми "Відродження". А це означає відродження національної культури, традицій, звичок, ремесла шляхом навчання талановитої молоді.

2 серпня 1999 року звітувала Запорізька область у Києві, там співали пісню про рушник із забутою, але відродженою В. Г. Харловою вишивкою. За це нашу землячку Валентину Гаврилівну назвали перлиною Запорізької землі.

Роботи майстрині експонувалися в 19 країнах світу, зокрема, в США, Канаді, Франції, Фінляндії та інших. В Україні немає музею, який би не мав робіт нашої землячки. Одного разу на відкритті її виставки американець українського походження запропонував Валентині Гаврилівні за її роботи десять автомобілів "Вольво". Але Валентина Гаврилівна з гордістю відповіла: "Все, що я зробила, буде належати тільки Україні".

Іван БИК

(1937 р. н.)

Президент Федерації шахів України, заслужений діяч фізкультури і спорту

22 серпня 1937 року в м. Гуляйполі на вулиці Спортивній народився Іван Сергійович Бик.

Спочатку навчався у початковій Подільській, а потім — у середній школі № 1, яку закінчив у 1955 році. З другого класу захопився шахами.

В 1960 році закінчив Донецький політехнічний інститут (спеціальність — металургія чорних металів). Здобув диплом інженера-металурга. У вузі грав у шаховій команді факультету.

По закінченні інституту працював на Луганському теплобудівному заводі і очолював шахову команду фасонно-сталеплавильного цеху, команду — відділу головного металурга.

Перша наукова робота з'явилася у 1968 році. Працюючи на заводі одночасно був старшим викладачем кафедри "Технології і організації ливарного виробництва".

З 1964 по 1967 рр. працював заступником завідуючого відділом робітничої молоді Луганського обкому комсомолу. Грав у шахи на першість Луганської області з нині відомим міжнародним гросмейстером Геннадієм Кузьмінім.

З 1967 по 1969 рр. — у відділі науки і навчальних закладів Луганського обкому Компартії України, приділяв увагу розвитку спорту і фізкультури серед студентської молоді.

Працював у Києві у відділі науки і навчальних закладів ЦК КПУ, займався проблемами вищої, середньої спеціальної і професійно-технічної освіти. Виступав у півфіналі командної першості Києва. В 1971 році захистив кандидатську дисертацію, в 1999 році — докторську. Доктор економічних наук, професор, академік Української Академії наук національного прогресу. Радник Міністра промислової політики України.

Кандидат в майстри спорту, президент Федерації шахів України, заслужений діяч фізичної культури і спорту. Має понад 60 наукових праць, кілька наукових монографій з проблем економіки, планування і організації управління науково-технічним прогресом.

Капітан збірної України з шахів, нагороджений срібною медаллю III-го командного чемпіонату світу (1993 р., Люцерн, Швейцарія), золотою медаллю X командного чемпіонату Європи (1992, Дебрецин, Угорщина), бронзовими медалями 33-ої (1998 р., Еліста, Республіка Калмикія) і 34-ої (2000 р., Стамбул, Туреччина) Всесвітніх шахових олімпіад.

Іван Сергійович Бик обраний Президентом Федерації шахів України 16 лютого 2001 року на п'ятирічний строк.

Анатолій СТОЛЯРЕНКО

(1937 р. н.)

Заслужений працівник культури

Анатолій Лазарович Столяренко народився 26 листопада 1937 року в с. Чарівному Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї колгоспника.

Комсомольську середню школу закінчив у 1956 році. З 1957 по 1960 рік служив у рядах Радянської Армії.

З 1961 по 1964 рік вчився у Великохортицькому педагогічному училищі.

З 1965 по 1971-й рік заочно навчався в Мелітопольському педагогічному інституті. В 1966 році був обраний відповідальним секретарем районної організації товариства "Знання", де і працював до 1987 року.

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 31 травня 1982 року присвоєно почесне звання "Заслужений працівник культури Української РСР".

З 1992 року працював директором спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з вадами розумового розвитку.

Василь КОЛІСНИК

(1938 р. н.)

Заслужений вчитель України

Василь Іванович Колісник народився 2 січня 1938 року в місті Пологи Запорізької області. По закінченні середньої школи поступив до Запорізького державного педагогічного інституту. В 1961 році закінчив його, отримавши спеціальність вчителя

фізики і основ виробництва. До служби в армії працював у школі м. Лутугіно Луганської області вчителем фізики та креслення.

Після служби в армії — вчитель фізики Комсомольської середньої школи Гуляйпільського району Запорізької області. Працював заступником, директором цієї школи.

Захоплюється радіоелектронікою (ще з студентських років), музикою, поезією. Досвід роботи вчителя В. І. Колісника "Формування творчих здібностей учнів у позакласній роботі" вивчено, узагальнено і занесено до республіканської картотеки передового педагогічного досвіду. Обласний інститут удосконалення вчителів видав методичний посібник для вчителів фізики "Вивчення елементів електронно-обчислювальної техніки" (автор В. І. Колісник).

Презентація посібника для проведення в школі лабораторного практикуму (за програмою фізики) відбулася в школі, де проводився обласний семінар для керівників районних методичних об'єднань вчителів Запорізької області.

За творчість і результативність в роботі вчителю фізики Василю Івановичу Коліснику присвоєно педагогічне звання "Старший вчитель", нагороджено значком "Відмінник народної освіти".

18 серпня 1993 року Верховна Рада України присвоїла В. І. Коліснику почесне звання "Заслужений вчитель України".

У 2003 році його нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Надія БИКОВСЬКА

(1940 р. н.)

Заслужений працівник сільського господарства України

Народилась Надія Лук'янівна Биковська 29 вересня 1940 року в селі Сівальне Новооскольського району Білгородської області в сім'ї колгоспників.

По закінченні середньої школи з

1957 по 1959 рік працювала ланковою ланки буряківниць у колгоспі імені Дзержинського Новооскольського району Білгородської області.

З 1959 по 1964 рік навчалася у Харківському сільськогосподарському інституті, де отримала фах бухгалтера-економіста. Закінчивши вуз, працювала два роки економістом-фінансистом в управлінні сільського господарства у Харківській області.

З липня 1966 року по червень 1973 року — головний економіст колгоспу "Україна" Гуляйпільського району Запорізької області, куди переїхала разом з чоловіком (село Успенівка — його мала батьківщина).

З червня 1973 по жовтень 1978 року була головою Успенівської сільської ради. Наступні сім років до квітня 1985 року — заступник голови колгоспу імені Ілліча Гуляйпільського району.

З квітня 1985 року по 8 січня 2000 рік — голова колгоспу, а після реорганізації — КСП імені Ілліча.

З січня 2000 року — директор ТОВ "Надія" (КСП реорганізувалося).

Товариство з обмеженою відповідальністю, незважаючи на економічні труднощі, впевнено дивиться в майбутнє і в цьому, перш за все, заслуга його директора — неспокоїної вдачею жінки — Надії Лук'янівни Биковської.

У 2003 році за результатами II обласного конкурсу "Господиня свого краю" Надія Лук'янівна визнана лауреатом у номінації "Жінка — працівник АПК", нагороджена медаллю "За доблесний труд", регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

У 2003 році Н. А. Биковській за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю та у зв'язку з 80-річчям утворення Гуляйпільського району Указом Президента України присвоєно почесне звання "Заслужений працівник сільського господарства України". Вона депутат районної ради.

Василь МАРТИНЕНКО

(1941 р. н.)

*Господарський керівник,
Заслужений працівник сільського
господарства України*

Василь Іванович Мартиненко народився 19 липня 1941 року в місті Гуляйполі Запорізької області в сім'ї колгоспників. Батько Іван Полікарпович пізніше став Героєм Соціалістичної Праці, працюючи бригадиром

тракторної бригади колгоспу "Заповіт Леніна".

Василь Іванович після закінчення Гуляйпільської СШ № 1 розпочав трудову діяльність учнем токаря у Гуляйпільській ремонтно-технічній станції. Відслуживши в армії, закінчив Мелітопольський інститут механізації сільського господарства (1968 рік) і пов'язав своє життя із сільським виробництвом. Спочатку — інженер-інспектор Держтехнагляду. З 1969 року — інженер з експлуатації, головний інженер колгоспу імені Енгельса. З 1981 року — голова колгоспу імені Калініна. З 2000-го року — голова сільськогосподарського виробничого кооперативу "Любимівський".

Завдяки професійному підходу керівника показники виробничо-фінансової діяльності господарства значно вищі середньорайонних. Незважаючи на труднощі, у кооперативі продовжується будівництво житла, об'єктів виробничого та соціального спрямування. В господарстві працює млин, олійниця, пекарня тощо.

У 2003 році за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю Указом Президента України (№ 249/2003, 20 березня) присвоєно Василю Івановичу Мартиненку почесне звання "Заслужений працівник сільського господарства України".

У зв'язку з 80-річчям утворення району В. І. Мартиненко нагороджений медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Він є депутатом Гуляйпільської районної ради.

Микола НОВОХАТЬКО

(1941 р. н.)

Заслужений працівник сільського господарства України

Микола Миколайович Новохатько народився 17 серпня 1941 року в селі Марфополі Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї колгоспників. По закінченні агротехнікуму в Миколаївській області був направлений на роботу агрономом

в один із колгоспів Зіньківського району Полтавської області. Далі — служба в армії і повернення у Гуляйпільський район.

Тут спочатку працював державним агрономом районного управління сільського господарства по колгоспу імені Горького. А 12 червня 1975 року був направлений у колгосп імені Свердлова головним агрономом, а з 7 грудня 1977 року приступив до виконання обов'язків голови колгоспу імені Кірова. Отримавши господарство з мільйонним боргом, залишив його у 1988 році із значним прибутком.

2 липня 1988 року воздвиживці довірили очолити тамтешній колгосп імені Горького. Знову дісталось йому господарство з мільйонним боргом, але рук не опустив, бо не в його характері відступати перед труднощами. Поступово колгосп все впевненіше ставав на ноги, не тільки гасячи борги, а й економічно зміцнюючись.

7 лютого 2000 року колгосп реорганізували у КСП (колективне сільськогосподарське підприємство), а 15 березня того ж року воно стало закритим акціонерним товариством "Агронива", а М. М. Новохатько — головою правління.

"Агронива" впевнено дивиться у завтрашній день і в цьому заслуга її керівника, якого у 2003 році було нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм"

і в тому ж році Президент України прийняв Указ про присвоєння почесного звання "Заслужений працівник сільського господарства України" голові правління ЗАТ "Агронива" Миколі Миколайовичу Новохатьку за вагомі досягнення у професійній діяльності, багаторічну сумлінну працю.

Дмитро САХНО

(1942 р. н.)

Заслужений працівник культури України

Дмитро Павлович Сахно народився 8 лютого 1942 року в селі Верхня Терса Гуляйпільського району Запорізької області.

З 1992 по 2002 рік працював головою Верхньотерсянської сільської ради. Заслужений працівник культури України.

Валентин ПОПРУГА

(1942 р. н.)

Заслужений раціоналізатор України

Валентин Юрійович Попруга народився 23 вересня 1942 року в селі Успенівці Гуляйпільського району Запорізької області. В 1959 році закінчив Успенівську середню школу. З 8 і по 10-й клас вивчав сільськогосподарську техніку при Успенівській МТС. По закінченні середньої школи отримав диплом (з відзнакою) трак-

ториста-комбайнера. До 1960 року працював трактористом, комбайнером тракторної бригади № 2 колгоспу "Україна". В 1960 році за рішенням загальних зборів цього ж господарства Валентин Юрійович був направлений на навчання до Мелітопольського інституту механізації сільського господарства на факультет інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва. Вуз закінчив у 1966 році (з відзнакою) і був призначений загальними зборами колгоспників колгоспу "Україна" головним інженером господарства.

Звідтоді і по 1992 рік Валентин Юрійович беззмінно головний інженер рідного колгоспу.

Паралельно із господарською діяльністю допитливий головний інженер вів активну раціоналізаторську роботу. В 1973 році йому присвоюється почесне звання "Відмінник винахідництва і раціоналізації СРСР"; в 1982 році — "Заслужений раціоналізатор України"; в 1986 році — нагороджений Почесною Грамотою ВЦРПС; в 1974 і 1987 рр. — нагороджувався Почесними Грамотами Президії Всесоюзної Ради Науково-технічного Товариства. В 1990 році В. Ю. Попрузі присвоєно почесне звання "Відмінник винахідництва і раціоналізації по сільському господарству України". В 1991 році нагороджений Почесною грамотою за активну участь в раціоналізаторській роботі в районі і занесений на районну Дошку пошани.

В 1992 році Валентин Юрійович стає директором консервного заводу по переробці сільгосппродуктів. На цій посаді працював до виходу на пенсію.

У свій час на базі колгоспу "Україна" проведено 23 районні і обласні семінари по впровадженню нового обладнання і нових технологій у сільськогосподарське виробництво.

Віктор ПЕРСАНЬ

(1943 р. н.)

Заслужений радист СРСР,
капітан 2-го рангу

Віктор Григорович Персань народився 2 жовтня 1943 року в селі Зелений Гай Гуляйпільського району. В 1960 році по закінченні Гуляйпільської СШ № 3 вступив до Таганрозького радіотехнічного інституту. В лютому 1963 року переведений з 3-го курсу інституту на 2-й курс вищого військово-морського училища радіоелектроніки імені О. С. Попова (результат волонтаристської політики М. С. Хрущова у відношенні Збройних Сил СРСР).

В 1966 році закінчив училище і направлений на Чорноморський флот. Служив у бригаді десантних кораблів до 1975 року.

В. Г. Персань — ветеран локальних війн за кордоном (арабські держави, Конго).

З 1975 по 1979 року — в управлінні зв'язку Чорноморського флоту. В 1979 році призначений заступником начальника зв'язку полігону на острів Нова Земля, де прослужив до 1983 року. Брав участь у випробуваннях, які проводились на полігоні.

1983-1986 рр. — служба на командному пункті Головнокомандуючого Військово-Морського Флоту Радянського Союзу.

1986-1989 рр. — начальник приймального радіоцентру ВМФ СРСР. В кінці 1989 року у званні капітана другого рангу пішов у запас за вислугою і досягненню віку.

Заслужений радист СРСР Віктор Григорович Персань нагороджений 9 медалями СРСР.

Григорій МОСЕЙКО

(1949 р. н.)

*Заслужений діяч мистецтв Придністровської Республіки,
віртуоз-флейтист, композитор*

Григорій Олексійович Мосейко народився 17 квітня 1949 року в м. Гуляйполі Запорізької області в інтелігентній сім'ї. З малих літ у нього хист до музики. Після семи класів Гуляйпільської міської середньої школи № 1 почав навчатися у музичній школі по класу баяна. Потім було Запорізьке музичне училище. По його закінченні подався до Кишинівської консерваторії, де уподобав гру на флейті. Студентом консерваторії почав грати в симфонічному оркестрі Молдавської філармонії. Потім 17 років (до 1990-го) грав у великому колективі, де пройшов прекрасну школу оркестрової майстерності, освоїв твори найрізноманітніших жанрів, епох, стилів. Він виступав із диригентами: Г. Мітчелом (США), К. Естеррайхером (Австрія), Л. Зегерстаном (Швеція), Е. Матісом (Мексика), К. Моралесом (Перу).

Наш земляк відомий і як композитор. Його твори виконували народна артистка СРСР Марія Бієшу, народна артистка Молдавії Надія Чепрага та інші виконавці.

Григорій Олексійович брав участь у музичних фестивалях, в концертах з'їздів і пленумів Спілки композиторів СРСР.

В 1990 році Г. О. Мосейко переїхав до Запоріжжя, де почав працювати солістом — "перша флейта" — Запорізького симфонічного оркестру, далі — камерно-інструментальний ансамбль старовинної музики "Консонанс", який згодом почав очолювати.

Григорій Олексійович і чудовий педагог. У Запорізькому музичному училищі всі флейтисти — його учні.

В 2002 році був головним диригентом симфонічного оркестру в м. Тирасполі. А роком раніше Г. О. Мосейку присвоєно почесне звання "Заслужений діяч мистецтв Предністровської Республіки". Працює педагогом у Кишинівській консерваторії, а також у коледжі, що при Тираспільському університеті, і керує камерним оркестром.

Людмила ВЕСЕЛКОВА-СЕМЕНЮТА

(1950 р. н.)

Заслужений майстер спорту

"Королева легкої атлетики" Людмила Павлівна Веселкова-Семенюта народилася 25 жовтня 1950 року. Її дитинство пройшло в с. Дорожняниці, а навчалася вона в Гуляйпільській СШ № 1. Десять кілометрів віддаляло

її від школи, але це не заважало навчатися на "добре" і "відмінно".

Дівчина охоче виступала у всіх спортивних змаганнях. Фізорг класу, чемпіонка школи з баскетболу та волейболу. Та найохочіше вона брала участь у змаганнях з легкої атлетики. На внутрішньому турнірі встановила рекорд зі стрибків у довжину з розбігу — 5 м 70 см, який ось вже більше трьох десятиріч років залишається неперевершеним.

В 1967 року по закінченні СШ № 1 Людмила Семенюта виїжджає вступати до Ленінградського будівельного інституту. Але не поталанило. І вона навчалась у тамтешньому радіополітехнікумі. В 19 років Людмила вперше ступила на легкоатлетичну доріжку Ленінградського стадіону. І несподівано для всіх вона виграла біг. Ця перемога вирішила подальшу долю Л. П. Семенюти.

В 1969 році на чемпіонаті СРСР Люда завоювала першу свою срібну медаль у естафетному бігу 4x400 м, а через рік вона вже була в десятці кращих молодих легкоатлетів країни. За нею було шосте місце з бігу на 400 м, а з бігу на 800 м шосту позицію займала Тетяна Казанкіна.

В 1972 році Людмила Семенюта стає майстром спорту з бігу на 400 м, пройшовши цей нелегкий шлях всього за три роки.

В 1973 році Людмила Веселкова-Семенюта народжує сина і через рік повертається на бігову доріжку. Треба було починати все спочатку. Але завдяки великій працездатності, сили волі в 1978 році в німецькому місті Дортмунді вона успішно дебютує у складі команди СРСР проти ФРН і виконує при цьому норматив майстра спорту міжнародного класу з бігу на 800 м.

4 листопада 1981 року за перемогу на Кубок світу — 81 у Римі з бігу на 800 м (1. 57. 48) і встановлення світового рекорду з бігу на одну милю — 169,33 м за 4.20.89 в Японії Людмилі Павлівні було присвоєно почесне звання "Заслужений майстер спорту".

Наступного року в Греції на олімпійському стадіоні в Афінах Людмила покращує свій результат на 800 м — 1.55.96 і стає віце-чемпіоном Європи, отримавши при цьому "срібну шиповку Європи".

16 років свідомого життя Людмила віддала "королеві спорту"— легкій атлетиці. У її колекції спортивних досягнень є: 16 медалей чемпіонатів СРСР — 5 золотих і 6 бронзових за біг на 800, 1500 і 2000 м, призи і кубки за перемоги на VII літній Спартакіаді народів СРСР, на міжнародних змаганнях братів С. і Г. Знаменських 1981 р., на Кубках СРСР 1978, 1981, 1982 рр., Кубка світу — 1981 і срібна медаль чемпіонату Європи 1982 р. На змаганнях Л. П. Веселкова побувала в Німеччині, США, Канаді, Японії, Італії, Греції, Румунії, Югославії, Чехословаччині, Болгарії...

16 років у спорті — це чотири Олімпіади. Дві з них могли стати для Л. П. Веселкової переможними, але цьому завадили Т. Казанкіна, спортивні функціонери. Тоді Т. Казанкіна поставила вимогу перед тренером: "Або я, або Веселкова"... Вибрали Казанкіну.

В підсумку Л. Веселкову виводять зі складу збірної команди СРСР. Справедливість було відновлено тоді, коли Т. Казанкіну дискваліфікували за вживання наркотиків і негайно потрібно було відновити престиж держави на міжнародній арені.

Тоді спортивні функціонери згадали про Веселкову, яка завжди вела тільки чесну безкомпромісну боротьбу. І її буквально за кілька днів до поїздки в Італію повертають у збірну команду СРСР. Це було для неї несподівано, бо вона не знала про дискваліфікацію Т. Казанкіної.

Блискучою перемогою на Кубку світу — 81 в Римі і світовим рекордом з бігу на одну милю в Японії Людмила довела всьому світові, хто є кращим з бігу на середні дистанції.

В нашої землячки піднявся настрій, зміцнилося бажання змагатися і вигравати. Тепер все надії вона пов'язувала з Олімпіадою в Лос-Анджелосі. Але Національний олімпійський комітет 8 травня 1984 року проголосував проти поїздки радянської делегації на ігри в Лос-Анджелес. Це була помста США за їхній бойкот Московської олімпіади.

Для А. Веселкової це була просто трагедія, крах усіх надій. Але Людмила Павлівна витримала і ці випробування долі і не зламалася. Закінчила Ленінградський інститут фізкультури, працює інструктором-методистом спортклубу "Скороход", виховує трьох своїх дітей. Живе надією, що, можливо, держава виправить свої помилки і призначить їй спортивну пенсію, яку Л. П. Веселкова-Семенюта заслужила на рівні з Т. Казанкіною. Та й земляки мають знати і належно оцінити життєві і спортивні подвиги Людмили Павлівні.

Олександр МОСЕЙКО

(1950 р. н.)

Заслужений лікар України

Олександр Олексійович Мосейко народився 5 грудня 1950 року в сім'ї сільського інтелігента в районному центрі Гуляйполе Запорізької області. Батько, Олексій Григорович, за професією ентомолог, інвалід Великої Вітчизняної війни. Мати, Марія Тимофіївна, — медсестра. Старший їх

син Григорій — професіональний музикант, Олександр — лікар-стоматолог, дочка — провізор.

З дитинства любив малювати, але після закінчення Гуляйпільської міської СШ № 1 вчився у Запорізькому зубопротезному училищі, яке закінчив на відмінно. Далі був Полтавський стоматологічний інститут, який закінчив у 1975 році.

Свою трудову діяльність Олександр Олексійович почав у щелепно-лицьовому відділенні міської клінічної лікарні швидкої допомоги № 5 (тепер вона перейменована в Запорізький обласний центр екстремальної медицини і швидкої медичної допомоги (ЗОЦЕМ і ШМД) в 1976 році лікарем-ординатором під керівництвом професора І. В. Бердюка і завідуючої відділенням В. С. Кирченко.

Поступово освоював практичну медицину: гнійну хірургію, травматологію, онкологію. Захопився пластичними і косметичними операціями, які не тільки поправляють здоров'я, а й зовнішність.

У Олександра Олексійовича є авторське свідоцтво на розроблений і запатентований апарат для фіксації косних фрагментів нижньої щелепи. Запатентована методика закриття перфораційних отворів верхньощелепної пазухи. Працюючи у

розділі косно-пластичних операцій, О. О. Мосейко запатентував ще два винаходи по усуненню дефектів нижньої щелепи при несправному прикусі. Удосконалено ряд косметичних операцій по вживанню зубів, що отримало широке впровадження в стоматологічній практиці Запоріжжя.

У відділенні, яким Олександр Олексійович завідує з 1984 року, в основному працюють над усуненням природжених щілин губи і піднебіння. В народі ці дефекти називають "заячою губою" і "вовчою пащею". Змінюють форму носа, вушних раковин, підборіддя, усувають зморшки.

Хірург-стоматолог, завідуючий щелепно-лицьовим відділенням Запорізького обласного центру екстремальної медицини і швидкої медичної допомоги (ЗОЦЕМ і ШМД), куратор хірургічної стоматологічної служби області Олександр Олексійович є заслуженим лікарем України (1995) та відмінником охорони здоров'я України (1996). Він ще й провідний спеціаліст України по трансплантації зубів.

VII. НЕЗАБУТНІ

Віт КОСОВЦОВ

(1829- не раніше 90-х років XIX ст.)

Письменник, перекладач, драматург

Віт Андрійович Косовцов народився 8 липня (20-го за новим стилем) 1829 року в слободі Гуляй-Поле Олександрівського повіту Катеринославської губернії (нині Запорізька область) у дворянській сім'ї.

Приналежність до дворянського роду не завадила Віту Андрійовичу в міру власних можливостей і обставин життя стати на шлях сприяння розвитку української культури. Вищу освіту він отримав у Харківському університеті. Тут і почався шлях у літературу.

Свої перші статті, у яких йшлося про стан української літератури, Віт Андрійович надсилав до редакції часопису "Основа". В 1862 році журнал в № 9 друкує ґрунтовну кореспонденцію земляка під назвою "Чесна душа нашого народу." У статті автор виявив свої демократичні симпатії до простих людей "Убогих грішми і значністю, котрим правда божа і честь вище золота".

Неабиякі здібності Віт Косовцов проявив і у фольклористиці. Він записував колядки, народні пісні. Не менш активно працював на перекладацькій ниві. Віт Андрійович перекладав п'єси Шекспіра "Гамлет", "Коріолан" (перша половина 60-х років XIX ст.), комедію Ж.-Б. Мольєра "Кохання-лікар". На той час письменник жив у Харкові. У творчому доробку В. А. Косовцова і оригінальна п'єса "Характерник" та одноактна комедія "За сиротою Бог з калитою".

Поки що невідомою залишається дальша доля поета. Не маємо ми і відомостей про дату його смерті. Відомо тільки, що поет Грицько Кернеренко в 1899 році присвятив йому вірш "Старому поетові" (до 70-річчя від дня народження).

Микола КОРФ

(1834 - 1883)

*Барон, педагог, організатор
земських та недільних шкіл
для дорослих, письменник*

Микола Олександрович Корф — барон, гуманіст, практик, реформатор школи, борець за народну освіту — народився 2 липня 1834 року в Харкові. Батько, Олександр Федорович, — остзейський барон, а мати, Єлизавета

Тимофіївна Врем'єва — українська поміщиця, яка отримала в придане село Нескучне Олександрівського повіту Катеринославської губернії (нині Новоселківський район Донецької області — Авт.).

Коли хлопцю не виповнилося і року, померла мати. Через рік батько одружився вдруге, але мачуха зле поводитися з нерідною дитиною і малого хлопчика (у неповні шість років) відправляють до тітки у Воронежську губернію в село Погромця. Тетяна Тимофіївна Корф (за чоловіком) переїздить у село Вовче, яке належало Д. Д. Градовському, де була організована чудова "сімейна школа".

В 1842 році батько забрав сина у Новгород, де перебував тоді керуючим палатою державного майна.

Через рік батько відправив хлопчика у Ліфлянську губернію, в місто Верро, де дуже славився навчальний заклад Кремера (в деяких інших джерелах — Крюмера-Авт.).

За особистим визнанням самого барона у цьому закладі були закладені перші основи політичного і громадянського його розвитку.

Через два роки Миколу перевели у Петербург в пансіонат Олександра Яковича Філіпова, якому Корф зобов'язаний своєю педагогічною кар'єрою.

В 1848 році Микола Олександрович вступає в Царсько-сельський ліцей. Тут він читав такі книги, як "Дух законів" Монтеск'є, " Історію цивілізації в Європі" Гізо, захоплювався забороненими в той час " Записками по загальній історії" професора Лоренса. А на останнім курсі інспектор відібрав у нього твори Фейербаха.

Рано прокинулась у М. О. Корфа жага до літературної творчості. Ще в ліцеї він задумав перекласти трагедію Корнеля з оригіналу на німецьку мову. В той час написав три повісті, які залишилися в рукописах.

В 1854 році барон закінчив ліцей із срібною медаллю і поступив на державну службу в департамент міністерства юстиції. Ця служба тривала 1,5 року, бо душа прагла іншої діяльності. Він кинув службу в Петербурзі і поїхав у маєток матері в село Нескучне, яке дісталось йому у спадок.

18 січня 1857 року Микола Олександрович одружився на дочці одного із сусідів-поміщиків Марії Михайлівні Клевцовій. У селі він займався покращанням свого і селянського господарства, самоосвітою. Досконало знаючи французьку, німецьку і англійську мови, він передплачував кращі із журналів і газет. Дочки, Катерина і Марія, своєю освітою зобов'язані батькові. Він виїздив за кордон для вивчення шкільної справи на батьківщині Песталоцці. У такій серйозній і різноманітній підготовчій діяльності пройшло 10 років.

Згідно з 10-м народним переписом 1858 року титульний радник барон М. О. Корф володів селом Нескучним (84 чоловічого і 86 жіночого полу, 33 двори, 1490 десятин землі всієї, 50 десятин окладної землі), Пустирем Миколаївським (1000 десятин всієї землі, окладної — стільки ж) і селом Темирівкою (163 чоловічого і 181 жіночого полу душ, 1356 десятин 515 сажнів всієї землі. (Темирівка входить до Гуляйпільського району Запорізької області — Авт.).

Як землевласник і член дворянської корпорації барон Корф брав активну участь у дворянських зборах, у проведенні на місці селянської реформи 1861 року.

В 1866 році Микола Олександрович обирається гласним повітових і губернських земських зборів, а в 1867 — членом повітової училищної ради, а дещо пізніше — її головою. Тут він проявив себе талановитим організатором шкільної справи, започаткувавши у Олександрівському повіті Катеринославської губернії однокласні земські школи з трирічним навчанням. Ці заклади часто називали "корфівськими тризимками", бо заняття починалися пізно восени, в кінці жовтня — у листопаді, а закінчувалися на початку травня, що було пов'язано з польовими роботами, у яких діти брали участь. Ці школи Росія назвала "олександрівським дивом".

М. О. Корф розробив методику ведення уроку при одночасній роботі одного учителя з трьома класами.

В 1867 році завдяки старанням нашого земляка у селі Олександрівці (Гнедіно) була відкрита перша в Російській імперії земська школа, пізніше — в селах Времіївці, Залив'янці, Наталівці, Орестополі, Петрівці (Строганово).

Розпочинати нову справу було важко через відсутність потрібних вчительських кадрів і літератури, як для вчителів, так і для учнів. А головне — коштів. Тому Корф звернувся до населення за допомогою, сам віддавав гонорари від своїх творів, які друкував у "Экономическом указателе" Вернадського, "С-Петербургских ведомостях". Але цього було мало. І Микола Олександрович починає випускати "Звіти Олександрівської повітової училищної ради", де детально описує як організувати училищну раду, обов'язки членів її і попечителів шкіл, порядок відкриття народних училищ, їх програми, розподіл занять, проведення екзаменів, видача атестатів, плани шкіл. Прекрасна літературна форма "Звітів", простий, ясний, цікавий виклад їх, той внутрішній вогонь, яким вони були проникнуті, зразу ж привернули до них загальну увагу і співчуття по всій Імперії, до Сибіру і Кавказу включно.

Всього вийшло 5 таких "Звітів"..., які склали загалом 50 друкованих аркушів. Дякуючи "Звітам", і те, що робив Корф у глухій провінції, залишаючись майже безвиїзно у Олек-

сандрівському повіті, поширилось на всю Імперію, отримало загальноросійський інтерес і значення.

В кінці 60-х років дев'ятнадцятого століття барон Корф почав брати активну участь, крім "С-Петербургских ведомостей", ще у "Вестнике Европы" і "Народной школе", закидаючи їх своїми статтями і постійно нарікаючи на те, що в часописах не вистачає для нього місця. Щоб виправити цей недолік, він приблизно за 5 років надрукував один за одним 5 підручників для народної школи.

Перший підручник "Руководство к обучению грамоте по звуковому способу или как обучать грамоте ребят и взрослых" був надрукований в 1867 році, пізніше — "Русская начальная школа", "Наш друг", "Малютка" (первая книга после азбуки для народной школы и семьи) і "Наше школьное дело". Підручники мали великий успіх, багато разів перевидавалися і розходились по всій Імперії.

Крім підручників Корф створив ряд посібників: "Первоначальное правописание", "Задачник письменных работ" тощо.

М. О. Корф вів широке листування з різними людьми з питань взагалі школи і, зокрема, народної освіти, "від Колими до Кутаїсі, від Варшави до Омська".

— Біля 1000 цих листів, які належали 250 кореспондентам, — писав автор книги "Барон Н. А. Корф, его жизнь и педагогическая деятельность" М. А. Песковський, — стали матеріалом при складанні його біографії. (Але і це ще не все листування).

Одним із Корфовим кореспондентів був К. Ушинський.

З кінця 70-х років дев'ятнадцятого століття у нашому краї набувають поширення з'їзди вчителів. На них педагоги не тільки навчалися, знайомилися з новими методами роботи з дітьми та новою літературою, а й ділилися набутим досвідом.

Один з таких з'їздів вчителів було проведено в 1870 році у с. Гуляй-Полі Олександрівського повіту Катеринославської губернії. На з'їзд приїхало 48 вчителів. Вони давали показові уроки, обговорювали переваги своїх методів освіти, слухали лекції, які читав М. О. Корф. Ці з'їзди, які відбувалися в с. Нескучно-

му, м. Бердянську привернули увагу всіх прогресивних представників держави. На них за досвідом приїздили з усіх куточків Російської держави.

Методи навчання, які пропагував М. О. Корф, були досить прогресивними. Зокрема, він один з перших наголосив на необхідності викладання предметів у початкових класах рідною мовою. Популярність Корфа лякала чиновників і вони заборонили проведення вчительських з'їздів. Коштом великих зусиль їм вдалося відновити.

І все ж ... В 1870 році петербурзьке педагогічне товариство обрало М. О. Корфа своїм почесним членом.

В 1871 році Московський університет і московський комітет грамотності зробили те ж. 27 листопада того ж року Микола Олександрович мав бесіду з міністром народної освіти Російської Імперії графом Д. А. Толстим.

З Петербурга барон повернувся окрилений новими ідеями, прагненням послужити своєму народу, але у рідному Олександрівському повіті його чекало велике розчарування. Темна місцева землевласницька сила не захотіла мати барона Корфа своїм гласним і забалотувала його на земських виборах.

Ось що писав він про це 1 червня 1872 року Х. Д. Алчевській:
"20 мая я торжественно забаллотирован в уездные гласные 2/3 голосов на избирательном съезде земледельцев Александровского уезда. Ничего удивляться тому, что могла собраться шайка негодяев и пожелать избавиться от честного человека. Огорчает меня не эта шайка, а то безучастное отношение к вопиющей наглости со стороны 5-6 лиц, считавшихся порядочными и не только позволивших баллотировать себя после того, что в лице моем дана пощечина всем слугам дела, но и не промолвивших ни единого слова протеста...

... Я не перестаю служить делу народного образования словом и делом в тех местностях России, где пожелают услуг моих и в печати, что я не только не закрою той народной школы, попечителем которой являюсь, но постараюсь увеличить затраты на нее и развить

ее, но в уезде деятельность моя окончена: опыт состоялся, найдутся люди, то будет и дело, если не теперь, то со временем".

На самодурний-самоуправний вчинок землевласників Олександрівського повіту прозвучав крик обурення у пресі Росії. У Корфа знайшлися прихильники і захисники серед селян. Вони вибрали його у земські гласні на трьох із п'яти виборчих селянських з'їздах. Вибирали за відсутності барона, який після з'їзду землевласників виїхав за кордон.

В 1872 році М. О. Корф поселився із сімейством у Женеві (Швейцарія) і жив там до 1880 року. Сюди в 1873 році прийшов лист — подяка від Олександрівської училищної ради і аналогічний від земських зборів того ж повіту з пропозицією: "Прочитайте глубокоуважаемого барона Корфа принять звание почетного члена александровского училищного совета и войти с ходатайством в министерство народного просвещения об утверждении его в этом звании". Микола Олександрович, щоб врятувати дорогу йому справу, відмовився від пропозиції. Так обірвалася велика просвітницька діяльність великого громадського діяча, не вичерпна енергія якого страждала від розриву з батьківщиною.

Так він писав про це у своїх "Записках": "Сознаюсь, что тосковал я за украинскими степями не только в Петербурге, отталкивающим и однообразием природы и климатом, и еще кое-чем, но и из Женевы, где, стоя на берегу живописнейшего озера, не мог я не признавать того, что куда же равняться с такой красавицей моей унылой и часто неприглядной южно-русской степи, но родная мне эта последняя, и не променяю ее ни на лазоревую воду Роны, ни на позолоченные заходящим солнцем снежные вершины".

Щоб заглушити тоску по рідному краю, М. О. Корф за 6,5 місяців перебування в Женеві написав: три статті для "Вестника Европы", стільки ж — для "Народной школы", сім — для "Недели" і 18 "Писем на родину" в "С-Петербургские Ведомости" (всього більше 20 друкаваних аркушів), присвячених Росії і російській шкільній справі.

Крім того, він друкував статті про сучасний стан народної освіти за кордоном, які зібрав потім у брошурі "Итоги народного образования в европейских государствах".

Про те, як горіла і хворіла душа Корфа, про незгоди рідної народної шкільної справи, розповіла читачам його книга "Наши педагогические вопросы".

Не залишав барон за кордоном і педагогічної практики. Коли в Женеві його старшій дочці Катерині виповнилось 14 років, він організував там свою домашню школу, де щодня давав уроки з різних предметів, у т. ч. і із загальної історії. Школа проіснувала 7 років. Женевська академія наук обрала М. О. Корфа своїм почесним членом.

В 1880 році барон повернувся із-за кордону на батьківщину і почав вести роботу по організації недільних повторних шкіл.

Такі дві школи він утворив у рідному краї і випустив посібник "Руководитель для воскресних повторительных школ".

В 1881 році був дозволений з'їзд вчителів Херсонської губернії, який відбувся у липні під керівництвом Корфа. З'їзд пройшов як "праздник труженников народного образования". (І останній прижиттєвий тріумф М. О. Корфа).

У 1883 році барон був діяльним, активним. Він випустив у світ "Чтение для народа" — "Хлебный жук" (кузька), а в червні керував учительським з'їздом у Бердянському повіті, у вересні його обрано почесним попечителем "Гнединского ремесленного училища", заснованого Д. Т. Гнедіним у своєму маєтку на власні кошти.

13 листопада 1883 року М. О. Корф помер у Харкові на руках коханої дружини "от окончательного истощения жизненных сил", як визначили лікарі. З його ім'ям пов'язаний цілий етап у розвитку освіти у Запорізькому краї і, зокрема, на Гуляйпільлі.

Митрофан МУРАВСЬКИЙ

(1838-1879)

Революціонер-демократ

Український революціонер-демократ Митрофан Данилович Муравський народився в 1838 році в поміщицькій сім'ї на Харківщині. Коли йому було всього рік, сім'я переїхала в село Степанівку Олександрівського повіту (нині це село Гуляйпільського району) Катеринославської губернії.

Село було панське. У ньому і пройшло дитинство Митрофана. Хлопець надивився на важке життя кріпаків, на страшні приїзди справника та станового за подушною податтю чи рекрутами.

Трагедія селян, яких за найменшу провину били на поміщицькій стайні, і торгівля кріпосними залишили глибокий слід у душі і пам'яті малого Митрофана.

З 10 років М. Муравський навчається у Катеринославській гімназії. І тут знайшов собі друзів — книги. Ще мати навчила його читати і він захопився віршами Пушкіна, знав напам'ять багато творів Державіна, Жуковського, а пізніше зачитувався романами та повістями Марлінського, Дюма, Вальтера Скотта та інших. З четвертого класу гімназії захопився історією і перш за все його цікавили військові події. Старався і сам писати вірші про військові походи і битви.

Закінчивши гімназію в 1854 році, вступає до Харківського університету на юридичний факультет. Жадібно взявся за навчання, цікавився політичними новинами, адже йшла Кримська війна. В університеті знайомиться з Яковом Бекманом — сином дрібнопомісного дворянина Полтавської губернії. Вони часто зустрічалися, гуляли по місту, сперечалися на політичні теми, важко переживали поразку росіян у Кримській війні, вели розмову про знищення кріпосного права в Росії. Почали збирати книги, рукописні заборонені твори, що стало початком політичної бібліотеки. М. Муравський ретельно вивчав історію європейських революцій.

Часто збиралися на квартирі Я. Бекмана. Сюди приходили й інші студенти. Вони і стали ядром організованого на початку 1856 року таємного товариства. З семи чоловік п'ять були студентами-юристами. Це — діти людей скромних достатків. Та й батьки Муравського на той час вже не мали власності.

Студенти говорили і сперечалися, лаяли уряд, засуджували деспотизм царя Миколи I і його жорстокість до декабристів, читали твори, в яких критикували царизм.

У квітні 1856 року у Харкові були розклеєні рукописні листівки, написані, як пародія на царський маніфест про мир (на закінчення Кримської війни). Через місяць на стінах і парканах університету з'явилися рукописні афіші — звернення до росіян 1862 року, тобто з нагоди тисячолітнього ювілею Росії. Текст афіші повністю написав М. Муравський.

Листівки частіше стали з'являтися в Харкові. В них висміювалося місцеве начальство, починаючи з генерал-губернатора.

Після літніх канікул в 1856 році товариство збільшилось на 6 чоловік. Була складена і обговорена програма. Вона мала на меті революційним шляхом повалити самодержавство і встановити в Росії республіканський лад. Затвердили і статут товариства. Обрали президента і секретаря.

Товариству потрібна була література, особливо політична, тобто заборонена. Цю роботу доручили М. Муравському. Їхня організація стала одним із перших революційних товариств у Росії, яке виникло після Кримської війни. Але його членам бракувало одностайності. Одні (і їх більшість) стояли на революційно-демократичних позиціях, а частина — на конституційно-монархічних, та всі вони сприяли антикріпосницькому рухові.

М. Муравський був пристрасним прихильником широкої революційної пропаганди серед селян і солдатів, яких вважав рушійною силою революції.

З листопада 1856 по квітень 1858 року він працював, не покладаючи рук. Товариство тоді активізувало свою роботу, збільшився

його склад, готували матеріали для пропаганди в народі, розповсюджували літературу серед учнів навчальних закладів, організовували зв'язок зі студентами інших інститутів Росії.

Весною 1857 року М. Муравський написав відозву "До українців", в якій йшлося про поразку в Кримській війні, про те, що перш за все треба скинути царя і звільнити селян.

Постійний зв'язок налагодили з московськими студентами, які висилали книги. М. Муравський організував випуск рукописного журналу "Шпіц-бубе", який сатиричні картинки з університетського побуту зробили популярним.

На активність роботи М. Муравського мали вплив статті Чернишевського і Добролюбова, які друкувалися у журналі "Современник". Ідеї Чернишевського на все життя стали провідною зіркою для його діяльності.

В університеті тоді обстановка загострилася. Почалися студентські заворушення. Перша сутичка була в січні 1857 року. Двадцяти студентам загрожувало виключення з університету. М. Муравський з товаришами по товариству активно виступили на захист студентів і... поповнили список неблагонадійних. А це стало передумовою для виключення з університету. Якось весною 1858 року при зустрічі в коридорі університету з помічником інспектора Муравський не зняв кашкета і на зауваження не зупинився. Справу розглянули і його виключили з університету — в науку іншим. В знак протесту члени таємного товариства подали заяви про вихід з університету і їх виключили.

Взимку 1859 року М. Муравський приїхав до Києва. Його та інших харків'ян прийняли до університету. Незабаром вони організували літературний гурток (аналогічний харківському таємному товариству). Митрофан очолив рукописний журнал "Гласність", поширювали серед студентів твори О. Герцена (з яким гуртківці підтримували безпосередній зв'язок), М. Чернишевського, Т. Шевченка.

Він бере активну участь в організації (кінець 1859 року) недільних шкіл, вбачаючи в них засіб для ведення революційної пропаганди.

Та в січні 1860 року в Харкові заарештували одного члена таємного товариства. При обшуку в нього знайшли листи і виїшли на Київ. 1 лютого заарештували також і М. Муравського, в якого виявилась ціла бібліотека творів Герцена та заборонених книг різних авторів. Посадили в секретний каземат Київської фортеці. Потім всіх звезли у Харків і судили. Муравського вислали у Бірськ Оренбурзької губернії.

І тут Митрофан Данилович поринає у роботу, веде листування з друзями, знайомиться з учителями повітового училища, організовує недільні школи в селах повіту, проводить літературні збори. Щоб мати кошти на прожиття, іде працювати писарем у земський суд. За дозволом начальства в кінці березня 1862 року переїздить до Оренбурга, влаштовується писарем в губернське управління оренбурзьких киргизів. Посилено готується до вступу в університет. Та на початку 1862 року його знову заарештували і посадили в Петропавловську фортецю в м. Санкт-Петербурзі. В листопаді цього ж року засудили на 8 років каторги з наступним поселенням в Сибіру.

Покарання відбував у Нерченській каторзі, а з 1870 року переведений на поселення в Оренбурзьку губернію.

Десять років ім'я М. Д. Муравського не фігурувало в поліцейських документах і тільки в 1874 році знову з'явилося в жандармських донесеннях. Він був заарештований за пропаганду революційних ідей серед селян і притягнутий до суду разом з групою у справі, названою "Процес" (група учасників ходіння в народ).

Революціонер-демократ М. Муравський також приєднався до народників, побачивши в них можливість дальшої боротьби. Понад чотири роки йшло слідство. Але, і перебуваючи в тюрмі, він знайшов спосіб переговорів з ув'язненими, вів боротьбу з жандармським слідством. Його камера була своєрідним училищем. Весь матеріал проти слідчої комісії редагував сам. Одночасно листувався з друзями на волі. Дещо з листування збереглося. В одному з листів М. Муравський про себе писав так: "Я не был ни героем, ни борцом и много сказать о себе мне нечего. Единственное крупное достижение, которое я признаю за собой, это

то, что я всегда был смел без нахальства и осторожен без хитрости. Мне думается, что моя жизнь — это типичная жизнь честного человека, прожившего свой век в русском царстве".

В січні 1878 року (суд проходив з 18 жовтня 1877 по 23 січня 1878 року) в Петербурзі М. Муравського було засуджено на 10 років каторжних робіт. Помер у 1879 році в Новоборисівському центрі Тамбовської губернії.

Іван РАЧИНСЬКИЙ

(1861 - 1921)

*Композитор, музикальний критик,
поет і перекладач*

Майбутній композитор Іван Іванович Рачинський народився 13 лютого 1861 року в селі Темирівці Олександрівського повіту Катеринославської губернії (нині Гуляйпільський район Запорізької області). Його мати була освіченою людиною, навчила сина грати на піаніно. Навчався він у Харківській 3-й гімназії. А в червні 1881 року одержав атестат зрілості і вступив до Петербурзького університету на юридичний факультет. І у травні 1886 року одержав диплом юриста. Одночасно з відвідуванням університету І. І. Рачинський слухав лекції в консерваторії (музичні твори почав писати, ще навчаючись в гімназії. Написав казку для скрипки і фортепіано. Згодом пише кілька п'єс для фортепіано).

По закінченні навчання в університеті включився в музичне життя Петербурга, став членом Петербурзького товариства музичних зборів, виступав у пресі з критичними статтями, писав романи. Тріо, квартети, симфонію, в яких використовував українські народні пісні. Більшість творів І. І. Рачинського була опублікована ще за життя композитора.

В 1904 році перекладає і друкує філософську поему староримського поета Лукреція Кара "Про природу речей". Вона була

прихильно зустрита громадськістю. Вдруге цю поему Іван Іванович переклав у 1913 році і видрукував її того ж року в Петербурзі.

І. І. Рачинський був всебічно обдарованою людиною — композитор і музикальний критик, поет і перекладач, добре знав латинську, німецьку та італійську мови, знався і на живописі та культурі. Любив багато мандрувати. Відвідав Грецію, Єгипет, Китай, Францію, не обминув Єрусалим, де вивчав і архітектуру. Він придбав багато картин і скульптур, вони розміщалися на квартирі та дачі в Петербурзі. Не раз приїздив і в рідні місця: адже після смерті матері Анни Францівни Корф-Рачинської у 1881 році одержав родовий маєток у с. Темирівці-2. Та з 1898 року оселився в Петербурзі, відпочинок проводив біля моря.

В період першої світової війни композитор працював у редакції "Российской музыкальной газеты". Влітку 1918 року газета закрилась через відсутність паперу і кваліфікованих кадрів. Тоді І. І. Рачинський залишився без роботи і коштів до існування, довелось почати розпродаж майна. Спершу пішла бібліотека, згодом і скульптури, а тоді — й меблі.

У квартирі залишились порожні кімнати. Композитор не міг цього пережити і виїхав на південь, у Севастополь. Туди дещо раніше поїхав його друг — композитор В. Сокальський. За його допомогою І. Рачинський думав і собі знайти притулок, та друга вже не застав живим (той помер у Севастополі у 1919 році).

І. І. Рачинського останній раз бачили в 1921 році в Севастополі. Він ходив змарнілий і голодний — мав вигляд жебрака. І, на жаль, дата його смерті не встановлена. Не знайдена й могила. Ім'я його було забуте, твори не виконувалися.

Випадково, працюючи в архівах міста Полтави над дослідженням, композитор і музикознавець Л. Кауфман натрапив на програму одного симфонічного концерту, де разом з відомими творами була і сюїта І. Рачинського "Елевзінські містерії", яка прозвучала у Полтаві 21 січня 1913 року і мала схвальні відгуки у пресі. Це зацікавило Л. Кауфмана і, риючись в архівах Ленінграда, Москви, Харкова, Сімферополя, Севастополя і Судака, він зміг відтворити творчий шлях українського

композитора. Паралельно знайшов у архівах відомості про І. І. Рачинського і київський музикознавець Микола Гордійчук.

На початку 1972 року музикознавець і композитор Л. Кауфман побував у нашому районі. Зустрічався з колективом музичної школи, де розповів про творчий шлях талановитого митця, нашого земляка, влаштував прослуховування магнітофонних записів його творів у виконанні київських митців.

Гуляйпільському краєзнавчому музею передані фотокопії і портрет композитора, обкладинки збірників романсів, поеми Л. Кара "Про природу речей", першої сторінки листа до поета М. М. Мінського від 15 грудня 1893 року і диплома про закінчення університету.

Грицько КЕРНЕРЕНКО

(1863 — рік смерті невідомий)

Український поет

Грицько Кернеренко — це літературний псевдонім Григорія Борисовича Кернера, німецького єврея за походженням, українця духом. Народився він 1863 року в слободі Гуляй-Полі Олександрівського повіту Катеринославської губернії в сім'ї багатого заводчика.

Майбутній український поет закінчив Сімферопольську гімназію, Вищу освіту здобув у Харкові і Мюнхені (Німеччина). Тут вчився хліборобству в політехнікумі. В 1908 році хазяйнував у своєму маєтку в Гуляй-полі.

В 1890 році у Харкові видано першу збірку творів Грицька Кернеренка, в 1891 році — там же збірник "Щетинник", а в 1896 році — збірник поезій "В досужий час", яку різко розкритикував Павло Грабовський у статті "Дещо про творчість поетичну".

В 1908 році у Києві вийшла поетична антологія "Українська

Муза", куди увійшли твори Грицька Кернеренка. Крім того, його вірші друкувалися в "Складці" Александра, "Новостях", "Літературно-Науковому Віснику", "Громадській Думці", "Акордах", "Розвазі" та ін.

В 1910 (за іншими даними в 1909 — Авт.) році в рідному місті поета Гуляй-Полі в друкарні Н. Лібмана надруковано підсумкову книгу Грицька Кернеренка "Менти натхнення". Видання солідне, в лідерині, з портретом автора, чимале за обсягом (близько 300 сторінок).

Також поет займався перекладом з німецької, російської, єврейської творів Г. Гейне, О. Пушкіна, С. Надсона, С. Трюдома, Мінського, Шолома-Алейхема, С. Фруга, Апухтіна та інших поетів.

Знали Грицька Кернеренка як поета визначні майстри українського поетичного слова Іван Франко і Павло Грабовський, письменник-сатирик Анатоль Гак.

Грицько Кернеренко брав приклад у своїй творчості із Т. Г. Шевченка. Йому присвятив кілька поезій, зокрема "До 37-х роковин смерті Т. Шевченка".

На жаль, рік смерті українського поета Грицька Кернеренка невідомий.

ЯКІВ КУДРЯ

(1877 - 1962)

Чабан-орденоносець

Яків Герасимович Кудря народився 10 листопада 1877 року.

Коли наприкінці 1936 року в колгоспі імені Ілліча Гуляйпільського району організували вівчарську ферму, чабаном призначили одного з найстаріших колгоспників дідуса Якова Герасимовича Кудрю. Від того часу і до війни він залишався незмінним чабаном.

Спочатку Я. Г. Кудря заходився коло обладнання приміщення. За кілька днів він утеплив його. В артільній майстерні, а й часто дома, готував різні речі, які були потрібні йому на фермі. Далі — подбав про корми, які старанно підібрав і

склав. Але не це було кінцевою метою чабана. Треба ще було добитися прибутковості ферми, продуктивності овець.

З початком весни дідусь виганяв свою отару на пасовисько. В дні окоту він був дуже уважним до овець. Ягнят доглядав і виношував сам. Не пропускав строки парування овець, доглядав вівцематок і плідників, суворо дотримуючись зоотехнічних вказівок.

За стахановську роботу в 1938 році Яків Герасимович Кудря був нагороджений орденом "Знак Пошани". Правління колгоспу імені Ілліча преміювало його вівцею з приплодом і 100 карбованцями і направило дідуса в будинок відпочинку.

"Висока нагорода, — писала 4 березня 1939 року Гуляйпільська районна газета "Сталінським шляхом", — ще більше піднесла виробничий ентузіазм стахановця-чабана. В цьому році Яків Герасимович добивається одержати від вівцематок 175 процентів приплоду".

Яків Герасимович Кудря помер 25 січня 1962 року.

Елисей КАРПЕНКО

(1882 - 1933)

Драматург, актор, театральний діяч у США

Елисей Андрійович Карпенко (псевдоніми: Український, Олег Азовський, Є. А. Айра, Степовий гість, Шашура Олександра, Андрій Лютня та ін.) — відомий український драматург, актор і театральний діяч у США народився 11(23) червня (за іншими даними 14 липня-Авт.) 1882 року в слободі Гуляй-Поле Олександрівського повіту Катеринославської губернії (тепер Запорізька область) в сім'ї селянина. Жили вони тоді на Великій вулиці (нині — 9 Січня).

Закінчивши двокласну церковнопарафіальну школу, Елисей став сам заробляти на шматок хліба. Спершу служив візником, згодом слюсарем на місцевому заводі.

В 1901 році в Гуляй-Полі організовується любительський драматичний театр. Елисей Андрійович стає одним із найактивніших акторів. А у квітні 1906 року зі створенням в Гуляй-

Полі "Союзу бідних хліборобів" входить до активних його членів. Невдовзі з мандрівним театром покинув Гуляй-Поле і це врятувало від арешту.

В роки першої світової війни Єлисей Андрійович працював у одній із контор в Донбасі і писав п'єси, в яких палала ненависть до багатіїв і експлуататорів народу.

Згодом його прийняли до трупи Миколи Садовського, з якою він об'їздив майже всю Україну, чудово грав на сцені. Мав тісні зв'язки з драматургом Іваном Карпенком-Карим.

Напередодні революції 1917 року прибув до рідного Гуляйполя уже відомим в мистецьких колах як актор і драматург. Його п'єси "Неприкаяний батько" і "Під терновим вінцем" мали великий успіх у гуляйпільців.

Тут і застала його лютнева революція. Почав підтримувати більшовиків, не у всіх питаннях погоджувався з Н. І Махном, на одних зборах виступив з різкою критикою вчинків Махна і тоді, боячись розправи, втік за кордон.

Єлисей Карпенко писати почав рано. Першу п'єсу написав у Гуляй-Полі для самодіяльного театру. Перу драматурга належить більше двадцяти п'єс ("Земля", "Білі ночі", "Осінні ночі", "В наймах у Доробкевича", "Бунт", "Негритьянська дівчина", "Похмура Америка", "Червона правда", "Момот Нір", "В долині сліз", "Едельвейс" та ін.).

Єлисей Андрійович писав фейлетони, повість "В степах", театрознавчі статті.

В 1924 році Є. А. Карпенко переїздить до Америки. В Нью-Йорку стає режисером і актором українського робітничого гуртка. Проводить культурно-освітню роботу серед українців, викладав на українських вчительських курсах. Мав зв'язки з Комуністичною партією США, членом якої став у 1925 році.

Єлисей Андрійович завжди тужив душею за рідним краєм, прагнув повернутися на батьківщину, та не судилося, помер 24 грудня 1933 року в Нью-Йорку. З великими почестями похований на кладовищі "Оливкова гора".

Олександр СЕМЕНЮТА

(1885 - 1910)

Один з керівників «Спілки бідних хліборобів»

Олександр Костянтинович Семенюта народився в 1885 році в Гуляйполі в бідній селянській сім'ї (батьків по-вуличному називали Кириченками). До школи ходив усього дві зими, а дитячі та юнацькі роки провів у наймах, то в поміщиків Классена або Нейфельда, то в багатія Борульки (жив на Пісках).

Коли у кінці 1906 року організувалася "Спілка бідних хліборобів" (організація анархістів-комуністів), у неї входив і О. Семенюта.

В кінці 1906 року Олександра взяли на військову службу в Одесу, але довго тут не пробув, бо з першого дня почав агітацію серед солдатів. Дизертирувавши з армії, прибув на Різдва в Гуляйполе, а звідти відправився в Катеринослав (нині Дніпропетровськ), де відразу перейшов на нелегальне становище. Тут його знали під кличкою "Дядькімо". Таке ім'я йому дали за те, що він говорив тільки українською мовою.

О. Семенюта часто надвідувався до Гуляйполя. Він вважався одним із спеціалістів по експропріації грошей у поміщиків та капіталістів. Зокрема, він організував напад на склад Шиндлера (на станції Гуляйполе). Опісля на вилучені гроші було придбано багато зброї та політичної літератури.

Дружина Олександра Уляна пригадувала: "До нас додому приходило по 30-40 чоловік. Читали літературу і сперечалися, як кажуть, до ножа. Особливо великі суперечки виникали між братами — Олександром і Прокопом. Часто збиралися в піщаних кар'єрах, ніби на богомілля. Тоді мешканці — піщани казали: "О, вже баптисти збиралися в глинищі, молитися будуть".

В хаті Олександра часто на гектографії друкували листівки.

Семенюта переховувався у своєї тещі на Гурівці, у братів Пилипа та Гната Онищенків, у Сави Тимошенка, Никона Колісника, Ісаака Фріца. Тому й поліції довго не вдавалося його знайти, хоч прикмети були розповсюджені і суперечливі.

"Олександр Семенюта малий на зріст, кремезний, плечистий, смаглявий брюнет. Обличчя худорляве, вилицювате, ніс горбатий, очі глибоко в орбітах, чорні стирчкуваті вусики. Сутулуватий, рухається швидко і вправно, вдягнутий у чорне пальто до колін, синій картуз з великим козирком, буває і у французькій кепці. Нагадує монгольський тип."

А по інших поліцейських документах його характеризували так: "Середнього зросту, широкий у плечах, сутулуватий, голова висунута вперед, ноги трохи криві, руки завжди в кишенях, блондин, стрижений, ніс трохи горбатий, вуса малі темнорусі."

Після арешту Вольдемара Антоні (3 жовтня 1907 року) Олександр разом з братом Прокопом став, по суті, керівником "Спілки бідних хліборобів". Та в організацію поліція заслала агента і тому було заарештовано декілька її членів. Його ліквідували Олександр Семенюта й Іван Левадній 1 червня 1908 року.

Після цього Олександр зник з Гуляйполя і проживав у Катеринославі під прізвиськом Коробки. Потім знову повернувся в Гуляйполе.

В ніч на 28 липня 1908 року під час чергового обшуку поліція випадково зайшла у двір І. Левадного, де зібралися анархісти-комуністи. У перестрілці було поранено Прокопа Семенюту, якого Олександр вивіз із двору Левадного, але гарба зламалася. І Олександр переніс брата у двір Зуйченка і дав Прокопу наган. Коли поліція почала їх оточувати, Прокіп застрелився, а Олександру вдалося вирватися з кільця.

По смерті брата Олександр залишився на волі і практично став керівником "Спілки"... Поступово кільце переслідувань навколо нього звужувалося і він перебирається спочатку в Бесарабію, далі — у Францію, а тоді — у Бельгію. Звідти листувався з рідними та товаришами. Написав листа і приставу Караченцеву: "... Пане пристав, я чув, що ви мене дуже шукаєте і бажаєте бачити. Якщо це так, то прошу пожалувати в Бельгію, тут свобода слова і можна вільно поговорити".

Восени 1909 року О. Семенюта повернувся в Гуляйполе, щоб помститися приставу Караченцеву за брата і товаришів. Довгий час Семенюта готував замах на пристава.

Через С. Сокруту Олександр передав записку керівникові драмгуртка Петру Лебедю, щоб той підготував виставу на 21 листопада 1909 року. Це завдання було виконано. Тоді Семенюта через квартиру кинув Караченцеву листа, в якому вказував день і час його страти. Відтоді пристав ходив у оточенні охорони. Семенюта знову підкинув листа приставу з вимогою, щоб 21 листопада той прибув на виставу, а інакше буде зірвано будинок і знищена вся сім'я. В театр (нині на цьому місці 8-квартирний будинок біля колишнього райкому партії) Караченцев прибув з охороною. Коли вистава закінчилася, люди почали виходити з театру. Вийшов і пристав, але додому не дійшов. Після цього газети повідомили про смерть пристава.

За вбивство пристава в Гуляйполі були проведені арешти. Взяли під варту 10 чоловік. 5 січня 1910 року О. Семенюта хотів їх звільнити при відправці з Олександрівська в Катеринославі, але акція не вдалася.

В березні 1910 року він зробив спробу звільнити гуляйпільців у Катеринославі при відправці їх на військовий суд, але знову потерпів невдачу.

1 травня 1910 року Олександр Семенюта загинув, ставши жертвою підлої зради. Він з Григорієм Борисовим, зв'язковою гуляйпільської організації Марусею Півневою та бойовиком під кличкою "Турок" направлявся в Катеринославі по зброю та літературу. Олександр з Півневою зайшли до хати Григорія Шаровського, попросились перебути два дні. Господар відправив їх на горище, а сам розповів братові Петрові, а той сказав попові Дмитру, який і повідомив поліцію.

Всю поліцію підняли на ноги. Хату Г. Шаровського оточили. На пропозицію здатися Олександр відповів пострілом з револьвера. Поліція відступила. Олександр міг би скористатися цим і зникнути, але він не міг кинути вагітну Півневу. В цей час прибуло ще 25 стражників. Перестрілка велася з четвертої години ранку до одинадцятої години дня. Потім підпалили хату, пожежники її загасили, бо поліції Семенюта потрібен був живий. І тільки увечері 1 травня пожежний староста увійшов до хати.

Олександр Семенюта був мертвий, а Марія Півнева — поранена. Щоб не дістатися живим у руки поліції, він застрелився.

Олександр Костянтинович загинув. Залишилася дружина з двома малолітніми синами: Сергійкові було три роки, Іванкові — понад рік.

Вольдемар АНТОНІ

(1886 - 1974)

Один з керівників «Спілки бідних хліборобів»

Вольдемар Генріхович Антоні народився 4 червня 1886 року в Гуляйполі, в сім'ї чеського емігранта Генріха — Андрія Алойловича Антоні. Мати його — німкеня Сусана Яківна Бенеліс.

Вольдемар дві зими ходив до земської школи, на тому й закінчився курс науки. А в 13 років довелося йти працювати в ливарний цех заводу Крігера (нині ВАТ "Гуляйпільський "Сільмаш"), щоб заробити на шматок хліба.

Коли Вольдемару виповнилось 16 років, сім'я переїздить до Катеринослава (тепер Дніпропетровськ — Авт.). Батько влаштувався машиністом, а Вольдемар — учнем токаря на трубному заводі (селище Амур).

У місті Антоні увійшов у есерівську групу. Після розгрому страйку робітників в 1903 році юнак виїжджає в м. Пологи, де влаштовується в залізничне депо. Він організовує серед ровесників гурток і веде пропаганду проти капіталістичного ладу і царизму.

В 1905 році за страйк Вольдемара Антоні відправили в Бердянську в'язницю. Але під тиском революційних подій через місяць звільнили. Опинившись на волі, він їде в Москву. В Замоскворіччі працював токарем на заводі Шмейля і увійшов до соціал-демократичного гуртка, а згодом — до робітничого комітету.

На початку 1906 року В. Антоні повертається до Гуляйполя. Поступає на завод Крігера.

У квітні 1906 року організовує "Спілку бідних хліборобів", чле-

ни якої мали анархо-комуністичні погляди. У гуртку заняття проводив Вольдемар, який став не тільки організатором, а й головним пропагандистом гуляйпільської організації анархістів-комуністів.

В Гуляйполі Антоні мав кличку "Дон-Кіхот".

В жовтні 1907 року поліція арештувала Вольдемара, не зважаючи на катування, він не видав товаришів. Його відправили до Олександрівської в'язниці, в якій він пробув місяць.

Визволила його молодша сестра Юзефа, яка добилася аудієнції у катеринославського губернатора. Той наказав поліцмейстрові випустити Вольдемара на волю. Поліцмейстер виконав наказ, але наказав гуляйпільській поліції заарештувати Антоні.

У Гуляйполі, не доходячи свого двору, він зустрів брата Костянтина, який повідомив, що по нього приходила поліція. З Гуляйполя В. Антоні повертається в Катеринослав, а звідти — в місто Хотин поблизу австрійського кордону і переходить на нелегальне становище під кличкою "Пантелейко". Тут проводив революційну роботу разом з Олександром Семенютою.

Весною 1909 року Вольдемар приїздить в Гуляйполе, щоб поквитатися з приставом Караченцевим, до нього приєднався і О. Семенюта. Але задумане здійснити не вдалося.

В кінці грудня 1909 року В. Антоні з фальшивим паспортом на ім'я Григорія Андрійовича Ляпунова перейшов австрійський кордон.

Жив у Швейцарії, Франції. В Марселі поступив на комерційне судно матросом і в жовтні 1910 року висадився в Буенос-Айресі (Аргентина).

Лютнева революція в Росії застала В. Антоні на польових роботах в Аргентині.

В 1918 році в Буенос-Айресі організовується південноамериканська федерація російських робітників. Головою першого з'їзду обирається В. Антоні. До федерації входило дві тисячі організацій робітників. Видавалася газета "Голос труда". За дорученням федерації В. Антоні в тому ж році організує в місті Сарате, де було багато робітників на бойнях-холодильниках, робітничий союз.

В Уругваї Антоні в 1919 році одружився з емігранткою, дівчиною в Таганрога Надією Забеліною. Мали вісьмох синів.

В 1920-1922 роках він редагує газету "Голос труда". Потім виїхав до Монтевідео (Уругвай), де працював ливарником. Тут вступає до культурно-освітньої робітничої організації, бере участь у робітничих страйках і маніфестаціях. Допомогає відкрити російські школи в Монтевідео і російській колонії Сан-Хар'єр. Тут організовує й селянську спілку.

В 1924 році безробіття в Монтевідео змусило В. Антоні з сім'єю поселитися в лісистій місцевості департаменту Пайсанду, де став пасічникувати. Тут зблизився з уругвайськими комуністами і згодом стає членом Комуністичної партії Уругваю.

У 1931 році хазяїн виселив пасіку В. Антоні і йому довелося поселитися на острові в лісистій місцевості за 50 кілометрів від міста. Тут він відірвався від партії і вийшов з неї, пробувши три роки її членом.

З початком Великої Вітчизняної війни В. Антоні приймає рішення організувати допомогу своїй батьківщині. Він стає ініціатором проведення зборів земляків-політемігрантів, організував їх в комітет допомоги Радянському і Червоному Хресту. Гроші відсилали до радянського посольства в Монтевідео, а пізніше — в Слов'янський союз в Уругваї.

Від міста Пайсанду був делегатом першого Слов'янського конгресу Латинської Америки і увійшов до складу його комітету. На конгресі виступив з промовою на захист миру.

Після війни комітет перетворився в клуб ім. М. Горького. Один час його головою був В. Антоні, працював секретарем і взагалі керував ним ідейно, як і сам казав, у соціал-демократичному напрямку.

Мріяв повернутися на Батьківщину, щоб будувати там комунізм. Цими ідеями запалив і синів. І в 1962 році з трьома синами — Володимиром, Аркадієм, Артуром, невісткою й двома онуками на судні китобійної флотилії "Слава" прибув до Одеси. Звідти поїхав до Казахстану — бо ще в Уругваї просив радянське посольство направити туди, де важче. Поселили їх в радгоспі "Пахта-

Аран" — це була зона, де після відбуття покарання поселяли "вогров народ", але В. Антоні про це не знав. Хлопці працювали механізаторами, а 77-річний патріот збирав у полі під палючим сонцем бавовну. Жили в сімох спочатку в кибітці, потім у глинобитній мазанці. Умови життя були "дикими" і В. Антоні мріяв про переїзд на Україну, де жила сестра Юзефа. Брата Костянтина розстріляли фашисти під час Великої Вітчизняної війни.

В. Антоні доживав останні дні у м. Нікополі, в обласному центрі не дозволили оселятися.

Приїздив до Гуляйполя.

Вольдемар Генріхович Антоні помер 15 травня 1974 року в Нікополі. Там і похований гуляйпільський революціонер.

Євген ВУЧІЧЕВИЧ

Художник

В 1939 році на околиці міста Гуляйполя жив старий художник Євген Дмитрович Вучічевич. Погляди його на життя, на природу, на мистецькі смаки були дуже спорідненні з поглядами і смаками І. І. Левітана — художника російської природи.

Сорок, приблизно, років (маємо на увазі до 1939 року — Авт.) тому молодого художника запрошували до участі у виставках за кордоном — в Берліні і Лондоні. Видатні художники бачили в юнакові неабиякі здібності. Його самостійна виставка, організована в колишньому Катеринославі (тепер — Дніпропетровськ) привернула увагу глядачів і мистецьких сил міста.

Але в ті часи художник, творець не мав ґрунту під собою для здійснення своїх цілей, для розквіту таланту. Євген Дмитрович один з багатьох художників, які не розвинули як слід своїх творчих можливостей до революції.

Євген Дмитрович об'їхав майже всю колишню Росію і на схилі літ оселився в степовому Гуляйполі. На його картинах природа Гуляйпільського району, є і головна алея Гуляйпільського міського парку.

Вучічевич — лірик по натурі, по характеру, він любив природу і в міру своїх здібностей оспівував, одухотворяв її. Картини Є. Д. Вучічевича в тридцяті роки минулого століття можна було бачити в багатьох культустановах Гуляйполя. Художник жив скромно, дружив з природою, любив життя.

Нестор МАХНО

(1888 - 1934)

*Провідник повстанського руху
часів громадянської війни*

Нестор Іванович Махно народився 26 жовтня 1888 року в с. Гуляйполі Олександрівського повіту Катеринославської губернії (тепер — Запорізька область — Авт.) у бідній селянській родині. Він був п'ятим сином.

На восьмому році життя Нестора віддали до Гуляйпільської другої школи. Навчався легко, але був непокірний, "кручений". З 12 років, по закінченні школи, пішов у "люди", але важкий характер не давав йому довго затримуватися на одному робочому місці. Довше за все він працював у маленькій гуляйпільській друкарні, де навчився ремеслу складача. 16-річним Нестора взяли на завод Крігера в ливарний цех.

Революція 1905 року перевернула життя сімнадцятирічного юнака. 5 серпня 1906 року Вольдемар Антоні (однокласник Махна) і Олександр Семенюта утворили в Гуляйполі групу анархістів-комуністів "Спілка бідних хліборобів". Невдовзі її членом став і Нестор Махно. За революційно-терористичну діяльність вперше його заарештували в 1907 році, вдруге — 28 серпня 1908 року. Військово-польовий суд 22 березня 1910 року засудив Н. І. Махна до страти через повішання. Але Несторові не було 21-го року, тобто він був ще неповнолітнім, а стра-

чувати неповнолітніх не велів закон, і за клопотанням матері йому змінили вирок — на довічне ув'язнення.

З Московської Бутирської в'язниці Нестор вийшов у перших числах березня 1917 року і, не затримуючись, вирушив у Гуляй-Поле, де з головою поринув у громадське життя села. Утворив Селянську спілку, яка в середині 1917 року була перейменована на Раду робітничих і селянських депутатів. З середини серпня Махно розподілив землі поміщиків та колоністів між селянами, з розрахунку на кожного члена сім'ї. На конфіскованих землях селяни Гуляйпільщини утворили сільськогосподарські комуни, ініціатором організації чотирьох був Нестор Махно. В комуні № 1 працювала і перша його дружина Настя Васецька, з якою Нестор одружився. До жовтня 1917 року вся земля на Гуляйпільці, що перейшла від поміщиків, лежала зорана і засіяна озимими.

Махно вже в 1917 році запропонував безпосередній натуральний товарообмін між виробниками продуктів харчування й інших категорій споживачів товарів. Експерименти, що пов'язують з більшовиками, проводилися в Гуляй-Полі раніше і рішуче, ніж Леніним і його прихильниками в Росії.

Разом з іншими Н. І. Махно організував Революційний Комітет, який створив загін, до котрого увійшла й "Чорна гвардія".

Наприкінці квітня 1918 року Н. І. Махно разом з іншими місцевими революціонерами через Нижній Дон їде в Царицин (нинішній Волгоград), а звідти в Москву, де зустрічається із Я. М. Свердловим і В. І. Леніним, а потім повертається до Гуляй-Поля і проводить свої "революційні операції".

В 1918 році в Астрахані в газеті "Мысли самых свободных людей" було надруковано вірш "Призыв" Нестора Махна (під псевдонімом "Скромный").

25 липня 1918 року Нестор Махно, Олексій Чубенко, брати Семен та Пантелій Каретники, Сидір Лютий, Олексій Марченко, Захар Гусар поклали початок повстанського селянського руху на Україні (на горищі у Микити Лютого).

28 грудня 1918 року Катеринославський губернський Військово-Революційний Комітет доручає Н. І. Махну командування військами Катеринославщини.

Перший районний з'їзд махновців відкрився 23 січня 1919 року в с. Велика Михайлівка, що на Покровщині Дніпропетровської області.

Другий районний з'їзд селян, робітників і повстанців зібрався 12 лютого 1919 року в с. Гуляй-Поле.

21 лютого 1919 року утворилася 1-а Задніпровська Українська Радянська дивізія у складі трьох бригад. Командиром 3-ої бригади призначили Н. І. Махна. Далі її перейменували в Першу Революційно-Повстанську Українську дивізію, а ще пізніше — в Революційну Повстанську армію України (махновців).

10 квітня 1919 року відкрився третій районний з'їзд селян, робітників і повстанців.

У квітні 1919 року за взяття м. Маріуполя Махна нагородили орденом Червоного Прапора № 4.

4 червня 1919 року К. Є. Ворошилов вручив у Гуляй-Полі комбригові Нестору Махнові орден Червоного Прапора за успішні бойові дії проти білогвардійців у березні-квітні 1919 року.

На початку літа 1919 року більшовики оголосили Н. І. Махна поза законом.

27 липня 1919 р. в с. Сентове, побіля Олександрії Херсонської губернії, за ініціативи Махна був скликаний з'їзд повстанців Катеринославщини, Херсонщини і Таврії.

1 вересня 1919 року в Добровеличківці під керівництвом Махна відбулись збори командирів, на яких розглядалось питання про перейменування повстанських збройних сил. Їх перейменували у Революційну повстанську армію України (махновців). Штаб армії очолив Нестор Махно, його заступником став Віктор Білаш. Армія складалася з чотирьох корпусів — 1-го Донського (командир Калашников), 2-го Азовського (Вдовиченко), 3-го Катеринославського (Гавриленко), 4-го Кримського

(Павловський), загальною кількістю 40 тисяч бійців, в т. ч. десять тисяч кінних.

7 жовтня махновці взяли рідне Гуляйполе, яке на radoшах перейменували в Махноград.

20 жовтня 1919 року відбувся районний з'їзд селян і робітників у м. Олександрівську.

В середині січня 1920 року Махно і бійці його армії іменем всеукраїнського ревкому були знову оголошені поза законом через те, що відмовилися йти на польський фронт. І, починаючи з цього часу, між махновцями і комуністичною владою почалася жорстока боротьба, яка тривала 9 місяців.

В січні 1920 року Махно хворів висипним тифом у важкій формі.

Вбити Махна було прагнення більшовиків протягом усього літа 1920 року.

Увесь 1920 рік, а також і в наступному радвлада воювала з махновщиною під знаком боротьби з бандитизмом.

Протягом весни і літа 1920 року махновцям довелося воювати не з окремими червоноармійськими частинами, а по суті з усім державним апаратом більшовиків України і Росії.

В червні-липні 1920 року було утворено вищий орган армії і всього руху — Раду революційних повстанців України (махновців).

Протягом літа 1920 року махновці декілька разів починали похід на Врангеля.

Між 10 і 15 жовтня 1920 року були вироблені умови військово-політичної угоди махновців із радянською владою. Після цього махновська армія пішла на Врангеля.

Перейшовши Сиваш під ураганим вогнем, махновці заставили врангелівців відступити і 13 чи 14 листопада було взято Сімферополь.

26 листопада 1920 року більшовики по-зрадницьки напали на махновське командування і махновські війська в Криму, на Гуляй-Полі, захопили махновське представництво у Харкові тощо.

25 листопада 1920 року Рада революційних повстанців України (махновців), не дочекавшись узгодженого з Радянською владою рішення, утвердила "Загальне положення про вільні ради".

20 грудня 1920 року Махно почав новий рейд по південних районах України.

Новий, 1921 рік, Нестор Махно і його повстанці зустріли в жорстокому бою з червоними козаками В. Примакова в районі Тальпе-Маньковка, недалеко від Умані.

Успішні дії Махна у кінці 1920 — початку 1921 року червоне командування пояснювало доведеною повстанцями до довершеності тактики партизанської війни.

Зимовий рейд у дві тисячі верст, пройдений з 20 грудня 1920 року по 15 лютого 1921 року, послабив махновський рух.

20 лютого Махно прийняв рішення пройтись рейдом по Північній Таврії.

Протягом всієї громадянської війни Махно користувався підтримкою східноукраїнських губерній.

14 березня в одному із боїв Махна було тяжко поранено.

У квітні 1921 року Махно розіслав гінців до повстанців збиратися на Полтавщині.

2 червня 1921 року Махно видав наказ № 1 по Революційній повстанській армії України про введення у всіх частинах твердої військової дисципліни.

На ранок 28 серпня 1921 року загін махновців із 78 чоловік перейшов Дністер і вийшов на румунську територію.

11 квітня 1922 року Н. І. Махно, Галина Кузьменко і ще 17 колишніх махновців перейшли польський кордон.

19 травня 1922 року Верховний трибунал при Всеукраїнському Центральному Виконавчому Комітеті визнав Махна винним "у здійсненні на території УРСР цілого ряду грабунків і розбійних нападів".

24 травня 1922 року уряд Радянської України направив польському уряду ноту з вимогою видати Махна як карного зло-

чинця. 4 листопада вимогу було продубльовано. Але поляки, хоч і взяли махновців під арешт і посадили їх у концтабір Щалково для переміщених осіб, вирішили не видавати їх радянській стороні.

28 липня Махно звернувся в Міністерство закордонних справ з проханням дозволити йому виїзд у Чехословаччину.

30 жовтня 1922 року Галина Кузьменко народила Махнову дочку Олену у польській в'язниці.

Майже рік Махно провів за колючим дротом.

23 травня 1923 року прокурор окружного суду Варшави почав справу проти Махна і ряду його побратимів, звинувативши їх у зв'язках з урядом УРСР в Польщі, підготовці бунту у Східній Галичині.

30 листопада 1923 року суд виправдав Махна, Хмару, Домашенка і Кузьменко.

Влітку 1924 року з допомогою друзів-анархістів Махно перебрався у Данціг (там його знову арештували за звинуваченням в погромах німецьких колоністів у 1918 році на Україні), а потім, таємно, в Брюссель, звідти — в Париж, де була його дружина з дочкою.

У 1927 році Н. І. Махно написав статтю "До євреїв усіх країн", її надрукував журнал "Дело Труда" — орган федерації російських робітничих організацій США та Канади.

У 1927 році Нестор і Галина розлучилися.

В 1927 році вийшов перший том мемуарів Н. І. Махна у Парижі.

Помер Н. І. Махно 25 липня 1934 року в Парижі. Похований на кладовищі Пер-Лашез.

Книга 2-3 "Воспоминания" Нестора Махна вийшла в Парижі 1936-1937 роках (під редакцією і з передмовою та примітками Воліна).

Гнат БОБРАКОВ

(1893 - 1937)

Лідер профспілкового руху

Гнат Федотович Бобраков — один з активних організаторів профспілкового руху на Гуляйпільці в період становлення Радянської влади та громадянської війни.

Гнат народився в 1903 році в селі Туркенівці (нинішня Малинівка) в родині бідняка. Його мати рано овдовіла, на її руках залишилося троє дітей. Тому хлопцеві довелося йти батракувати.

То був важкий час. Злидні примусили матір із дітьми переїхати до Гуляйполя. Бобракови оселилися на Сігорі (нині вулиця Дачна) в хаті одного бідняка. Гнат влаштувався на заводі слюсарювати. Там він бере участь у зборах і виступах робітників.

Пізніше більше двох років Гнат Федотович перебував у окопах першої світової війни. Край цьому поклала Лютнева революція 1917 року. Після повернення додому він знову трудиться на заводі Кернера. Його менший брат Іван пішов батракувати до куркулів, а сестра Поліна поневірталась домашньою робітницею у багатіїв.

Г. Ф. Бобракова поважали в робітничому середовищі, всіляко підтримували в скрутні періоди. Ось хоча б такий факт. Гнат вирішив побратися з такою ж бідною дівчиною, як і сам (вона батракувала у заводчика Кернера). Справити весілля у молодих не було коштів. І тоді їм на виручку прийшла дружна робітничка сім'я. Робітники в складчину зібрали кошти, закупили продуктів, і влітку 1917 року молоді справили весілля.

Гнат Бобраков користувався особливим авторитетом серед робітників гуляйпільських заводів. Він відзначався скромністю, товариськістю, принциповістю при обговоренні того чи іншого питання.

Працюючи на заводі Кернера, Бобраков брав активну участь у роботі профспілкової організації. Його не раз делегу-

вали на профспілкові конференції, які проходили у Олександрівську, Катеринославі, Харкові, а після повернення звідти він завжди звітував перед робітниками.

У другій половині 1920 року в Гуляйполі створюється профрада, яка об'єднала всі профспілкові організації. Головою її було обрано Г. Ф. Бобракова.

Н. І. Махно хотів використати Гната Бобракова як здібного агітатора і організатора, двічі прислав до нього гінців з пропозицією вступити до його армії. Але Гнат відмовився і виїхав до Туркенівки, де переховувався у родичів. До Гуляйполя повернувся у жовтні 1920 року і зайнявся відновленням роботи профорганізації.

Із створенням у березні 1921 року Гуляйпільського повіту Гната Федотовича обирають головою повітового профбюро. 1923 року він виїхав до Запоріжжя, де працював завідуючим відділом райкому профспілки "Металіст". З 1927 року — слюсар на заводі "Комунар".

З березня 1927 року по 1929 рік — заступник директора заводу "Комунар" (директором був Белов, а потім — Ветчинкін).

З березня 1929-го по квітень 1930 року працює директором Верхньо-Хортицького заводу № 74 ім. Енгельса.

Без відриву від виробництва закінчив Інститут машинобудування і одержав диплом інженера.

З червня 1930 року Гната Федотовича перевели директором заводу імені Жовтневої революції в м. Одесу. Тут він працював до репресії 10 серпня 1937 року. 28 грудня того ж року Одеський ревтрибунал присудив його до розстрілу "за участь у банді Махна".

8 лютого 1958 року Гната Федотовича Бобракова було виправдано і помертньо реабілітовано.

Іван МАРТИНЕНКО*(Рік народження невідомий — 1942)**Вчитель-орденоносець*

Про вчителя-орденоносця Івана Калістратовича Мартиненка мало даних. 14 травня 1939 року Гуляйпільська районна газета "Сталінським шляхом" писала: "У весняні дні, коли поганенька річка Янгул наповнюється каламутною сніговою водою і заливає невеликий місток, через який частина учнів ходить до школи, щоранку можна бачити на її березі високу, тонку постать вчителя Мартиненка Івана Калістратовича. Він підтягає довгі халяви чобіт і обережно переносить через воду дітей.

— Переправив 8 учнів, — усміхаючись, говорить Мартиненко. — Це 25 процентів явки на заняття, менше пропусків, менше невстигаючих.

Відвідування учнями класу т. Мартиненка за весь 1937-38 навчальний рік — 96,86%. Успішність учнів також висока. Арифметика і каліграфія — 100%, рідна мова — 97%, письмо — 94%. Трьох учнів — відмінників нагороджено похвальними грамотами Наркомосу УРСР.

В цьому році в класі Івана Калістратовича — 7 учнів-відмінників...

Вчитель Мартиненко не замикається в чотирьох стінах школи. Він активний громадський працівник і поза школою — в артілі імені Ілліча. Він перший організатор і учасник самодіяльних гуртків співочого, фізкультурного, драматичного. Проїшовши хорошу політичну школу в комсомолі, вступивши в партію, тов. Мартиненко працює з подвоєною енергією. Серед колгоспників артілі імені Ілліча він провів з власної ініціативи 16 бесід по матеріалах XVIII з'їзду ВКП(б), в ювілейні шевченківські дні прочитав ряд лекцій про життя і творчість великого поета-революціонера Т. Г. Шевченка.

Крім всього, тов. Мартиненко редагує стінгазету в колгоспі імені Ілліча, він активний селькор районної газети. При цьому ж

колгоспі Іван Калістратович керує первинною організацією Теоавіахіму, підготував 19 ворошиловських стрільців, сам здав норми на 4 оборонних значки. Оборонну справу Іван Калістратович любить не менше педагогічної. Та це й зрозуміло.

— Треба бути готовим в будь-яку хвилину, — каже він, — замінити книжку на гвинтівку. Ворога, що посміє переступити рубежі нашої Батьківщини, битиму по-ворошиловськи!

Мартиненко завжди охоплений бажанням: більше зробити. Це благородне устремління, ця характерна риса радянського інтелігента забезпечила йому першість серед вчителів початкових шкіл району і висунуло його в передовий загін борців за соціалістичну культуру на селі. Радянський уряд достойно оцінив його чесну, самовіддану працю, нагородивши орденом "Знак Пошани". В день, коли в село Успенівку дійшла ця радісна звістка, до тов. Мартиненка прийшли колгоспники артілі імені Ілліча привітати вихователя їх дітей і хорошого громадського працівника".

В період тимчасової окупації фашистами території Гуляйпільського району Івана Калістратовича брудно-зелені нелюди розстріляли як учителя-орденоносця.

Іван КАРЕТНИКОВ*(1900 — рік смерті невідомий)**Один із перших комсомольців Гуляйпільщини,
товариш Миколи Острівського*

Іван Ілліч Каретников народився і ріс у селі Шагорові (нині село Марфопіль). Дванадцятирічним хлопцем пішов працювати на завод "Богатир" (нині ВАТ "Сільмаш") в обрубне відділення.

На заводі в той час діяла група революційно настроєних робітників. Члени її залучили в групу й Івана Каретникова. Він розповсюджував листівки, брав участь у мітингах і демонстраціях.

В 1917 році в Гуляйполі стояв один військовий полк. За дорученням робітників Іван був частим гостем у 46 кулеметній ко-

манді. Вона першою підтримала Лютневу революцію. Іван Каретников допомагав унтер-офіцеру, механіку з Токмака Чумаку роззброїти пристава і урядника.

Робітники заводу "Богатир" організували демонстрацію. До неї приєдналися гімназисти, солдати, робітники інших підприємств Гуляйполя.

Після повного розгрому інтервентів та білогвардійців Іван Каретников працював вистовим у гуляйпільського військкома Івана Оношка (батька Алли Оношко), потім у загонах ЧОНу.

У серпні двадцять першого року на Катеринославщину (куди входила Гуляйпільщина) прибув спеціальний ремонтний поїзд, сформований з київських робітників, яку очолював Микола Островський. На станції Гуляйполе бригада тиждень відбудовувала кам'яне приміщення водокачки, нашивали залізні латки на розвернуті динамітом боки водяної цистерни.

Тієї осені Іван Каретников був направлений секретарем волосного комітету комсомолу на допомогу київським робітникам відбудовувати залізничну водокачку.

— Зібравши необхідний слюсарний інструмент, — згадував І. І. Каретников, — ми пішли на станцію. А там, біля водокачки вже поралися молоді кияни, старшим над якими був Микола Островський. Згодом вони подружили.

Через багато років Іван Каретников зустрівся з Миколою Островським — уже відомим письменником, в купе вагона, коли він їхав у Крим на лікування. Островський сказав, що тут присутній хлопець, з яким він колись працював у Гуляйполі. Письменник подарував І. І. Каретникову роман "Як гартувалась сталь".

Іван Ілліч навчався в Українському комуністичному сільськогосподарському університеті імені Артема у Харкові. Сусідом його по квартирі був брат письменника Дмитро Островський. З ним разом Каретников зустрів Миколу Олексійовича, коли його везли в Москву на операцію. Це була їхня остання зустріч...

Олексій ПАСІЧНИК

Садівник

7 листопада 1935 року Олексій Якович писав у районній газеті "Сталінським шляхом": "Тяжко й згадувати про минуле. Жили ми тоді надзвичайно бідно. Сім'я була велика, а землі в батьків — мало.

Настала революція. Трудовий народ, який гнітили капіталісти віками, став по-новому працювати, жити.

В 1921 році, коли я відійшов від батька, в мене не було навіть чим витягнути води, — в господарстві — нічого. Вирішив я посадити сад. І от восени 1921 року посадив 1 гектар саду. Спочатку сад не родив і тому життя не кращало. Доводилось знову до заможних дядьків ходити поденно. Найбільше доводилось копати колодязі. Викопає я на своєму віку рівно 100 колодязів, 84 — вичистив, 2 рази замалим було не вбився. Заробітку однак вистачало тільки прохарчуватись. А вже про корову чи коня, так нічого й думати було. В 1925-26 рр. так цілий рік ходив у одній сорочці.

А ось в 1930 році прокотилась хвиля колективізації. Я вступив до колгоспу. Але ж цього року мене забрали до ІКО працювати по садівництву, а дружина працювала в колгоспі імені Сталіна (Туркенівка).

Повернувшись в 1932 році до колгоспу, я організував неполивний город. Тепер колгосп імені Сталіна має вдосталь власної городи...

Я до школи не ходив зовсім, а буков мене навчила дружина, бо вона ходила до школи 3 роки. А тепер я її обігнав. Вже знаю дещо і з німецької мови".

В 1935 році Олексій Якович зобов'язувався: восени посадити 10 гектарів фруктового саду та відкрити питомник мічурінських сортів — до 10 тисяч коренів.

Олексія Яковича Пасічника, бригадира садово-городньої бригади колгоспу імені Шевченка (пізніше — "Родина"), в Гуляйпільському районі називали садівником-чарівником.

У його диво-саду росло більше 60 видів і порід різних дерев і кущів. Він підтримував зв'язки з багатьма вченими різних науково-дослідних інститутів, розсадників і ботанічних садів країни. Листувався з вченим Іваном Володимировичем Мічуріним.

Багато фруктових і декоративних дерев він виростив з присланого йому насіння. Росли вони спочатку в горщечках, потім у траншеях і, нарешті, вижили, акліматизувалися і міцно закріпились у відкритому ґрунті, хоч їх батьківщина — теплі багаті на сонце і опади субтропіки або далекий Усурійський край.

В саду плодоносила актінідія мічурінська, ягоди якої смачніші за виноград. Тут же росла і плодоносила далекосхідна кишмиш і кизилове дерево півдня, аралія і айва, бояришник і великоплідний лох, лаврова вишня і лимон, апельсин і китайський лимонник, інжир і гранати, пробкове дерево і дерево, на якому ростуть дині. На звичайній горобині росли власні плоди і медово-жовті плоди груші.

29 серпня 1963 року Пологівська районна (тоді Гуляйпольський район входив у Пологівський) газета "Радянське село" писала: "Дивишся на цього вже літнього чоловіка і дивиєшся його невичерпній енергії, молодості духу. 42 роки займається Олексій Якович Пасічник садівництвом. Тисячі дерев посажено і вирощено його руками в колгоспному саду. Сотні дерев плодоносять в садах колгоспників. І якщо в чиємусь дворі побачите яблуню з кількома сортами на одному стовбурі або на горобині грушу — знайте, тут побував садівник з Новоселівки (тоді Малинівка так називалася — Авт.) Олексій Якович Пасічник.

Олексій Якович не закінчував вузів. Але це йому не завадило вести велику роботу по акліматизації рослин. Бо людина сповнена любові до природи"

Таким був простий сільський диво-садівник.

Іван НЕГРЕБИЦЬКИЙ

(1896-1950)

Поет-пісняр в армії Махна

У травні 1896 року в бідній селянській сім'ї, що мешкала в м. Полтава, в Якова Івановича та Марії Петрівні Негребицьких народився син. Його назвали на честь діда Іваном. Коли хлопчику виповнилося чотири роки, сім'я Негребицьких переїхала жити в село Гуляйполе Олександрівського повіту Катеринославської губернії. В 1900 році в сім'ї народилася друга дитина — дівчинка, котру назвали Марією.

Негребицькі займалися сільським господарством. Діти підросли, допомагали батькам. Проїшов час. Іван став міцним і дужим парубком. В царській армії служив у артилерії разом із земляком із Гуляйполя Михайлом Карповичем Махном (рідним племінником Нестора Івановича — Авт.). Після служби в армії закрутила їх доля, завертіла і звела в армії Н. І. Махна, в якій Михайло був одним із командирів.

Галина Андріївна Кузьменко, дружина Н. І. Махна пригадувала: " Я так добре його (Івана Негребицького — Авт.) пам'ятаю. Це ж він складав пісні в нашій армії. Симпатичний хлопчина був, усі ми його любили. Пам'ятаю першу зустріч з ним. Сиділи ми якось вночі з Нестором і Васею Харламовим, писарем, у штабі. Штабну роботу доводилося ночами робити, вдень Нестор виїздив то на ту, то на іншу дільницю фронту. Нестор був знервований від перевтоми — якраз тоді командирів бракувало, був він і командуючим, і начальником штабу.

Прочинилися двері, у кімнату зайшов невисокий русявий хлопець: "Нестор Іванович, можна? Несторе Івановичу, я склав пісню. Це для вас". І подав Нестору аркушик паперу. Нестор читає, я зазираю через плече:

Розпрягайте, хлопці, коні,

Та й лягайте спочивать.

А я піду в сад зелений,

В сад криниченьку копать.
 Копав, копав криниченьку
 У зеленому саду—
 Чи не вийде дівчинонька
 Рано-вранці по воду?
 Вийшла, вийшла дівчинонька
 Рано-вранці воду брать,
 А за нею козаченько
 Веде коня напувать.
 Просив, просив відеречко,
 Вона йому не дала.
 Дарив-дарив їй колечко.
 Вона його не взяла.
 Знаю, знаю, моя мила,
 Чим я тобі не вгодив —
 Що учора із вечора
 Кращу тебе полюбив.
 Вона ростом невеличка
 Ще й годами молода.
 Руса коса до пояса,
 В косі лента голуба.

Нестор прочитав, посміхнувся — втому як рукою зняло.
 Підхопився з-за столу:

— От здорово, правда, Галино?

До хлопця:

— Молодець!

Я теж посміхаюся, кажу Нестору:

— Гарна буде пісня.

— Подобається? — запитав юнак. — А до вашої армії візьмете, Несторе Івановичу?

— Беру тебе, беру! — Нестор ляпнув його по плечу, а сказавши, спохватився:

— А ти хто?

— Негребицький Іван, ми з вашим племінником Михайлом разом у Севастополі царську службу відбували, — каже.

Незабаром вже усі наші загони виводили: "Розпрягайте, хлопці, коні..." Заспівували її Вася Данилов і Вася Харламов. І ніякого приспіву, ніякої "Раз-два-три, калино", як її тепер виспівують не було, просто повторювали два останні рядки кожного куплета. А співали ще наші хлопці так:

Запрягайте, хлопці, коні,
 Годі вже вам спочивать,
 Та поїдем з Гуляй-Поля
 Щастя-волю здобувать!

Спогади Г. А. Кузьменко про Івана Негребицького та історію створення пісні "Розпрягайте, хлопці, коні" взято із книги Віктора Яланського і Лариси Верьовки "Нестор і Галина. Розповідають фотокартки" (Київ-Гуляйполе, 1999 р., с.325-326).

На початку червня 1919 року, коли Ворошилов у Гуляйполі вручав Нестору Махнові орден Бойового Червоного Прапора, Іван Негребицький почув "Інтернаціонал" і під його впливом склав пісню "Под знаменем черним", яка стала гімном махновської армії:

Споете же, братья,
 Под громы ударов,
 Под взрывы и пули,
 Под пламя пожаров,
 Под знаменем черным
 Гигантской борьбы.
 Под звуки набата
 Призывной трубы.

Припев: Давно уже, товарищи, время настало
 Проснутся рабочему люду.
 На бой нас давно вызывает
 Деникин — враг, царящий всюду.
 Пусть маузер, бомба собой защищают
 Идею рабочего люда.

Их много, без счета,
 Судьбою забытых,
 Замученных в тюрьмах,

На плахе убитых.
 Их много, о, правда,
 Служивших тебе
 И павших в героической
 Неравной борьбе.
 Никто не даст нам освобожденья,
 Ни царь, ни Бог и не герой.
 Добьемся мы освобожденья
 Своею собственной рукой.

У цій пісні взято всього потрошку не тільки з "Інтернаціоналу", а й з інших пісень.

Іван Негребицький присвятив пісню Нестору і Галині:

Среди зноя и пыли
 Из Махном мы ходили
 На рысях, на большие дела.
 По курганам богатым,
 По черным перекатам
 Наша громкая слава прошла.
 Эх, ура, ура, ура!
 Пойдем мы на врага
 За матушку Галину,
 За батька за Махна.

Як стверджує Галина Андріївна Кузьменко, махновський поет-пісняр був автором і одного із багатьох "Яблучок", а саме: "Ех, яблучко, та із листочками, їде батько Махно із синочками".

Двоюрідний онук Нестора Івановича Віктор Яланський 21. 05. 1992 р. в газеті "Запорозька Січ" писав, що Іван Негребицький є "автором пісень "Засвітали козаченьки" (хоча ми знаємо, що автором одного з варіантів цієї пісні є Маруся Чурай—Авт.) та "Ой ти, Галю, Галю молодая", остання була присвячена Галині Кузьменко. Стверджувати, що це так, не будемо, бо у нас немає тексту пісень, які написав Негребицький.

Іван Якович не тільки складав пісні у армії Махна, а й брав участь у боях на Перекопі, воював з білими і червоними, аж до кордону з Румунією, куди дійшов живим. А далі іти не захотів, залишився на Батьківщині.

Повернувся в Гуляй-Поле, але рідних там не застав: батьки померли, а сестра Маруся, яка була розвідницею в армії Махна, загинула в Гуляй-Полі у двадцятому році. Одружившись, Іван, поїхав до Полтави, де жив і працював до 1938 року. У сумнозвісному тридцять восьмому його арештували.

1950 року Іван Якович надіслав до Гуляйполя лист, в якому писав, що звільнився з таборів, мріяв повернутися у Гуляйпільський край, але не судилося.

Іван Якович Негребицький помер, залишивши нам свої пісні.

Микола КАПРАНОВ

(1897-1976)

Голова повітвиконкому

Один з найактивніших борців за радянську владу на Запоріжжі Микола Євдокимович Капранов народився в 1897 році в сім'ї бідняка села Дуровки Успенівської волості Тамбовської губернії. Освіта початкова.

В 13 років після смерті батька та матері почав працювати на залізничі ремонтником. В 1915 році мобілізований у царську армію. Був поранений на Південно-Західному фронті. В запасному полку в Ашхабаді вів агітацію серед солдатів, розповсюджував більшовицьку літературу. Після Лютневої революції обраний головою полкового комітету.

В листопаді 1917 року — голова виконкому рідної Успенівської волості. Там, у середині 1918 року вступив у члени більшовицької партії... В 1919 році після заклику партії "Соціалістична Вітчизна в небезпеці!" пішов на захист революції. Був комісаром 1-го батальйону 411-го стрілецького полку 46 дивізії 13 армії.

Комісар Капранов відзначився в боях за визволення Олек-

сандрівська (Запоріжжя) і 4 січня 1920 року був тяжко поранений. Після видужання приїхав у Олександрівськ, там командарм Уборевич вручив йому почесну революційну зброю — револьвер. "За мужність і революційну доблесть, виявлені в боях..." — говорилося в наказі Реввійськради республіки.

Згодом, весною, М. Є. Капранова призначають головою ревкому Оріхівської волості. В Оріхові вчителька Валентина Кобецька стала дружиною Миколи Євдокимовича.

В середині 1920 року в Оріхові кремлівські курсанти вели бої з врангелівцями, тут М. Є. Капранова поранили в ногу. В грудні того ж року Микола Євдокимович був делегатом VIII з'їзду Рад, а в лютому 1921 року від Оріхова — делегатом I губернського Запорізького з'їзду Рад і обраний членом губвиконкому.

У березні 1921 року М. Є. Капранов очолив Великотокмацький повіт. 5 вересня того ж року його перевели працювати в Запоріжжя (в апарат губвиконкому).

Доля двічі закидала М. Є. Капранова на Гуляйпільля.

...В 1919 році політвідділ 13-ої армії призначив його головою Гуляйпільського ревкому. На початку осені 1921 року Микола Євдокимович працює головою Гуляйпільського повіту. З Гуляйполя він їздив делегатом 9-го Всеросійського з'їзду Рад, на якому востаннє, звітуючи про роботу Раднаркому, виступив В. І. Ленін. Там, на з'їзді, М. Є. Капранов голосував за план ГОЕЛРО.

Микола Євдокимович працював у Мелітополі, Павлограді, Сибіру, Києві. З Києва його перевели інструктором Президії Центрального Виконавчого Комітету СРСР. Потім — Поволжя — начальник політвідділу радгоспу, який за два роки виріс на голому місці і став кращим у Поволжі. Далі — голова Пензенської міської ради, завідуючий відділом обкому партії щойно створеної Калінінської області, на господарській роботі в Москві.

В роки Великої Вітчизняної війни М. Є. Капранов — комісар військового госпіталю.

Миколу Євдокимовича Капранова чотири рази обирали членом Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету. Все життя він був у гущі подій, серед людей.

М. Є. Капранова не стало в 1976-у році.

Яків ЖУКОВСЬКИЙ

(1898 — рік смерті невідомий)

Голова Гуляйпільського районного виконавчого комітету

Яків Григорович Жуковський народився в 1898 році в сім'ї робітника-батрака. До 1912 року служив у наймах по панських економіях.

З 1917 по 1923 рік — червоногвардієць. Воював зі зброєю в руках проти ворогів революції на фронтах Північного Кавказу, був у Астрахані, Царицині, брав Перекоп, воював проти повстанської армії Нестора Махна.

З 1921 року — член більшовицької партії. А з 1924 року — на радянській роботі. Спочатку завідуючий районним земельним відділом, а з січня 1935 року — голова Гуляйпільського районного виконавчого комітету.

До речі, Яків Григорович у школі не вчився. В армію пішов неписьменний і тільки там навчився грамоти.

2 квітня 1936 року Я. Г. Жуковського звільнили з посади голови Гуляйпільського районного виконавчого комітету.

Іван ПЕРЕВЕРЗЄВ

(1899 — рік смерті невідомий)

Радянський працівник

Іван Григорович Переверзєв народився в 1899 році в селі Новотроїцьке Осипенківського району Запорізької області в сім'ї селянина-бідняка. Своє дитинство та юнацькі роки він провів у родині батька.

Після перебування в Червоній Армії в 1920 році почав навчатися в трудовій школі для дорослих. З 1923 по 1929 рік працював на профспілковій роботі. Потім — заступником директора Мирівської МТС, 5 років директором Ульяновської МТС.

З 1937 року Іван Григорович працює директором Гуляйпільської МТС. В 1939 році нагороджений медаллю "За трудову доблесть", в грудні того ж року вибраний депутатом Гуляйпільської районної Ради, а з січня 1940 року — на сесії головою Гуляйпільської районної Ради депутатів трудящих.

Петро КУЩ

(1900 — рік смерті невідомий)

*Один з перших комсомольців Гуляйпільщини.
Товариш Миколи Островського*

Петро Лаврентійович Кущ народився в Гуляйполі. Працював у райкомі комсомолу, був добрим приятелем Миколи Островського. Про нього письменник писав у листі 12 жовтня 1925 року: "Кущ був тут кілька днів тому. Погано ходить на милицях, але зайнявся активною роботою в КСМ, секретар осередку на селі. Славний хлопець..."

30 грудня 1926 року в листі є такі рядки: "Попереду місяці, схожі один на одного, одноманітні, сірі. Петя Кущ зрідка пише. Він працює в Гуляй-Полі, в РК АКСМУ, активний хлопчина. Думає ще раз їхати в інститут на операцію, не знаю, чи поїде..."

П. Л. Кущ про свої зустрічі з письменником писав: "З Миколою Островським я познайомився у Харківському інституті ортопедії і травматології. Це було на початку 1925 року, коли його туди поклали на лікування."

Про свою хворобу цей смуглявий юнак мало розповідав, хоч ми бачили, як страшенно страждає він".

Дружба Миколи Островського і Петра Куща тривала і після того, як останній виписався з інституту. Вони листувалися. Петро розповідав про своє комсомольське життя. Ще раз вони зустрілися в 1926 році, коли П. Л. Кущ приїздив на консультацію до лікаря М. І. Ситенка у Харків. Потім Петро Лаврентійович змінив місце проживання і виїхав у Казахстан.

Семен МОСКОВЕЦЬ

(1900 - 1971)

Член-кореспондент АН УРСР

Народився Семен Микитович Московець 3(16) січня 1900 року в селі Санжарівці (тепер — с. Полтавка) Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селянина.

В 1929 році закінчив Київський державний університет. З 1960-го року — завідуючий відділом і заступник директора, з 1962-го по 1971 рік — директор Інституту мікробіології і вірусології АН УРСР.

Український радянський вірусолог, фітопатолог, член-кореспондент Академії Наук УРСР з 1967 року. Основні наукові праці присвячені вивченню вірусних хвороб сільськогосподарських рослин, шляхів їх поширення, розробці методів боротьби з ними.

С. М. Московець виявив збудників ряду хвороб бавовнику, досліджував віруси, їхні біологічні та антигенні властивості, взаємодію вірусів і клітин.

Семен Микитович Московець помер 24 вересня 1971 року. Похований в Києві.

Абрам ПОЗАМАНТИРОВ

Педагог, керівник, воїн

Абрам Соломонович Позамантиров був відомим бійцем партії, незламним більшовиком. Народився він у бідній єврейській сім'ї, в Гуляйполі. Через відсутність коштів батько не зміг дати освіту синові. Але той сам обрав собі шлях і місце в житті. Воно було серед революційно настроєних робітників заводу сільгоспмашин, куди він пішов працювати ще в юнацькі роки. Спершу працював учнем, згодом — підручним слюсаря. Оволодівши цією професією, трудився самостійно.

З перших днів громадянської війни А. С. Позамантиров добровільно вступив до лав Червоної Армії. Захищав рідну Україну, визволяв від білогвардійців Крим. Після переможного закінчення війни працює на відбудові зруйнованого війною народного господарства.

В 1930 році вступає в ряди Комуністичної партії.

В 1932 році Абрам Соломонович — інструктор райкому партії, а трохи пізніше — голова правління місцевого колгоспу "Ударник". Наступного року райком партії направляє його на навчання в Дніпропетровську вищу комуністичну сільськогосподарську школу, яку успішно закінчив у 1936 році. Повернувшись на Гуляйпільля, А. С. Позамантиров працював заступником директора педагогічного училища, а згодом — головою правління кооперативної артілі імені Чкалова. В 1939 році він політрук на фінському фронті. По закінченні війни — директор МТС. Та недовго довелося працювати, бо почалася Велика Вітчизняна війна. І знову А. С. Позамантиров одягнув військову форму, і в липні 1941-го року вже захищав свою країну.

Три місяці старший лейтенант 979 стрілецького полку Абрам Соломонович Позамантиров не дожив до світлого дня перемоги. 17 лютого 1945 року він загинув смертю хоробрих у бою з ворогами. Його поховано на східній околиці селища Зорге в Німеччині.

Федір ТЮНІН

Партійний працівник

Федір Семенович Тюнін народився в 1904 році в сім'ї робітника-залізничника. З 14 років розпочав своє трудове життя. В період громадянської війни добровольцем пішов у Червону Армію. В 1920 році став комсомольцем, а — 1 березня 1923 року — членом більшовицької партії. З 1927 року на комсомольській роботі. Спочатку секретар сільського комсомольського осередку, а потім — секретар окружного комітету.

З 1927 по 1931 рр. навчався в комуністичному університеті імені Артема в м. Харкові. В 1932 році працював завідуючим курсами перепідготовки партактиву при ЦК КП(б)У в м. Зіновієвському (нині Кіровськ).

З січня 1933 року по березень 1934 року Ф. С. Тюнін був заступником начальника політвідділу Пологівської МТС, начальником політвідділу Тарасівської МТС Пологівського району.

28 січня 1935 року Ф. С. Тюніна обрано другим секретарем Гуляйпільського райкому ВКП(б). У лютому 1936 року звільнений з цієї посади.

Борис КУБЛАНОВ

Доктор філософських наук

В 1905 році в селі Розкішному (нині Приютненської сільської ради Гуляйпільського району Запорізької області) народився доктор філософських наук, професор Львівського державного університету Борис Григорович Кубланов. Читав студентам курси "Діалектичний матеріалізм" та "Основи марксистсько-ленінської естетики".

За довідником "Учені вузів Української РСР" (Видавництво Київського університету, 1968 року) Борис Григорович підготував 7 кандидатів наук. У науковій роботі увагу приділяв психології та естетиці, питанням образного мислення, мав 30 друкованих наукових праць.

Учасник Великої Вітчизняної війни, нагороджений орденами Червоної Зірки, Вітчизняної війни II ступеня, "Знак Пошани".

Микола СОКРУТА

(1907 - 1971)

Пенсіонер республіканського значення

Микола Павлович Сокрута народився 15 грудня 1907 року в м. Гуляйполі Запорізької області.

З 1926 року почав працювати слюсарем на заводі, а з 1929-го — на різних посадах системи робітничого постачання підприємств і будов міста Запоріжжя, в тому числі Дніпрогесу, який будувався, а потім — алюмінієвого заводу, начальником відділу робітничого постачання відділення Придніпровської залізниці.

З 1944 по 1947 роки Микола Павлович працював завідувачим міським відділом торгівлі, далі — заступником керуючого трестом "Запоріжбуд" по робітничому постачанню.

В 1951 році обирається головою правління Запорізької облспоживспілки, а з 1964 року — він заступник голови правління облспоживспілки.

М. П. Сокрута був людиною великих організаторських здібностей, трудолюбивим, вмілим керівником і чуйним товаришем. Всю свою енергію і здібності він віддавав покращанню обслуговування трудящих.

За заслуги перед Батьківщиною Микола Павлович нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани" і медалями.

15 березня 1971 року, на 64-му році життя після тривалої хвороби, не стало члена КПРС з 1940 року, персонального пенсіонера республіканського значення Миколи Павловича Сокрути.

Григорій ЧУЧКО

Доктор сільськогосподарських наук

Професор, доктор сільськогосподарських наук Григорій Петрович Чучко народився 1907 року в селі Гуляйполі Олександрівського повіту Катеринославської губернії (тепер — Гуляйпільського району Запорізької області) в сім'ї селянина.

Завідував кафедрою годування сільськогосподарських тварин Дніпропетровського сільськогосподарського інституту. Працював над розробкою теоретичних основ стійлово-табірного утримання та годівлі великої рогатої худоби і свиней на півдні України. В 1968 році мав 60 друківаних наукових праць.

Григорій Петрович Чучко нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора та медалями.

Федір ЗІНЗІКОВ

(1914 - 1992)

Повний кавалер ордена Слави

Наш земляк Федір Васильович Зінзіков народився 5 вересня 1914 року в місті Гуляйполі. Звідси пішов на Велику Вітчизняну війну. Спочатку потрапив у Загорськ Московської області, а звідти — в 211 стрілецьку дивізію, яку незабаром відправили на Смоленський фронт. Під Рославлем прийняв бойове хрещення. В цьому ж бою дістав поранення. Після одужання захищав Москву, а потім бився на Орловсько-Курській дузі.

— Жорстокі бої йшли під станцією Золотоноша Черкаської області, — пригадував Федір Васильович. — Німці кинули в атаку на наші позиції хвалені "тигри". Страшна то річ, якщо впер-

ше зустрітись з нею. Я також розгубився, коли прямо на мій окоп посунала сталева потвора, поливаючи землю вогнем кулемета. 50 метрів, 40, 20... Майже оглушений, я навіть не пам'ятаю як вихопив зв'язку гранат і кинув під гусениці. Не чув і вибуху. Відчув тільки, що земля перестала дрижати. Піднявся, глянув і очам своїм не повірив: стоїть "тигр" і вже чорний дим окутав його. Від радості серце мало з грудей не вирвалось. Того дня фашисти вчинили ще одну атаку. Але ми і її відбили.

Ось тоді й нагородили Ф. В. Зінзікова орденом Слави III ступеня. Орден Слави II ступеня він одержав у Карпатах, а I ступеня — в Угорщині. Наприкінці 1944 року радянські війська дійшли до столиці Угорщини — Будапешта.

— Якось наше командування довідалось, — розповідав Федір Васильович, — що фашисти готують танкову атаку. Тоді я вже командував взводом і саме моїм бійцям і належало пропустити танки, а піхоту відрізати і знищити. До визначеного місця можна було пройти тільки каналізаційними трубами. Шлях далекий, а часу мало, треба поспішати.

З трьома товаришами, по пояс у воді, майже напомуцки пробирались ми до позиції. Обдирали руки, а все ж дійшли з сухими патронами, гранатами і кулеметом. Не встигли відпочити, як донісся рев моторів фашистських танків. Незабаром з'явилась і піхота. На той час я вже був бувалим воїном. А ось, хлопці мої, бачу, хвилюються, хоч їм і доводилось віч-на-віч зі смертю зустрітись. Заспокоїв я їх, як міг, приготувалися до зустрічі. А коли наблизились на потрібну відстань, запрацював мій кулемет. 250 фашистів зустріли тут свою останню годину.

Недалеко від озера Балатон, під містом Секешфехервар в одному з боїв я знищив два ворожі броньовики німецькими ж гранатами. За це мене нагородили орденом Слави I ступеня. Там, у Альпах, і закінчився мій бойовий шлях. Є у мене ще дві нагороди — медалі "За взяття Будапешта" і "За перемогу над Німеччиною".

Почавши війну рядовим солдатом, Ф. В. Зінзіков пройшов

славний бойовий шлях, ставши старшим сержантом-командиром кулеметного взводу. Після війни працював кочегаром харчосмакової фабрики у місті Гуляйполі.

Помер повний кавалер ордена Слави Федір Васильович Зінзіков 29 березня 1992 року.

У 2003 році Ф. В. Зінзіков нагороджений (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Степан ДОМАШЕНКО

Підпільник

Справжнім організатором опору німецьким загарбникам у роки Великої Вітчизняної війни у селі Верхня Терса Гуляйпільського району Запорізької області був місцевий житель Степан Кузьмич Домашенко. До війни він завідував колгоспною тваринницькою фермою, відзначався організа-торськими здібностями, активно брав участь у громадському житті села.

В перші дні війни Степан Кузьмич разом з сотнями односельчан пішов на фронт. Але трапилось так, що в одному з боїв підрозділ був оточений ворогами і Домашенко разом з товаришами потрапив у полон.

Та не примирився з таким становищем наш земляк. Він глибоко вірив, що фашизм буде розгромлений, що Червона Армія переможе, тому робив все можливе, щоб вирватись із полону і знову вести боротьбу з ворогом. Весною 1942 року Степан Кузьмич утік з табору, але перейти лінію фронту йому не вдалося і він повернувся додому.

Намагаючись бути малопомітним для окупаційних властей,

він знайшов можливість чинити організований опір ворогам — зв'язався з радянськими підпільниками, що діяли в сусідньому Пологівському районі. За завданням групи С. К. Домашенко здійснював диверсії, вів агітацію серед жителів села, розповідав їм про героїчну боротьбу Червоної Армії, вселяв кожному глибоку віру в нашу неминучу перемогу, організовував селян на боротьбу з окупантами. Саме від нього верхньотерсянці довідувались про зведення Радінформбюро. Він повідомляв, коли саме німці намічали здійснювати облави на юнаків і дівчат з метою відправки їх на каторгу до Німеччини, повальні обшуки в хатах, вивезення награваного майна і худоби, на коли і де саме фашисти намічали каральні операції. Все це давало селянам можливість уникати багатьох нещасть, що затівали окупанти.

У квітні того ж таки 1942 року радянські підпільники, до групи яких входив К. Домашенко, готувалися до великої диверсії, яку було намічено вчинити Першого травня в Пологівському залізничному вузлі. Але здійснити цей задум їм не вдалося. Знайшовся провокатор, який попередив окупантів про намір патріотів, назвав їх імена. Гітлерівці негайно ж заарештували майже всіх, кого видав провокатор. В числі заарештованих був і Степан Кузьмич Домашенко. Всіх арештованих фашисти розстріляли.

Дії учасників підпілля, які боролися у ворожому тилу, високо оцінені Радянським урядом. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 6 листопада 1970 року Степан Кузьмич Домашенко (як багато партизанів і підпільників) нагороджений (посмертно) медаллю "За бойові заслуги". Медаль С. К. Домашенка за № 477889 можна побачити в Пологівському краєзнавчому музеї, а документ про цю нагороду зберігає син Степана Кузьмича Юрій Степанович Домашенко.

Віталій Мірошніченко

Повний кавалер ордена Слави

Віталій Григорович Мірошніченко після Великої Вітчизняної війни працював інженером у радгоспі "Червоний" Гуляйпільського району Запорізької області, вчився у Мелітопольському інституті механізації сільського господарства. В 1948 році демобілізувався, але у спогадах була війна...

... Червень 1944 року. Карельський перешийок. Поряд — місто-герой Ленінград. Фашисти, оскаженівши від поразок, що їм завдала Радянська Армія, без бою не віддавали жодного клаптика землі. Повсюди, мало не на кожному метрі, спорудили добре укріплені пункти.

Тієї ночі підрозділ одержав наказ: форсувати річку Свір, до ранку закріпитися на плацдармі й знищити бойові укріплення гітлерівців.

І ось група воїнів на двадцяти невеличких (по два чоловіки в кожному) мотоботах непомітно для фашистів переправилася на протилежний берег. Однією з перших у розташування ворога ввірвалася група бійців, очолювана старшиною Мірошніченком. Ворог не чекав такої зухвалості й змушений був відступити, хоч потім і пробував відбити плацдарм, але не вийшло.

А через кілька днів на грудях водія 20-ї гвардійської повітряно-десантної бригади В. Г. Мірошніченка засяяв сріблом орден Слави III ступеня.

Минуло небагато часу і поряд з ним почав красуватися орден Слави II ступеня, майже такий самий, тільки із золотою серцевиною.

Його Віталій Григорович заслужив уже в боях за визволення Білорусії. Тоді, біля Орші водій броневих автомобіля під шаленим вогнем, не звертаючи уваги на небезпеку, провів майже відкрити розвідку на позиціях німців, встановив слабкі місця в їх обороні, про що спокійно, переконливо й доповів у штабі дивізії, чим забезпечив успіх операції по визволенню міста.

...1945-й рік. Зламано хребет фашистському звірові. Але не задоволюється їх союзник Японія. На розгром японських імперіалістів

був направлений окремих гвардійський важкотанковий, самохідно-артилерійський Полоцький, Новобузький, двічі Червонопрапорний, орденів Кутузова, Олександра Невського, Червоної Зірки полк, в якому служив і Мірошніченко.

І тут знову виявив свою виняткову кмітливість і хоробрість гвардії старшина. В одному з боїв механік-водій увірвався у розташування самураїв, що відрізали нашу артилерійську батарею, "розчистив" прохід і відстояв його протягом усього бою.

Тоді й засяяв на його грудях золотом орден Слави I ступеня.

Іван ЖИВОТЧЕНКО

(1918 - 1974)

Громадський діяч

Іван Трохимович Животченко народився в 1918 році в селі Новоселівці (тепер — Малинівка — Авт.) Гуляйпільського району Запорізької області. Трудовий шлях почав у 1934 році бухгалтером СільСТО. Був головним бухгалтером райспоживспілки. З 1942 по 1946 рік служив у Радянській Армії, брав участь у Великій Вітчизняній війні.

Після демобілізації до 1953 року працював інструктором, заступником завідуючого відділом Запорізького обкому КП України. Пізніше був на керівній роботі в обласному управлінні торгівлі. З 1964 року Іван Трохимович Животченко — голова правління облспоживспілки. На цьому посту він перебував багато років, віддаючи всі свої сили, знання, енергію справі дальшого розвитку торгового обслуговування населення області.

І. Т. Животченко вів велику громадську роботу, неодноразово обирався депутатом обласної Ради депутатів трудящих. Його бездоганна праця відзначена високими урядовими нагородами.

Іван Трохимович був працелюбним і скромним, уважним і чуйним товаришем.

22 січня 1974 року раптово помер член Запорізького обкому КП України, член КПРС з 1940 року Іван Трохимович Животченко.

Михайло ВАСЕЦЬКИЙ

(1919 - 1988)

Радянський працівник

Михайло Іванович Васецький народився в серпні 1919 року в місті Гуляйполі. Трудову діяльність почав після закінчення 2-х курсів Гуляйпільського педтехнікуму у вересні 1937 року вчителем Воздвижівської середньої школи.

3 жовтня 1939 року — курсант Ленінградського піхотного училища. По закінченні училища займав різні командні посади у військових навчальних закладах і військових частинах. Брав участь у бойових діях в період Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років.

У грудні 1961 року вийшов у запас з посади командира танкового батальйону.

У Гуляйполі працював начальником штабу цивільної оборони, інструктором райвиконкому, а у вересні 1964 року обраний головою Гуляйпільської міської Ради депутатів трудящих. На цій посаді працював до червня 1977 року. Потім понад два роки очолював штаб цивільної оборони району, а з серпня 1979 року — на пенсії.

Михайло Іванович був нагороджений двома орденами Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни 2-го ступеня, медалями.

10 жовтня 1988 року Михайло Іванович Васецький помер.

У 2003 році його нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

ІВАН БІЛИЙ

(1921-1988)

Радянський працівник

Іван Володимирович Білий народився у 1921 році в селі Санжарівці (нині Полтавка) в сім'ї хлібороба. У 1938 році закінчив середню школу і вступив на історичний факультет Бердянського вчительського інституту. В той час бракувало вчителів, тому уряд прийняв рішення про їх прискорену підготовку. У вересні 1939 року Іван Володимирович сів не за студентську лаву, а пішов працювати в школу. Його направили вчителем історії та географії Верхньо-Кримської семирічної школи Харцизького району Донецької області. Одночасно продовжував навчання в інституті, який закінчив у 1940 році.

У цьому ж році був призваний у ряди Червоної Армії. Брав участь у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками на Керченському напрямку фронту. А на заході Кримського півострова вивозив поранених при обороні Севастополя його батько, Володимир Максимович, який у роки громадянської війни брав Перекоп.

У жорстоких боях біля Керчі у 1942 році Івана Володимировича тяжко поранено у ногу. Перебуваючи у госпіталі на Кавказі, в 1943 році його знайшли нагороди за мужність у боях за Крим: медаль "За відвагу", орден Слави III ступеня, Червоної Зірки.

В 1944 році знову у діючій Червоній Армії. Після короткотермінових артилерійських курсів у Комишині Сталінградської області воює із загарбниками командиром батареї на Другому Білоруському фронті. Перемогу зустрів на Одері в Німеччині, а демобілізувався в листопаді 1945 року у званні старшини.

Повернувся додому у рідну Полтавку. Щоправда, двадцятичотирирічного Івана Білого мало хто пізнав із земляків. Він вже був повністю сивим.

Фронтовика і члена Компартії з 1944 року призначили директором Туркенівської (нині Малинівка) семирічки. Далі працював директором семирічки у селі Новогригорівці, потім — Успенівської середньої школи. Тут він працював до 1952 року і через хворобу вимушений був залишити педагогічну роботу (далася взнаки війна).

Він переїздить із сім'єю в Гуляйполе. Згодом обрали Івана Володимировича головою правління артілі "Хімік", а в 1959 році — другим секретарем райкому партії. На партійній роботі І. В. Білий працював до 1965 року.

З 1 січня 1965 року по травень 1971 року він очолював Гуляйпольський райвиконком. Двічі удостоєний ордена Трудового Червоного Прапора.

У 1971 році переїхав у м. Пологи, де до виходу на пенсію працював директором металоштампувального заводу, був відповідальним секретарем Пологівської районної організації товариства охорони пам'яток культури та історії.

Іван Володимирович Білий помер у травні 1988 року.

АЛЛА ОНОШКО

(1924 - 1944)

Патріотка-розвідниця

Наша славна землячка Алла Іванівна Оношко народилася 17 квітня 1924 року в м. Гуляйполі Запорізької області. Виховувалася в сім'ї своєї бабусі А. П. Смирнової (батько — військовий комісар — помер, коли дочці не було 1 року, мати — Марина Степанівна — одержала театральну освіту). Разом із матір'ю дівчина побувала в Києві, Скадовському, Одесі, Маріуполі, Вологді, на Далекому Сході, в Севастополі, Ржеві.

На Далекому Сході її прийняли в комсомол. З Севастополем пов'язана юність Алли Оношко. Там вона вчилася у восьмому класі школи № 8.

Після десятирічки дівчина збиралася поступити в Ленінградську військово-медичну академію. Війна застала Аллу в Гуляйполі, куди вона приїхала на канікули. Дівчина відразу пішла до військкомату, попросила відправити її на фронт. Одержавши відмову, поступила на курси медсестер. Згодом її направили на підготовку розвідників окремої Приморської армії. Шість з половиною місяців комсомолка знаходилася у спецшколі, ретельно вивчала усе, що мало знадобитися у ворожому тилу.

На останнє завдання старший сержант Алла Оношко вилітала разом з радисткою Луїзою Березіною. Старшою була в групі Алла. Але виконати до кінця бойове завдання військового командування їй не вдалося. Аллу схопили фашисти. Пройшовши через жахливі тортури, парашутистка-розвідниця не виказала ворогам своїх товаришів і завдання. 12 травня 1944 року коло села Варнаутки Балаклавського району (Крим) фашисти стратили юну героїню. В страшних муках вона померла. Ось якою підбрали Аллу місцеві жителі після тортур, щоб поховати: "Дівчина була гарна на вроду. Руки у неї наче виточені. Волосся кучеряве, підв'язане червоною вузькою стрічкою. Обличчя було побите. Прострілені груди, розрізана нога від коліна вверх..."

Наказом по військах окремої Приморської армії від 19 травня 1944 року за зразкове виконання завдань командування Аллу Іванівну Оношко нагороджено (посмертно) орденом Вітчизняної війни II ступеня.

У місті Гуляйполі одна з вулиць носить ім'я Алли Оношко, пам'ятник юній патріотці-землячці стоїть біля приміщення районного Будинку творчості...

Павло ЛУЩИК

(1924-1999)

Член французького руху Опору

Павло Євдокимович Лущик народився 17 серпня 1924 року в селі Миколаївці Осипенківського (нині — Бердянського) району Запорізької області. До війни вчився в школі, працював у місцевому колгоспі.

Восени 1941 року Бердянщина була тимчасово окупована фашистами, які полювали на людей, мов на звірів, і вивозили їх до Німеччини на каторжні роботи. Довго переховувався юнак, та гітлерівці вислідили його і весною 1943 року схопили.

З 6 травня 1943 року П. Є. Лущик — робітник на шахті в м. Вейєнбург. З 6 червня того ж року Павло Євдокимович — в'язень тюрми м. Галле. За втечу з неї 28 червня 1943 року направляється в концтабір "Бухенвальд" (табірний номер — 13301). Побитого і знесиленого хлопця кинули на гору трупів, яку мали кинути у крематорій. Юнак лежав і чекав смерті. Наче уві сні побачив над собою незнайоме обличчя.

— Тобі ще треба жити, підними голову, — почув голос.

Потім Павла хтось поклав на носилки і відніс подалі від страшної печі. Вже в лазареті дізнався, що його врятував чех Міряк Петшек, який працював у таборі лікарем. Він змінив Павлові особистий номер.

Після одужання з липня 1943 року перебував в концтаборі м. Кольндойц, з 5 березня 1944 року переведений в концтабір м. Дуллан (Північна Франція). Ця цитадель була обнесена кам'яним муром і дротом, який перебував під високою напругою. Там П. Є. Лущик знайомиться з радянськими патріотами — в'язнями Олександром Тарасовим, Анатолієм Бондалетовим та іншими.

Вони домовилися про втечу. Дві спроби втекти з цитаделі закінчилися невдачею.

18 червня 1944 року, коли команду-смертників, що витягувала з землі бомби та ракети — снаряди типу "Фау", везли автомашиною ввечері через ліс і накрапав дощ, охорона накрилась плащпалаткою, Павло вирішив тікати. Коли машину кинуло на одній із вибоїн, він вистрибнув на землю, а за ним — Тарасов. І щосили вони побігли вглиб лісу.

Есесівці відкрили автоматну стрілянину по втікачах, та дощ і ліс сховав сміливців від ворожих куль. Незабаром вони вийшли на французьке село, де втікачів переховували французькі патріоти. А потім Павло Євдокимович став поляком Янеком Стасевським і потрапив у партизанський загін, де зустрівся з Анатолієм Бондалетовим, який в той час командував ротою.

Поль, як називали макі Лущика, із зброєю в руках мужньо боровся з фашизмом: пускав під укіс ешелони з технікою і живою силою, зривав мости тощо. Довелося йому бачити і Героя Радянського Союзу та Руху Опору Франції Василя Порика, який виступав на мітингу у французькому селі. Василь закликав французів вступати до партизанських загонів, нещадно громити ворога.

Після розгрому гітлерівської Німеччини П. Є. Лущик у жовтні 1945 року повернувся на батьківщину. Спочатку трудився на відбудові Сталінграда, потім в рідній Миколаївці головою колгоспу. Заочно навчався у Дніпропетровському сільськогосподарському інституті.

Працював секретарем парторганізації Гуляйпільського зернорадгоспу, другим секретарем Гуляйпільського райкому Компартії України, секретарем парткому колгоспу імені Карла Маркса. Після виходу на пенсію трудився у цьому ж колгоспі агрономом по захисту рослин. Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани" (двома) та медалями.

Павло Євдокимович Лущик помер 21 лютого 1999 року.

Олексій ХОХОТВА

Радянський працівник

Олексій Олександрович Хохотва народився 1924 року в селі Воздвижівці Гуляйпільського району Запорізької області. Трудову діяльність розпочав колгоспником артілі імені 17 партз'їзду в рідному селі в 1947 році після демобілізації з рядів Радянської Армії. В тому ж році вступив у члени КПРС. Тоді ж поступив до Дніпропетровського автотранспортного технікуму.

З 1951 року Олексій Олександрович — агроном, старший агроном сільгоспвідділу Гуляйпільського району. В 1953 році закінчує Дніпропетровський сільськогосподарський інститут, в наступному році призначений головою райплану Гуляйпільського райвиконкому.

З 1958 року Олексій Олександрович Хохотва — головний агроном Гуляйпільської райсільгоспінспекції. В 1960 році обраний секретарем Гуляйпільського райкому Компартії України, а в 1962-му — головою виконкому Гуляйпільської районної Ради депутатів трудящих, заступником секретаря парткому Оріхівського виробничого колгоспно-радгоспного управління.

В лютому 1963 року обраний головою виконкому Оріхівської районної Ради депутатів трудящих.

За досягнення у виробництві продукції сільського господарства в 1958 році нагороджений орденом "Знак Пошани". Обирався депутатом обласної Ради депутатів трудящих.

Валентин ШЕЛИПОВ

(1930 - 1979)

Генерал-майор

Валентин Семенович Шелипов народився 6 жовтня 1930 року в м. Гуляйполі в сім'ї робітника. По закінченні середньої школи № 1 м. Гуляйполя навчався у Ленінградській військово-транспортній академії. В 1954 році успішно закінчив навчан-

ня в академії і був направлений на службу у Забайкальський військовий округ.

З 1966 року переведено В. С. Шелипова на службу у Київський військовий округ. В обох округах службу проходив на командних посадах в інженерно-технічних військах.

З 1975 року Валентин Семенович очолив автотранспортну службу Київського військового округу.

В 1977 році В. С. Шелипову було присвоєно звання генерал-майор інженерних військ. Все своє свідоме життя він присвятив військовій службі на вірність Батьківщині, яка високо оцінила його заслуги, нагородивши орденом "Знак Пошани", медалями.

Напружене, повнокровне життя Валентина Семеновича Шелипова обірвалося в 1979 році.

Микола БЕЛЯЄВ

(1931 - 1999)

*Партійний керівник,
перший секретар райкому Ком-
партії України*

Микола Савелійович Беляєв народився 26 грудня 1931 року в с. Катеринівці Великопетинського району Херсонської області. По закінченні середньої школи, служив у армії. Трудову діяльність розпочав у Кам'янсько-

Дніпровському районі Запорізької області.

З 1958-го по 1973-й рік на партійній роботі в Кам'янсько-Дніпровському, далі — у Василівському райкомах Компартії України.

В 1966 році М. С. Беляєв закінчив (заочно) Дніпропетровський сільськогосподарський інститут.

В грудні 1973 року Микола Савелійович був обраний першим секретарем Гуляйпільського райкому Компартії України Запорізької області.

На протязі 18 років він віддавав свої знання, енергію, життєвий досвід служінню справі партії, становленню і соціально-економічному розвитку району, його розбудові та процвітання.

М. С. Беляєв відрізнявся працелюбністю, принциповістю, вимогливістю, виховав не одне покоління керівників районного рівня.

За свою самовіддану працю Микола Савелійович був нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом "Знак Пошани", медалями "За трудову доблесть", "За трудову відзнаку", а також численними грамотами. Вів активну громадську роботу: обирався неодноразово депутатом районної та обласної Рад народних депутатів.

15 грудня 1999 року Микола Савелійович Беляєв передчасно пішов із життя.

У 2003 році першого секретаря Гуляйпільського райкому партії М. С. Беляєва нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Григорій ДЕРКАЧ

(1932 - 1969)

Член-кореспондент АН УРСР

Григорій Іларіонович Деркач народився 26 березня 1932 року в селі Вишневому Туркенівської сільради Гуляйпільського району Запорізької області.

Після закінчення середньої школи вступив до Дніпропетровського металургійного інституту на хіміко-технологічний факультет. Потім — аспірантура, де працював у галузі хімії фосфоро-органічних сполук, захист дисертації.

З 1957 року Деркач — в Інституті органічної хімії АН УРСР. У 1967 року він член-кореспондент АН УРСР. Основні наукові дослідження українського хіміка стосувалися хімії органічних

ізоціонатів та ізоціонатів фосфору. Він синтезував нові типи органічних похідних три — і п'ятивалентного фосфору.

Відомий український вчений Григорій Іларіонович Деркач помер 7 вересня 1969 року. Похований у Києві.

Іван ПЕДАШ

(1932 - 1982)

Господарський керівник

Іван Федорович Педаш народився в 1932 році в селі Любимівці Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї колгоспників. По закінченні середньої школи працював у місцевому колгоспі імені Калініна. З 1951 по 1955 рік — служба в армії.

Свого часу закінчив Вищу партійну школу при ЦК Компартії України і Київський інститут народного господарства.

З 1957 по 1970 рік І. Ф. Педаш перебував на відповідальній комсомольській і партійній роботі у колишньому Розівському районі, у м. Запоріжжі.

В 1970 році Івана Федоровича обрали головою виконкому Жовтневої районної Ради, а з 1974 року — перший заступник голови виконкому Запорізької міської Ради. З 1980 року — на господарській роботі.

Впродовж багатьох років І. Ф. Педаш був членом Запорізького міського комітету партії, членом виконкому обласної Ради. На всіх постах І. Ф. Педаш трудився з почуттям високої відповідальності, користувався заслуженим авторитетом і повагою. Його заслуги відзначено орденом "Знак Пошани" і медалями.

12 березня 1982 року газета "Индустриальное Запорожье" повідомила, що на 51-му році життя помер начальник обласного виробничого управління водопровідного каналізаційного господарства, депутат обласної Ради Іван Федорович Педаш.

Григорій ШРАМКО

Двічі чемпіон України з боксу

Двічі чемпіоном України з боксу у важкій вазі Григорій Олексійович Шрамко народився в селі Зеленому Гуляйпільського району Запорізької області. Навчався у Вербівській (СШ № 2) середній школі м. Гуляйполя.

Боксом почав займатися в професійно-технічному училищі міста Макіївки, де виконав 2-й розряд. Потім переїхав до міста Сталіно (Донецька). За півроку тренувань у тренера Мальцева Григорій "вийшов" на юнацьку першість України і зайняв перше місце.

За направленням технікуму Григорій працював викладачем фізкультури в ремісничому училищі в м. Сталіно. Тут же вів і секцію боксу. Вступив на вечірнє відділення інституту радянської торгівлі. Був дуже зайнятий, але тренувань не припиняв.

1960 рік. Республіканський ринг. Перший бій з чемпіоном України Володіним із Дніпропетровська виграв з перевагою. У другому бою впевнено перегравав харків'янина Дягілева і у третьому виграв у Савченка із Львова. Фінальний бій звів його із земляком Віктором Жуком (дончани виступали двома складами). Секундант відмовився вести бій і Григорій Шрамко став чемпіоном України. Це звання він завойовував двічі.

Григорій закінчив інститут радянської торгівлі і працював у Авдіївці. У свої 37 років він виступав останній раз у змаганнях на приз Миколи Островського.

Микола ГРИЦАЄНКО

(1936 - 2003)

Партійний та радянський працівник

Микола Степанович Грицаєнко народився 9 березня 1936 року на станції Новоолексіївка Генічеського району Херсонської області.

Працювати почав у 1954 році робітником Генічеської дослідно-меліоративної станції. В 1956 році закінчив Мелітопольське технічне училище і працював механіком відділку радгоспу "Ентузіаст" Генічеського району. Після служби в Радянській Армії з 1959 року — студент Мелітопольського інституту механізації сільського господарства. По його закінченні з липня 1964 року — головний інженер Гуляйпільського елеватора хлібопродуктів, з серпня 1968-го року — головний інженер Гуляйпільського заводу сільгоспмашин.

У вересні 1969 року обирається заступником голови виконкому Гуляйпільської районної Ради депутатів трудящих, а у вересні 1971 року — другим секретарем Гуляйпільського райкому партії.

В листопаді 1980 року Микола Степанович стає головою виконкому Гуляйпільської районної Ради депутатів трудящих, а з березня 1991 року — перший заступник голови виконкому районної Ради.

З травня 1992 року М. С. Грицаєнко — голова райагробуду, а з січня 1995 року — начальник представництва Фонду держмайна України в Гуляйпільському районі.

З січня 1996 року — заступник начальника управління сільського господарства і продовольства району, а з березня 1997 року — диспетчер комунального підприємства "Теплокомунсервіс".

За чесну, сумлінну працю нагороджений орденом "Знак Пошани" (1976 р.), медаллю "За доблесний труд".

Микола Степанович Грицаєнко помер 30 грудня 2003 року. У 2003 році М. С. Грицаєнка — голову райвиконкому (1980—1991) нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Василь ДІДЕНКО

(1937 - 1990)

*Поет, автор пісні
"На долині туман"*

Відомий український поет Василь Іванович Діденко народився 3 лютого 1937 року в м. Гуляйполі на Запоріжжі в сім'ї колгоспного механізатора. В 1954 році після закінчення середньої школи вступив до Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка на філологічний факультет, який закінчив у 1959 році.

В 1957 році у видавництві "Радянський письменник" вийшла перша збірка поезій "Зацвітай, калино", в 1961-му там же — друга "Під зорями ясними".

По закінченні університету В. І. Діденко працював у редакції запорізьких газет "Комсомолец Запоріжжя" і "Запорізька правда", журналу "Малютко".

Писати вірші Василь Діденко почав рано. Пісенність, глибокий ліризм, щирість поетичних рядків звернули на себе увагу визначних майстрів української поезії — Володимира Сосюри, Максима Рильського, Андрія Малишка, Павла Тичини.

В 1963 році Василя Діденка прийняли у члени Спілки письменників України.

В 1965 році з друку виходить третя збірка поезій Василя Діденка "Заповітна земля", четверта для дітей "Степовичка", в 1969-му — "Дивосвіти любові", в 1972-му — "Дзвонять конвалії", в 1975-му — "Берізка", в 1976-му — "Мережки сонця", в 1979-му — "Вродливий день", в 1982-му — "Червоний вітер", а в 1984-му —

"Дзвінка фонетика", в 1987-му — "Дивокрай". Крім того, Василь Діденко займався перекладами.

13 квітня 1990 року трагічно обірвалося життя поета Василя Діденка.

У 2003 році В. І. Діденка нагороджено (посмертно) регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм".

Микола БУТ

(1938 - 2003)

Магістр економіки

Микола Олексійович Бут народився 21 лютого 1938 року у селі Хвалибогівці (нині Добропілля) Гуляйпільського району Запорізької області у сім'ї колгоспника.

Закінчив Харківський політехнічний інститут (1967 р.), Економічну Академію (Катовіце, Польща, 1991 р.). За фахом — інженер-електрик, магістр економіки.

Трудовий шлях: з 1955 по 1956 — учень техучилища (Бердянськ); з 1956 по 1958 — слюсар на машзаводі (там же); з 1958 по 1960 — служба в армії; з 1960 по 1963 — інструктор МК АКСМУ; з 1964 по 1967 — студент Харківського політехнічного інституту; з 1967 по 1973 — інженер, начальник дільниці заводу "Азовкабель" (Бердянськ); з 1973 по 1986 — інструктор, завідувачий відділом (Бердянський МК КПУ, Запорізький ОК КПУ); з 1986 по 1996 — голова обласного комітету, ЦК профспілки машинобудівників; 1996 по 1998 — головний спеціаліст Кабінету Міністрів України.

Був помічником-консультантом народного депутата України, секретарем Правління Всеукраїнського громадського об'єднання "Товариство Нестора Махна "Гуляй-Поле", головою виконкому Центральної ради профспілки "Журналіст України". Автор численних статей на економічні та політичні теми.

Микола Олексійович Бут помер від інфаркту міокарда 22 вересня 2003 року.

Іван ДВОРНІКОВ

Іван Ілліч Дворніков був організатором бібліотек в Гуляйполі в кінці дев'ятого століття.

ЗМІСТ

До читача.....	3
I. СУЧАСНИКИ	
Лідія Кошелева.....	6
Семен Хохотва.....	7
Віктор Косаренко.....	8
Микола Зима.....	9
Борис Бражко.....	10
Олексій Якушенко.....	12
Василь Товстик.....	14
Василь Піхота.....	17
Володимир Болтянський.....	18
Олексій Рябко.....	19
Віталій Іванов.....	20
Володимир Білий.....	22
Василь Самсон.....	22
Анатолій Тарасенко.....	23
Анатолій Старовойт.....	25
Віктор Маляревич.....	26
Анатолій Буренко.....	27
Микола Тимофієв.....	28
Євген Коровка.....	29
Леонід Горпинич.....	30
Олександр Новіков.....	31
Олексій Долженко.....	32
Ігор Бірюков.....	33
Олександр Чуб.....	36
Лілія Бірюкова.....	37
Олександр Пеклушенко.....	38
Іван Білай.....	39
Людмила Кірієнко.....	40
Володимир Щербина.....	41
Сергій Дудка.....	42
Олександр Філіпченко.....	43

Олександр Михайлюта.....	44
Олександр Горпинич.....	45
Віктор Савовський.....	46
Сергій Малюка.....	48
Леонід Виновий.....	49
Григорій Федько.....	50
Валентина Романець.....	51
Людмила Гришаєва.....	52
Олександр Дудка.....	53
Володимир Лисенко.....	54
Ігор Бодня.....	55
Олег Закарлюка.....	55
II. ГЕРОЇ	
Іван Тарасевич.....	58
Марія Михайлик.....	59
Іван Мартиненко.....	61
Андрій Василега.....	64
Олександр Зачепило.....	65
Михайло Плакса.....	66
Іван Підтикан.....	67
Григорій Коровка.....	69
Василь Крупій.....	70
III. ОРДЕНОНОСЦІ	
Василь Боровиченко.....	72
Яків Бондаренко.....	73
Микола Ісаєнко.....	74
Володимир Ткаченко.....	76
Кузьма Феленко.....	77
Михайло Верба.....	78
Павло Солодун.....	79
Василь Лютий.....	80
Микола Блажко.....	81
Микола Єременко.....	82

Олександр Тимошенко.....	82
Віктор Шаровський.....	83
Ніла Макаренко.....	83
Григорій Горпинич.....	84

IV. КАВАЛЕРИ ОРДЕНА ЛЕНІНА.....85

V. ЛАУРЕАТИ

Вілен Калюта.....	92
Раїса Іванченко.....	94
Микола Омесь.....	95
Лариса Верьовка.....	96
Віктор Яланський.....	97
Віктор Крат.....	98
Григорій Лютий.....	100
Сергій Омесь.....	101

VI. ЗАСЛУЖЕНІ

Микола Костенко.....	103
Гафія Руденко.....	103
Дмитро Литвиненко.....	105
Олександр Ткаченко.....	106
Шмуль Чаусовський.....	108
Микола Курусь.....	109
Василь Плетінь.....	110
Іван Шило.....	111
Іван Коломоєць.....	111
Володимир Горпинич.....	113
Микола Карпенко.....	116
Петро Шевченко.....	117
Володимир Шило.....	119
Микола Мавроді.....	120
Ганна Верменчук.....	121
Михайло Фоменко.....	122
Валентина Кириченко.....	124
Іван Циганок.....	125

Валентина Харлова.....	128
Іван Бик.....	130
Анатолій Столяренко.....	132
Василь Колісник.....	132
Надія Биковська.....	133
Василь Мартиненко.....	135
Микола Новохатько.....	136
Дмитро Сахно.....	137
Валентин Попруга.....	137
Віктор Персань.....	139
Григорій Мосейко.....	140
Людмила Веселкова-Семенюта.....	141
Олександр Мосейко.....	144

VII. НЕЗАБУТНІ

Віт Косовцов.....	147
Микола Корф.....	148
Митрофан Муравський.....	155
Іван Рачинський.....	159
Грицько Корнеренко.....	161
Яків Кудря.....	162
Єлисей Карпенко.....	163
Олександр Семенюта.....	165
Вольдемар Антоні.....	168
Євген Вучічевич.....	171
Нестор Махно.....	172
Гнат Бобраков.....	178
Іван Мартиненко.....	180
Іван Каретников.....	181
Олексій Пасічник.....	183
Іван Негребицький.....	185
Микола Капранов.....	189
Яків Жуковський.....	191
Іван Переверзєв.....	191

Петро Куц.....	192
Семен Московець.....	193
Адам Позамантиров.....	193
Федір Тюнін.....	194
Борис Кубланов.....	195
Микола Сокрута.....	196
Григорій Чучко.....	197
Федір Зінзіков.....	197
Степан Домашенко.....	199
Віталій Мірошніченко.....	201
Іван Животченко.....	202
Михайло Васецький.....	203
Іван Білий.....	204
Алла Оношко.....	205
Павло Лущик.....	207
Олексій Хохотва.....	209
Валентин Шелипов.....	209
Микола Беляєв.....	210
Григорій Деркач.....	211
Іван Педаш.....	212
Григорій Шрамко.....	213
Микола Грицаєнко.....	214
Василь Діденко.....	215
Микола Бут.....	216
Іван Дворніков.....	217

Біографічно-довідкове видання

Іван Кирилович КУШНІРЕНКО
Володимир Ілліч ЖИЛІНСЬКИЙ

ЛЮДИ ГУЛЯЙПІЛЬЩИНИ

Коректор *О. І. Горпиниш*
Фото *В. М. Лютого*

Підписано до друку 19.11.2004 р.
Формат видання 60x84¹/₁₆ Папір офсетний.
Гарнітура MyslCTT. Друк офсетний.
Обсяг 14 друк. арк.
Тираж 500 прим. Зам. № 4011

Віддруковано в Комунальному підприємстві
«Запорізька міська друкарня
«Дніпровський металург»,
69057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 1909 від 18.10.2004 р.

